

Ατομική Διπλωματική Εργασία

**Η ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ (ΕΛΛΑΔ)
ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

Άντρα Ιεροδιακόνου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

Δεκέμβριος 2023

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

**Η εμπορία ανθρώπων υπό το φως της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) και το Νομικό Πλαίσιο της Κυπριακής
Δημοκρατίας**

Αντρεα Ιεροδιακόνου

Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Αριστοτέλης Κωνσταντινίδης

Αριθμός Λέξεων: 18.000

Η Ατομική Διπλωματική Εργασία υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων
απόκτησης του μεταπτυχιακού Ευρωπαϊκού Δημοσίου Δικαίου του Τμήματος Νομικής
του Πανεπιστημίου Κύπρου

Δεκέμβριος 2023

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία οδηγεί στην ολοκλήρωση των σπουδών μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Ευρωπαϊκό Δημόσιο Δίκαιο του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Κύπρου. Στο πλαίσιο αυτό, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου Δρ. Αριστοτέλη Κωνσταντινίδη, Αναπληρωτή Καθηγητή Διεθνούς Δικαίου και Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του, όχι μόνο στο πλαίσιο εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας αλλά και γενικότερα για τη συμβολή του στην ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών σπουδών μου. Χωρίς την επιστημονική του καθοδήγηση και βοήθεια θα ήταν αδύνατη η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής.

Να ευχαριστήσω και τους καθηγητές του Τμήματος Νομικής, οι οποίοι συνέβαλαν στην επιστημονική μου κατάρτιση και χωρίς τη συμβολή των οποίων δεν θα ολοκλήωνα τις σπουδές μου.

Να εκφράσω τις ευχαριστίες μου και στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, το οποίο μου έδωσε την ευκαιρία να διδαχθώ από καταρτισμένους καθηγητές και να αποτελέσω μέρος της πανεπιστημιακής του κοινότητας.

Τέλος, ευχαριστώ βαθιά την οικογένεια μου και ιδιαίτερα τους γονείς μου, Μενέλαο και Χαραλαμπία, οι οποίοι πάντοτε με στηρίζουν και χάρη σε αυτούς οφείλεται όλο το ταξίδι των σπουδών μου.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων υπό το φως της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του νομικού πλαισίου της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στο πλαίσιο εκπόνησής της, σε επίπεδο διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου, έχει μελετηθεί το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και οι σημαντικότερες αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Σε επίπεδο εθνικού δικαίου, η έρευνα έχει εστιάσει στο συνταγματικό και νομοθετικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας καθώς και σε αποφάσεις κυπριακών δικαστηρίων. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε είναι μελέτη ελληνόφωνων και αγγλόφωνων βιβλίων, άρθρων και περιοδικών. Επίσης, μελετήθηκαν, μεταξύ άλλων, συνθήκες - συμβάσεις, πρωτόκολλα, επεξηγηματικές εκθέσεις, νομοθεσίες και δικαστικές αποφάσεις. Βάσει της συγκεκριμένης μελέτης, τα συμπεράσματα τα οποία εξάγονται είναι ότι η εμπορία και διακίνηση ανθρώπων αποτελεί ένα μεγάλο και παγκόσμιο πρόβλημα, το οποίο λαμβάνει χώρα και στην Κύπρο. Επιπλέον, παρά τις διάφορες προσπάθειες που έχουν ληφθεί, το υφιστάμενο κανονιστικό πλαίσιο και τη νομολογία, ακόμη δεν έχει επιτευχθεί η καταστολή της εμπορίας. Το αποτέλεσμα διάπραξης του αδικήματος της εμπορίας ανθρώπων είναι η κατάφωρη παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπονομεύοντας παράλληλα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Τέλος, παρά την πρόοδο που σημειώνει η Κύπρος για την αντιμετώπιση του προβλήματος της εμπορίας ανθρώπων, υπάρχει ακόμη επιτακτική ανάγκη πλήρους καταπολέμησής του.

Λέξεις Κλειδιά

Εμπορία ανθρώπων, Διεθνές – Ευρωπαϊκό – Εθνικό νομικό πλαίσιο, Δικαστικές Αποφάσεις, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Κυπριακή Δημοκρατία

Abstract

This dissertation deals with the matter of human trafficking in the light of the European Court of Human Rights jurisprudence and the legal framework of the Republic of Cyprus. In the context of its preparation, at the level of International and European law, the existing legal framework and the most important decisions of the European Court of Human Rights have been studied. Taking into consideration the national law, the research focuses on the constitutional and legislative legal framework of the Republic of Cyprus as well as on decisions of Cypriot courts. The methodology used, includes Greek and English-language books, articles, and journal articles. Additionally, inter alia, treaties - conventions, protocols, explanatory reports, legislation and court decisions have been studied. Based on this specific study, the conclusion drawn is that human trafficking is a significant global issue, that also takes place in Cyprus. Furthermore, despite the various efforts that took place, despite the existing regulatory framework and jurisprudence, the suppression of human trafficking has not yet been achieved. Committing the crime of human trafficking results to the flagrant violation of fundamental human rights, whilst undermining human dignity. Finally, regardless the progress made by Cyprus in tackling this specific problem, there still is an urgent need to fully eliminate human trafficking.

Key Words:

Human trafficking, International – European – National legal framework, Court Decisions, Human Rights, Republic of Cyprus

Περιεχόμενα

Πίνακας Συντομογραφιών

Εισαγωγή	1
----------------	---

Μέρος Ι: Η εμπορία ανθρώπων υπό το πρίσμα του διεθνούς και ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου

Κεφάλαιο Ι: Το Διεθνές Δίκαιο	3
--	----------

A. Διεθνή Συμβατικά Κείμενα.....	3
----------------------------------	---

1. Το Πρωτόκολλο του Παλέρμο.....	3
-----------------------------------	---

2. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων του 2005.....	10
--	----

B. Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων – GRETA.....	19
--	----

Κεφάλαιο ΙΙ: Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	21
--	-----------

A. Νομικά δεσμευτικά κείμενα.....	21
-----------------------------------	----

1. Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	21
---	----

2. Η Απόφαση–Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και η Οδηγία 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου.....	23
--	----

3. Η Οδηγία 2004/81/ΕΚ σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές.....	27
--	----

B. Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.....	30
---	----

**Μέρος II: Η εμπορία ανθρώπων υπό το φως της Ευρωπαϊκής Σύμβασης
Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**

Κεφάλαιο I: Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.....	33
A. Το Άρθρο 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.....	33
B. Οι έννοιες «δουλεία», «υποτέλεια» και «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία».....	36
Κεφάλαιο II: Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.....	39
A. Οι κυριότερες αποφάσεις για την εμπορία ανθρώπων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.....	39
B. Οι θετικές υποχρεώσεις των κρατών.....	49

Μέρος III: Η εμπορία ανθρώπων σε εθνικό επίπεδο

Κεφάλαιο I: Το συνταγματικό και νομοθετικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας για την εμπορία ανθρώπων.....	53
A. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας.....	53
B. Το νομοθετικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας.....	54
1. Ο περί Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων και περί Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Ανηλίκων Νόμος του 2000 (Ν. 3(I)/2000).....	54
2. Ο περί της Καταπολέμησης της Εμπορίας και της Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2007 (Ν. 87(I)/2007).....	56
3. Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (Ν. 60(I)/2014).....	59

Κεφάλαιο II: Η εθνική νομολογία για την εμπορία ανθρώπων.....	63
A. Οι κυριότερες αποφάσεις των κυπριακών δικαστηρίων για την εμπορία ανθρώπων...	63
Κεφάλαιο III: Η εμπορία ανθρώπων στην Κυπριακή Δημοκρατία βάσει της GRETA.....	72
A. Οι Γύροι Αξιολογήσεων της GRETA.....	72
1. 1 ^{ος} Γύρος Αξιολόγησης.....	72
2. 2 ^{ος} Γύρος Αξιολόγησης.....	74
3. 3 ^{ος} Γύρος Αξιολόγησης.....	77
Επίλογος – Γενικά Συμπεράσματα.....	81
Βιβλιογραφία.....	85

Πίνακας Συντομογραφιών

Α.Δ.	Ανώτατο Δικαστήριο
Βλ.	Βλέπε
Γ.Ε.	Γενικός Εισαγγελέας
ΓΚΕΠ	Γραφείο Καταπολέμησης Εμπορίας Προσώπων
ΕΔΑΔ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΜΑ	Εθνικός Μηχανισμός Αναφοράς
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Η.Ε.	Ηνωμένα Έθνη
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
κ.ο.κ.	και ούτω καθεξής
λ.χ.	λόγου χάρη
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
π.χ.	παραδείγματος χάρη
ΥΚΕ	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας
Χάρτης	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων
GRETA	Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings
para	paragraph
paras	paragraphs
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime

Εισαγωγή

Η εμπορία και διακίνηση ανθρώπων δεν αποτελεί μόνο ένα σοβαρό αδίκημα¹ αλλά θεωρείται ένα από τα πιο επιβλαβή εγκλήματα κατά των ανθρώπων, διότι υπονομεύει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια² και παράλληλα παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματά τους³. Η αντιμετώπιση όμως του εγκλήματος αυτού δύσκολα μπορεί να επιτευχθεί, διότι, όταν η εμπορία διαπράττεται οργανωμένα από μεγάλες επιχειρήσεις⁴, τότε ενέχει οικονομικά πλεονεκτήματα για τις επιχειρήσεις αυτές.⁵ Το αδίκημα όμως της εμπορίας δύναται να διαπραχθεί όχι μόνο από επιχειρήσεις αλλά και από άτομα ή μικρές ομάδες οι οποίες δραστηριοποιούνται σε ad hoc βάση.⁶

Οι συνέπειες στα θύματα εμπορίας ποικίλλουν.⁷ Καταρχάς, οι μελλοντικές ευκαιρίες σε διάφορους τομείς της ζωής τους περιορίζονται.⁸ Τα παιδιά θύματα πιθανόν να μην λάβουν εκπαίδευση και να αναπτύξουν ψυχολογικά τραύματα, τα οποία δύσκολα μπορούν να ξεπεράσουν.⁹ Οι άνδρες θύματα που υποβάλλονται σε εργασιακή εκμετάλλευση ενδεχομένως να αδυνατούν να παρέχουν χρήματα στις οικογένειές τους, τοποθετώντας έτσι τα μέλη της οικογένειάς τους σε ευάλωτη θέση.¹⁰ Επίσης, δεν είναι καθόλου απίθανο, ακόμη και να καταλήξουν τα θύματα ή να υποφέρουν από σωματική και ψυχολογική ασθένεια.¹¹ Πέρα από τις συνέπειες στα θύματα, υπονομεύεται η δημοκρατία, το κράτος δικαίου, η λογοδοσία των κρατών και τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ παράλληλα ενισχύεται ο αυταρχισμός.¹²

Όπως έχει κριθεί και νομολογιακά από κυπριακό δικαστήριο, η εμπορία ανθρώπων αποτελεί σοβαρό αδίκημα καθώς θυματοποιούνται ευάλωτα πρόσωπα της κοινωνίας, τα

¹ Μόνιμο Καουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Abdus Sobhan Rajon κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8639/16, 03/06/2016, σ. 5

² Ευρωπόλ - EUROPOL PUBLIC INFORMATION, *Situation Report Trafficking in human beings in the EU*, DOCUMENT REF No: 765175, Φεβρουάριος 2016, σ. 32

³ Καουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Danail Naydenov*, Υπόθεση αρ.: 23076/13, 23/07/2014, σ. 6

⁴ David A. Feingold, 'Human Trafficking' *Foreign Policy* (2005) σ. 28

⁵ Louise Shelley, *Human Trafficking - A Global Perspective* (Online edn, Cambridge University Press, 2010) 39, 40

⁶ David A. Feingold, 'Human Trafficking' *Foreign Policy* (2005) σ. 28

⁷ Louise Shelley, *Human Trafficking - A Global Perspective* (Online edn, Cambridge University Press, 2010) 60

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid., 63, 72

¹² Ibid., 66

οποία αποτελούν εύκολο στόχο για τους δράστες.¹³ Οι δράστες δεν έχουν συγκεκριμένο προφίλ.¹⁴ Ενδεχομένως να είναι απλοί οδηγοί φορτηγών μέχρι και αστυνομικοί.¹⁵ Το κοινό στοιχείο όλων των δραστών είναι ότι εκμεταλλεύονται την ευπαθή θέση στην οποία βρίσκονται τα θύματα.¹⁶ Η εμπορία όμως μπορεί να επιτευχθεί και μέσω ψευδών προσχημάτων που προβάλλουν οι δράστες.¹⁷

Σκοπός της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας είναι η ανάδειξη του προβλήματος της εμπορίας ανθρώπων, παρά την ύπαρξη κανονιστικού πλαισίου τόσο σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε εθνικό επίπεδο, η οποία οδηγεί σε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιπρόσθετος στόχος είναι να διαφανεί ότι και στην Κύπρο λαμβάνει χώρα το αδίκημα της εμπορίας, γεγονός το οποίο πρέπει να προβληματίσει τις αρμόδιες αρχές του κράτους.

Σχετικά με τη δομή της διπλωματικής εργασίας, αρχικά παρουσιάζεται το υφιστάμενο διεθνές και ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων. Ακολούθως, γίνεται αναφορά στο Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ, το οποίο και αφορά την εμπορία ανθρώπων, και εν συνεχεία παρατίθενται οι σημαντικότερες αποφάσεις του ΕΔΑΔ σχετικά με την εμπορία, από τις οποίες προκύπτουν και θετικές υποχρεώσεις των κρατών. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του νομοθετικού πλαισίου της Κυπριακής Δημοκρατίας και των σημαντικότερων υποθέσεων που απασχόλησαν τα κυπριακά δικαστήρια. Επίσης, παρουσιάζεται η κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Κύπρος σχετικά με το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων από το 2011 μέχρι και σήμερα, βάσει αξιολογήσεων της Ομάδας GRETA. Στο τέλος, καταγράφονται συμπεράσματα στα οποία καταλήγει η υποφαινόμενη φοιτήτρια βάσει της παραπάνω έρευνας.

¹³ Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας v. Xiaoping LIU κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 12811/2014, 29/05/2014, σ. 4

¹⁴ David A. Feingold, 'Human Trafficking' *Foreign Policy* (2005) σ. 28

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Conny Rijken and Dagmar Koster, 'A Human Rights Based Approach to Trafficking in Human Beings in Theory and Practice' *Social Science Research Network* (2008) σ. 7

¹⁷ Patrick Belser, 'Forced labour and human trafficking: Estimating the profits' *International Labour Office* (2005) σ. 8

Μέρος Ι: Η εμπορία ανθρώπων υπό το πρίσμα του διεθνούς και ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου

Κεφάλαιο Ι: Το Διεθνές Δίκαιο

Α. Διεθνή Συμβατικά Κείμενα

1. Το Πρωτόκολλο του Παλέρμο

Λόγω ανάγκης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων¹⁸, το 1997 δημιουργήθηκε μία Ad Hoc Επιτροπή από τα Η.Ε., στοχεύοντας στη δημιουργία μίας σύμβασης κατά του διακρατικού εγκλήματος.¹⁹ Τελικά, το 2000 υιοθετήθηκε η Σύμβαση κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος συμπληρωμένη με τρία πρωτόκολλα.²⁰ Ένα από αυτά αποτελεί το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών,²¹ το οποίο ολοκληρώθηκε στην 11^η συνεδρία της Ad Hoc Επιτροπής²² και εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Η.Ε. με το Ψήφισμα 55/25²³. Το συγκεκριμένο Πρωτόκολλο, γνωστό και ως «Πρωτόκολλο του Παλέρμο», τέθηκε σε εφαρμογή στις 25 Δεκεμβρίου 2003.²⁴

Το Πρωτόκολλο του Παλέρμο (εφεξής «Πρωτόκολλο») επισημαίνει εξ αρχής ότι, εν τη απουσία ενός διεθνούς μέσου για την αντιμετώπιση της εμπορίας, τα ευάλωτα άτομα παραμένουν απροστάτευτα.²⁵ Έτσι, θέτει ως κύριους στόχους, την πρόληψη της εμπορίας

¹⁸ Dominika Borg Jansson, *Modern Slavery: a comparative study of the definition of trafficking in persons* (Leiden, Brill Nijhoff, 2015) 73

¹⁹ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 30

²⁰ Annie George, U Vindhya, and Sawmya Ray, 'Sex Trafficking and Sex Work: Definitions, Debates and Dynamics — A Review of Literature' *Economic and Political Weekly* (2010) 45 (17) σ. 65

²¹ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 30, 31

²² Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 87

²³ Γενική Συνέλευση Ηνωμένων Εθνών, *United Nations Convention against Transnational Organized Crime - A/RES/55/25 - General Assembly Resolution 55/25* (15 Νοεμβρίου 2000), σ. 2

²⁴ Επίσημη Ιστοσελίδα «United Nations Treaty Collection», διαθέσιμη στο https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=XVIII-12-a&chapter=18&clang=en

²⁵ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών*, 15 Νοεμβρίου 2000, Προοίμιο

ανθρώπων, τη δίωξη των δραστών και την προστασία των θυμάτων.²⁶ Το Πρωτόκολλο θεωρεί ότι η πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας, καθώς και η προστασία των ευάλωτων ατόμων πρέπει να αντιμετωπιστούν παγκοσμίως με ολοκληρωμένο τρόπο.²⁷

Το Πρωτόκολλο ορίζει την εμπορία ανθρώπων και για πρώτη φορά γίνεται διεθνώς αποδεκτό.²⁸ Βάσει του ορισμού²⁹, τα τρία συστατικά στοιχεία της εμπορίας ανθρώπων είναι η ενέργεια, το μέσο και ο σκοπός.³⁰ Η ενέργεια περιλαμβάνει τη στρατολόγηση, μεταφορά, μεταβίβαση, φιλοξενία ή παραλαβή προσώπων,³¹ το μέσο περιλαμβάνει την απειλή ή χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγή, απάτη, εξαπάτηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή παροχή ή λήψη πληρωμών ή οφελών για την επίτευξη της συγκατάθεσης ενός ατόμου που έχει τον έλεγχο ενός άλλου προσώπου³² και ο σκοπός περιλαμβάνει την εκμετάλλευση είτε για πορνεία είτε για καταναγκαστική εργασία είτε για αφαίρεση οργάνων είτε για σεξουαλική εκμετάλλευση είτε για δουλειά ή υποτέλεια³³. Οι περιλαμβανόμενες ενέργειες στον ορισμό είναι ενδεικτικές και επομένως εναλλακτικές ενέργειες δύνανται να στοιχειοθετήσουν το αδίκημα της εμπορίας, αρκεί να ενυπάρχει το μέσο και η εκμετάλλευση.³⁴ Ο ορισμός της εμπορίας φαίνεται να είναι ξεκάθαρος και ακριβής, ωστόσο δίδεται ευρύ περιθώριο ερμηνείας³⁵, εφόσον δεν ορίζονται αρκετές έννοιες, προκαλώντας δυσκολία στην εφαρμογή του από τα κράτη.³⁶

²⁶ Marija Jovanovic, *State Responsibility for 'Modern Slavery' in Human Rights Law* (Online edn, Oxford Academic, 2023) 166

²⁷ Konstantinos D. Magliveras, *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007) 63

²⁸ Conny Rijken and Dagmar Koster, 'A Human Rights Based Approach to Trafficking in Human Beings in Theory and Practice' *Social Science Research Network* (2008) σ. 2

²⁹ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναίκων και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 3 (α)

³⁰ Chloé Brière, *The External Dimension of the EU's Policy against Trafficking in Human Beings* (Great Britain, Hart Publishing, 2021) 12

³¹ Brian Opeskin, Richard Perruchoud and Jillyanne Redpath-Cross, *Foundations of International Migration Law* (Online edn, Cambridge University Press, 2012) 238

³² Gillian Wylie, Penelope McRedmond, *Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences* (Online edn, Palgrave Macmillan London, 2010) 142

³³ Jill E. B. Coster van Voorhout, 'Combating Human Trafficking Holistically through Proactive Financial Investigations' *Journal of International Criminal Justice* (2020) 18 (1) σ. 92

³⁴ Brian Opeskin, Richard Perruchoud and Jillyanne Redpath-Cross, *Foundations of International Migration Law* (Online edn, Cambridge University Press, 2012) 238

³⁵ Gillian Wylie, Penelope McRedmond, *Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences* (Online edn, Palgrave Macmillan London, 2010) 143

³⁶ Ronald Weitzer, 'New Directions in Research on Human Trafficking' *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* (2014) 653 (1) σ. 8

Η συναίνεση του θύματος δεν λαμβάνεται υπόψη για τη στοιχειοθέτηση της εμπορίας.³⁷ Αρκεί να έχει συντελεστεί μία από τις ενέργειες του Άρθρου 3 (α) του ορισμού.³⁸ Όταν θύμα είναι παιδί, τότε η στρατολόγηση, μεταφορά, μεταβίβαση, φιλοξενία ή παραλαβή παιδιού με σκοπό την εκμετάλλευση θεωρείται αυτόματα εμπορία, ακόμη και εάν δεν έχει χρησιμοποιηθεί κάποιο από τα μέσα του Άρθρου 3 (α).³⁹

Το Πρωτόκολλο «εφαρμόζεται, ...όταν τα αδικήματα αυτά είναι διακρατικού χαρακτήρα και εμπλέκουν οργανωμένη εγκληματική ομάδα, ...»^{40, 41} Εάν λ.χ. η εμπορία συντελείται στο εσωτερικό ενός κράτους, τότε δεν εφαρμόζεται το Πρωτόκολλο.⁴² Αν και είναι υποχρέωση των κρατών να αντιμετωπίσουν την εμπορία ανθρώπων, ο γεωγραφικός περιορισμός του Πρωτοκόλλου είναι προβληματικός.⁴³ Εάν, π.χ., ένα άτομο είναι θύμα εμπορίας από το κράτος Α στο κράτος Β και ακολούθως διακινείται εντός του τελευταίου, τότε, αφ' ης στιγμής το θύμα μεταφέρθηκε από τον πρώτο τόπο εκμετάλλευσής του, κράτος Α, στο κράτος προορισμού, κράτος Β, το Πρωτόκολλο παύει να έχει νομική ισχύ.⁴⁴

Οι στόχοι του Πρωτοκόλλου είναι τρεις: η πρόληψη και καταστολή της εμπορίας, η προστασία και βοήθεια των θυμάτων και η προώθηση της συνεργασίας των κρατών.⁴⁵ Προς επίτευξη αυτών των στόχων, το Πρωτόκολλο απαιτεί όπως τα κράτη προβούν:⁴⁶ καταρχάς, στην ποινικοποίηση της εμπορίας ανθρώπων⁴⁷, δεύτερον, στην προστασία και

³⁷ Rhacel Salazar Parreñas, and Maria Cecilia Hwang, Heather Ruth Lee, 'What Is Human Trafficking? A Review Essay' *Sex: A Thematic Issue* (2012) 37 (4) σ. 1015

³⁸ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 3 (β)

³⁹ *Ibid.*, Άρθρο 3 (γ) και Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 60

⁴⁰ Ελεύθερη μετάφραση της υποφαινόμενης φοιτήτριας

⁴¹ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 4

⁴² Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 103

⁴³ Brian Opeskin, Richard Perruchoud and Jillyanne Redpath-Cross, *Foundations of International Migration Law* (Online edn, Cambridge University Press, 2012) 239

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 2

⁴⁶ Marija Jovanovic, *State Responsibility for 'Modern Slavery' in Human Rights Law* (Online edn, Oxford Academic, 2023) 166

⁴⁷ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 5

παροχή βοήθειας στα θύματα⁴⁸, τρίτον, στην πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων⁴⁹ και τέταρτον, στη συνεργασία μεταξύ τους.⁵⁰

Αρχικά, η ποινικοποίηση της εμπορίας⁵¹ απαιτεί την ποινικοποίηση των πράξεων του Άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου, όταν όμως αυτές έχουν διαπραχθεί εκ προθέσεως.⁵² Απαιτείται επιπροσθέτως η ποινικοποίηση της απόπειρας διάπραξης εμπορίας, η συμμετοχή ως συνεργός στην εμπορία και η οργάνωση ή καθοδήγηση άλλων προσώπων προς διάπραξη εμπορίας.⁵³ Οι τρεις όμως αυτές συμπεριφορές για να ποινικοποιηθούν, πρέπει να έχουν διαπραχθεί εκ προθέσεως και οι δράστες να απέκτησαν ή να επιθυμούν να αποκτήσουν κάποιο όφελος.⁵⁴

Εν δευτέρως, τα κράτη πρέπει να προστατεύουν και βοηθούν τα θύματα εμπορίας.⁵⁵ Τα μέτρα βοήθειας και προστασίας διακρίνονται⁵⁶: στην προστασία της ιδιωτικής ζωής⁵⁷, τη στήριξη στις ποινικές και διοικητικές διαδικασίες⁵⁸, την αποκατάσταση των θυμάτων⁵⁹ και την πιθανότητα παροχής αποζημιώσεων⁶⁰. Η προστασία της ιδιωτικής ζωής προϋποθέτει όπως οι νομικές διαδικασίες καθίστανται εμπιστευτικές⁶¹ και αποφεύγεται η δημοσιοποίηση πληροφοριών που οδηγούν στην

⁴⁸ Ibid., Άρθρα 6 – 8

⁴⁹ Ibid., Άρθρο 9

⁵⁰ Marija Jovanovic, *State Responsibility for 'Modern Slavery' in Human Rights Law* (Online edn, Oxford Academic, 2023) 167

⁵¹ Η ποινικοποίηση της εμπορίας και διακίνησης ανθρώπων προνοείται ρητά στο Άρθρο 5 (1) του Πρωτοκόλλου.

⁵² Konstantinos D. Magliveras, *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007) 67, 68

⁵³ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 5 (2)

⁵⁴ Konstantinos D. Magliveras, *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007) 68

⁵⁵ Jessica Elliott, *The Role of Consent in Human Trafficking* (London and New York, Routledge, 2015) 166

⁵⁶ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 33

⁵⁷ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 6 (1)

⁵⁸ Ibid., Άρθρο 6 (2)

⁵⁹ Ibid., Άρθρο 6 (3) και (5)

⁶⁰ Ibid., Άρθρο 6 (6)

⁶¹ Konstantinos D. Magliveras, *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007) 70

αναγνώριση του θύματος⁶². Η στήριξη στις ποινικές και διοικητικές διαδικασίες είναι υποχρεωτική, χωρίς να απαιτούνται νομοθετικά μέτρα.⁶³ Μόνο η παροχή σχετικών πληροφοριών και η έμπρακτη βοήθεια στο δικαστήριο, αρκούν.⁶⁴ Η αποκατάσταση των θυμάτων περιλαμβάνει φυσική, ψυχολογική και κοινωνική ανάκαμψη⁶⁵, κατάλληλη στέγαση⁶⁶, παροχή συμβουλών και πληροφοριών⁶⁷, ιατρική, ψυχολογική και υλική βοήθεια⁶⁸ και ευκαιρία απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης⁶⁹. Ο προαναφερόμενος κατάλογος μέτρων στήριξης δεν είναι υποχρεωτικός.⁷⁰ Ωστόσο, τα κράτη καλούνται να τον εφαρμόσουν στον μέγιστο δυνατό βαθμό.⁷¹ Η στήριξη στα θύματα παρέχεται ανεξαρτήτως της επιθυμίας τους να συνεργαστούν με τις αρχές.⁷² Για την πιθανότητα παροχής αποζημίωσης, επειδή ακριβώς πρόκειται για πιθανότητα, τα θύματα δεν απολαμβάνουν πραγματικά το δικαίωμα αυτό, διότι υπάγεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών.⁷³

Το κράτος, του οποίου το θύμα είναι υπήκοος, πρέπει να διευκολύνει και να δέχεται την επιστροφή του θύματος χωρίς καμία αδικαιολόγητη καθυστέρηση.⁷⁴ Εάν υπάρχει υποψία ότι ο επαναπατρισμός θέτει σε κίνδυνο το θύμα, τότε δεν πρέπει να επιτραπεί.⁷⁵ Η

⁶² Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 33

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Γραφείο Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα - UNODC, *Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocol Thereto* (New York, United Nations, 2004) 284

⁶⁵ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 6 (3)

⁶⁶ Ibid., Άρθρο 6 (3) (α)

⁶⁷ Ibid., Άρθρο 6 (3) (β)

⁶⁸ Ibid., Άρθρο 6 (3) (γ)

⁶⁹ Ibid., Άρθρο 6 (3) (δ)

⁷⁰ Γραφείο Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα - UNODC, *Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocol Thereto* (New York, United Nations, 2004) 287, 288

⁷¹ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 34

⁷² Γραφείο Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα - UNODC, *Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocol Thereto* (New York, United Nations, 2004) 288

⁷³ Konstantinos D. Magliveras, *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007) 74

⁷⁴ Ibid., 75 και Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 8 (1)

⁷⁵ Ibid., Άρθρο 8 (2)

επιστροφή των θυμάτων δύναται να διέπεται από οποιαδήποτε εφαρμοστέα συμφωνία που ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ του κράτους στο οποίο βρίσκεται το θύμα και του κράτους στο οποίο το θύμα θα επαναπατριστεί.⁷⁶

Η τρίτη κατηγορία υποχρεώσεων αφορά την πρόληψη.⁷⁷ Το Άρθρο 9 του Πρωτοκόλλου αποτελεί το μοναδικό Άρθρο που αναφέρεται ρητά σε αυτήν.⁷⁸ Τα κράτη οφείλουν, μέσω πολιτικών και προγραμμάτων, αφενός να προλάβουν και καταπολεμήσουν την εμπορία ανθρώπων⁷⁹ και αφετέρου να προστατέψουν τα θύματα⁸⁰. Επειδή δεν προσδιορίζεται το περιεχόμενο των πολιτικών, επαφίεται στα κράτη να αποφασίσουν τα ίδια για αυτές.⁸¹ Βέβαια, δεν εννοείται η ποινικοποίηση των πράξεων που οδηγούν στην εμπορία όπως απαιτεί το Άρθρο 5, αλλά η συνεργασία με κατάλληλους φορείς, όπως αναφέρεται ενδεικτικά στο Άρθρο 9 (3).⁸² Συμπληρωματικά μέτρα πρόληψης αποτελούν η ενίσχυση των συνοριακών ελέγχων και η διασφάλιση ότι ταξιδιωτικά έγγραφα δεν μπορούν να αλλοιωθούν.⁸³ Επίσης, υπάρχει υποχρέωση κατάλληλης εκπαίδευσης του προσωπικού του κράτους⁸⁴, η οποία να περιλαμβάνει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη συνεργασία με τους σχετικούς φορείς.⁸⁵

Η τέταρτη κατηγορία υποχρεώσεων αφορά τη συνεργασία των κρατών. Παρατηρώντας το Πρωτόκολλο, ο όρος «συνεργασία» εμφανίζεται σε αρκετά Άρθρα.⁸⁶

⁷⁶ Ibid., Άρθρο 8 (6) και Konstantinos D. Magliveras, *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007) 76

⁷⁷ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναίκων και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 9

⁷⁸ Gillian Wylie, Penelope McRedmond, *Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences* (Online edn, Palgrave Macmillan London, 2010) 146

⁷⁹ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναίκων και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 9 (1) (α)

⁸⁰ Ibid., Άρθρο 9 (1) (β)

⁸¹ Konstantinos D. Magliveras, *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007) 76

⁸² Ibid.

⁸³ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 36

⁸⁴ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναίκων και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 10 (2)

⁸⁵ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 36

⁸⁶ Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναίκων και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρα 2, 6 (3), 9 (3), 9 (4), 9 (5), 10 (2), 11 (6)

Κυρίως αναφέρεται στη συνεργασία των κρατών με ΜΚΟ.⁸⁷ Η σημασία των ΜΚΟ συνίσταται στο ότι αρκετά θύματα φοβούνται την απέλαση ή δίωξη στα κράτη προορισμού και έτσι είναι απρόθυμα να συνεργαστούν με τις αρχές των κρατών.⁸⁸ Αντιθέτως, οι ΜΚΟ είναι ανεξάρτητες και ενεργούν για λογαριασμό των θυμάτων.⁸⁹

Αξιολογώντας το Πρωτόκολλο, παρά τις όποιες κριτικές έχει δεχθεί, αρκετά κράτη τροποποίησαν το εσωτερικό τους δίκαιο για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.⁹⁰ Η επιτυχία του Πρωτοκόλλου αποδεικνύεται από το γεγονός ότι σήμερα τα κράτη μέλη του ανέρχονται στα 181, μεταξύ των οποίων και η Κύπρος, η οποία το υπέγραψε στις 12 Δεκεμβρίου 2000 και το έχει επικυρώσει και αποδεχθεί στις 6 Αυγούστου 2003.⁹¹ Ένας από τους λόγους επίκρισης του Πρωτοκόλλου είναι ότι δεν θεσπίζει υποχρέωση αναγνώρισης των θυμάτων εμπορίας, μία προϋπόθεση η οποία είναι απαραίτητη για την προστασία τους.⁹² Επίσης, τα μέτρα προστασίας επαφίονται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών, γεγονός που θεωρείται ότι υποβαθμίζει το επίπεδο προστασίας.⁹³ Έχει επίσης υποστηριχθεί ότι δίδει περισσότερη έμφαση στη συνεργασία των κρατών, παρά στην προστασία των θυμάτων.⁹⁴ Επιπρόσθετα, δεν αναφέρει γιατί η εμπορία ανθρώπων αποτελεί πρόβλημα, δημιουργώντας ερμηνευτικό περιθώριο ως προς τον λόγο καταπολέμησής της.⁹⁵ Ακόμη έχει λεχθεί ότι, επειδή το Πρωτόκολλο αναφέρεται κυρίως στη σεξουαλική εκμετάλλευση, επισκιάζονται τα άλλα είδη εκμετάλλευσης.⁹⁶ Επικριτές του Πρωτοκόλλου έχουν σημειώσει επιπρόσθετα ότι η απουσία ορισμών βασικών όρων

⁸⁷ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 37

⁸⁸ Γραφείο Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα - UNODC, *Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocol Thereto* (New York, United Nations, 2004) 313

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Joseph Chamie, 'Human Trafficking: A serious challenge to humanity' *Great Decisions* (2015) σ. 84

⁹¹ Επίσημη Ιστοσελίδα «United Nations Treaty Collection», διαθέσιμη στο https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12-a&chapter=18&clang=en

⁹² Marija Jovanovic, *State Responsibility for 'Modern Slavery' in Human Rights Law* (Online edn, Oxford Academic, 2023) 168

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Annie George, U Vindhya, and Sawmya Ray, 'Sex Trafficking and Sex Work: Definitions, Debates and Dynamics — A Review of Literature' *Economic and Political Weekly* (2010) 45 (17) σ. 66

⁹⁵ Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 125

⁹⁶ Annie George, U Vindhya, and Sawmya Ray, 'Sex Trafficking and Sex Work: Definitions, Debates and Dynamics — A Review of Literature' *Economic and Political Weekly* (2010) 45 (17) σ. 66

αποτελεί σκόπιμη ασάφεια, ώστε να μπορούν ελεύθερα οι κυβερνήσεις των κρατών να δίνουν τις δικές τους ερμηνείες.⁹⁷ Ωστόσο, παρά τις κριτικές, αδιαμφισβήτητα το Πρωτόκολλο έχει επιφέρει στο προσκήνιο της διεθνούς κοινότητας το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων.⁹⁸ Αποτελεί τη βάση σε παγκόσμιο επίπεδο⁹⁹ και θεωρείται ο ακρογωνιαίος λίθος των προσπαθειών διεθνώς για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.¹⁰⁰

2. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων του 2005

Η ιδέα υιοθέτησης της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων του 2005 (εφεξής «Σύμβαση») είχε προταθεί από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης τη δεκαετία του ενενήντα.¹⁰¹ Το 2003 ξεκίνησε η διαδικασία σύνταξής της, με τη σύσταση μίας Ad Hoc Επιτροπής¹⁰².¹⁰³ Τελικά, η Σύμβαση υιοθετήθηκε στις 3 Μαΐου 2005 από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Φεβρουαρίου 2008.¹⁰⁴ Η Σύμβαση τοποθετεί ως βάση της το Πρωτόκολλο του Παλέρμιο και επιδιώκει να ενισχύσει την προστασία στα θύματα εμπορίας.¹⁰⁵

Καταρχάς, η Σύμβαση διαπιστώνει ότι η εμπορία ανθρώπων παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και προσβάλλει την αξιοπρέπεια του ανθρώπου.¹⁰⁶ Το Προοίμιο

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Marija Jovanovic, *State Responsibility for 'Modern Slavery' in Human Rights Law* (Online edn, Oxford Academic, 2023) 169

⁹⁹ Carly Lightowers, Rose Broad, and David Gadd, 'Victims and suspects of modern slavery: Identifying subgroups using latent class analysis' *Policing: A Journal of Policy and Practice* (2021) 15 (2) σ. 1384

¹⁰⁰ Brian Opeskin, Richard Perruchoud and Jillyanne Redpath-Cross, *Foundations of International Migration Law* (Online edn, Cambridge University Press, 2012) 258

¹⁰¹ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 144

¹⁰² Πρόκειται για την Ad Hoc Επιτροπή για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, το ακριβές όνομα της οποίας είναι «Ad Hoc Committee on Action against Trafficking in Human Beings (CAHTEH)»

¹⁰³ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 41

¹⁰⁴ Επίσημη Ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, διαθέσιμη στο <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/about-the-convention#:~:text=The%20Convention%20provides%20for%20a,receive%20compensation%20for%20the%20damages>

¹⁰⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 2, para 6

¹⁰⁶ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Προοίμιο

της είναι εκτενές και περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις των κρατών μερών της.¹⁰⁷ Οι υποχρεώσεις αυτές περιλαμβάνουν τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προστασία τους από οποιαδήποτε παρέμβαση.¹⁰⁸ Επιπρόσθετα, αναφέρεται στην αρχή της μη διάκρισης, την ισότητα φύλων¹⁰⁹ και την ΕΣΔΑ, γεγονός που ενισχύει έτι περαιτέρω την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹¹⁰

Η Σύμβαση καθορίζει τρεις σκοπούς:¹¹¹ την πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων και την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας.¹¹² Επίσης, θεσπίζει συγκεκριμένο μηχανισμό ελέγχου¹¹³, τον οποίο αποτελεί η Ομάδα GRETA¹¹⁴, η οποία διασφαλίζει τη συμμόρφωση των μερών με τη Σύμβαση.¹¹⁵

Η Σύμβαση εφαρμόζεται για όλες τις μορφές εμπορίας ανθρώπων, είτε εθνική είτε διεθνική, είτε συνδέεται είτε όχι με το οργανωμένο έγκλημα.¹¹⁶ Εδώ έγκειται και μία μεγάλη διαφορά της Σύμβασης με το Πρωτόκολλο του Παλέρμο, καθώς το δεύτερο καλύπτει μόνο τη διεθνική, καθιστώντας ευρύτερο το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης.¹¹⁷ Επίσης, η Σύμβαση εφαρμόζεται ανεξαρτήτως του σκοπού της εμπορίας¹¹⁸ και για όλα τα

¹⁰⁷ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 12, 13

¹⁰⁸ *Ibid.*, 17, 18

¹⁰⁹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), 6^η παράγραφος Προοιμίου

¹¹⁰ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 17

¹¹¹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 1 και Ryszard Piotrowicz, Conny Rijken and Baerbel Heide Uhl, *Routledge Handbook of Human Trafficking* (London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2018) 41

¹¹² Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 1 (1)

¹¹³ *Ibid.*, Άρθρο 1 (2)

¹¹⁴ Ο όρος GRETA στα Ελληνικά μπορεί να αποδοθεί ως «Ομάδα Εμπειρογνομόνων για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων»

¹¹⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 12, para 59

¹¹⁶ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 2

¹¹⁷ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 12, para 61

¹¹⁸ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 37 και Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 2

θύματα, είτε αυτά έχουν διέλθει στο εσωτερικό του κράτους υποδοχής νόμιμα είτε παράνομα.¹¹⁹

Η Σύμβαση χαρακτηρίζεται από την αυστηρή εφαρμογή της αρχής της μη διάκρισης¹²⁰, ακολουθώντας το Άρθρο 14 της ΕΣΔΑ.¹²¹ Παρόλο που αντίστοιχη διάταξη υπάρχει και στο Πρωτόκολλο του Παλέρμο,¹²² το Άρθρο 3 της Σύμβασης διατυπώνεται κατά τρόπο ισχυρότερο, εφόσον απαγορεύει ρητά τη διακριτική εφαρμογή των διατάξεών της.¹²³ Διευκρινίζεται όμως ότι η διαφορετική μεταχείριση δεν συνιστά πάντοτε διάκριση.¹²⁴ Σύμφωνα με το ΕΔΑΔ, διαφορετική μεταχείριση συνιστά διάκριση εάν δεν επιδιώκει ένα νόμιμο σκοπό ή δεν υπάρχει σχέση αναλογικότητας μεταξύ των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν και του επιδιωκόμενου σκοπού.¹²⁵

Ο ορισμός της «εμπορίας ανθρώπων» δίδεται στο Άρθρο 4 της Σύμβασης και είναι ο ίδιος με αυτόν του Πρωτοκόλλου του Παλέρμο.¹²⁶ Έτσι, η εμπορία απαρτίζεται από τρία στοιχεία: την ενέργεια, το μέσο και τον σκοπό.¹²⁷ Αυτά τα στοιχεία πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά¹²⁸, εκτός αν η εμπορία αφορά παιδί, που και να απουσιάζει το μέσο, πάλι υπάρχει εμπορία.¹²⁹ Σκοπός πρέπει να είναι η εκμετάλλευση του ατόμου, δίδοντας στα κράτη την ευχέρεια να ποινικοποιήσουν και άλλες μορφές εκμετάλλευσης.¹³⁰ Η συναίνεση

¹¹⁹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 12, para 62

¹²⁰ Konstantinos D. Magliveras, *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007) 28 και Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 3

¹²¹ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 45

¹²² Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναίκων και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000), Άρθρο 14 (2)

¹²³ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 49

¹²⁴ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 13, para 64

¹²⁵ ECtHR, *Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom*, No. 9214/80; 9473/81; 9474/81, 28/05/1985, para 72

¹²⁶ Judith Farbey, 'HUMAN TRAFFICKING: MODERN DAY SLAVERY' *Socialist Lawyer* (2007) σ. 13

¹²⁷ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 57

¹²⁸ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 14, para 75

¹²⁹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 4 (γ)

¹³⁰ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 16, para 85

του θύματος δεν λαμβάνεται υπόψη¹³¹ και συνεπώς, υπάρχει εμπορία είτε το θύμα έχει συναινέσει είτε όχι στο να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης.¹³² Το Άρθρο 4 ολοκληρώνεται με τον ορισμό του «θύματος», γεγονός πρωτότυπο για τη Σύμβαση, καθώς στο Πρωτόκολλο του Παλέρμο απουσιάζει ανάλογος ορισμός.¹³³

Το δεύτερο κεφάλαιο της Σύμβασης αφορά την πρόληψη της εμπορίας και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών.¹³⁴ Συγκεκριμένα, πρέπει να συντονιστούν οι υπηρεσίες του κράτους για την πρόληψη της εμπορίας.¹³⁵ Ως προς την προστασία των παιδιών, κάθε κράτος οφείλει να δημιουργήσει ένα προστατευτικό περιβάλλον για αυτά.¹³⁶ Η έννοια του προστατευτικού περιβάλλοντος, προωθείται από την UNICEF και αποτελείται, μεταξύ άλλων από:¹³⁷ τη δέσμευση των κυβερνήσεων ότι προστατεύουν τα δικαιώματα των παιδιών και την ικανότητα των κοινοτήτων και των οικογενειών να προστατεύουν τα παιδιά.¹³⁸ Σημειώνεται ότι το Άρθρο 5 της Σύμβασης αποτελεί ενδεικτικό κατάλογο για τα μέτρα πρόληψης της εμπορίας.¹³⁹

Ακολούθως, η Σύμβαση εστιάζει στην προστασία των θυμάτων εμπορίας.¹⁴⁰ Πιο συγκεκριμένα, θεσπίζει το δικαίωμα αναγνώρισης των θυμάτων, καθώς αποτελεί το πρώτο απαραίτητο βήμα για την προστασία τους.¹⁴¹ Εάν οι αρμόδιες κρατικές αρχές

¹³¹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 4 (β)

¹³² Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 17, para 97

¹³³ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 82

¹³⁴ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 148

¹³⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 5 (1) και Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 18, para 102

¹³⁶ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 5 (5)

¹³⁷ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 19, para 106

¹³⁸ Ibid. και Karin Landgren, 'The Protective Environment: Development support for child protection' *Human Rights Quarterly* (2005) 27 (1) σ. 227

¹³⁹ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 87

¹⁴⁰ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Κεφάλαιο III και Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 149

¹⁴¹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 10

υποψιάζονται εύλογα ότι ένα άτομο είναι θύμα εμπορίας, τότε πρέπει να διασφαλίσουν ότι αυτό δεν έχει απομακρυνθεί από την επικράτεια του κράτους.¹⁴² Η σημασία του συγκεκριμένου Άρθρου έγκειται στο γεγονός ότι, εάν τα θύματα εμπορίας δεν αναγνωριστούν ως τέτοια, τότε δεν μπορεί να τους παρασχεθεί βοήθεια και προστασία.¹⁴³ Επίσης, τα κράτη πρέπει να μεριμνούν για τη φυσική, ψυχολογική και κοινωνική τους αποκατάσταση.¹⁴⁴ Διευκρινίζεται ότι, τα μέτρα της πρώτης και δεύτερης παραγράφου του Άρθρου 12 αφορούν όλα τα θύματα, ενώ αυτά της τρίτης και τέταρτης παραγράφου αφορούν μόνο όσα διαμένουν νόμιμα στο κράτος.¹⁴⁵ Το Άρθρο 12 περιλαμβάνει επίσης μία εξέχουσας σημασίας διάταξη, ότι η προστασία των θυμάτων δεν εξαρτάται από τη βούληση του θύματος να ενεργήσει ως μάρτυρας.¹⁴⁶

Κάθε συμβαλλόμενο μέρος οφείλει να προσφέρει μία περίοδο αποκατάστασης και στοχασμού σε όλα τα θύματά του, διάρκειας τουλάχιστον 30 ημερών.¹⁴⁷ Οι λόγοι είναι για να μπορεί το θύμα να ξεφύγει από την επιρροή των διακινητών και για να έχει περιθώριο να αποφασίσει συνειδητά το ίδιο εάν επιθυμεί να συνεργαστεί με τις αρμόδιες αρχές.¹⁴⁸ Στην περίοδο αυτή, τα θύματα απαγορεύεται να απελαθούν από το έδαφος του κράτους στο οποίο βρίσκονται.¹⁴⁹ Η περίοδος αποκατάστασης δεν πρέπει να συγχέεται με την άδεια διαμονής του Άρθρου 14 (1) της Σύμβασης¹⁵⁰, καθώς το ζήτημα αυτό αρχίζει να απασχολεί τα κράτη, όταν λήξει η περίοδος αποκατάστασης.¹⁵¹

¹⁴² Ibid., Άρθρο 10 (2)

¹⁴³ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 149

¹⁴⁴ Ryszard Piotrowicz, Conny Rijken and Baerbel Heide Uhl, *Routledge Handbook of Human Trafficking* (London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2018) 42

¹⁴⁵ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 150

¹⁴⁶ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 12 (6)

¹⁴⁷ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 13 (1)

¹⁴⁸ Ryszard Piotrowicz, Conny Rijken and Baerbel Heide Uhl, *Routledge Handbook of Human Trafficking* (London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2018) 43

¹⁴⁹ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 152

¹⁵⁰ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 28, para 175

¹⁵¹ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 152

Το Άρθρο 15 της Σύμβασης διασφαλίζει την πρόσβαση των θυμάτων σε θεραπεία για τη βλάβη την οποία έχουν υποστεί.¹⁵² Συγκεκριμένα, το Άρθρο 15 της Σύμβασης ασχολείται με την ενημέρωση των θυμάτων¹⁵³, το δικαίωμά τους σε νομική αρωγή¹⁵⁴, το δικαίωμα αποζημίωσής τους¹⁵⁵ και τις εγγυήσεις για αποζημίωση^{156,157}. Σκοπός της ενημέρωσης στα θύματα είναι για να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους.¹⁵⁸ Το δικαίωμα δωρεάν νομικής αρωγής δεν δίδεται αυτόματα αλλά πρέπει να αποφασισθεί από το κράτος υπό ποιους όρους μπορεί να χορηγηθεί.¹⁵⁹ Οι αποζημιώσεις είναι χρηματικής φύσεως και καλύπτουν τόσο υλική όσο και ηθική ζημιά.¹⁶⁰ Η σημασία της παροχής αποζημιώσεων έγκειται στο ότι, επειδή τις πλείστες φορές ο διακινητής, ο οποίος είναι υπεύθυνος να αποζημιώσει το θύμα, εξαφανίζεται ή κηρύσσει πτώχευση, το κράτος υποχρεούται να εγγυηθεί την αποζημίωση των θυμάτων.¹⁶¹

Ο επαναπατρισμός και η επιστροφή των θυμάτων περιλαμβάνει την υποχρέωση των κρατών να αποδέχονται πίσω στην επικράτεια τους τούς πολίτες τους ή τα άτομα που έχουν το δικαίωμα μόνιμης διαμονής και τα οποία είναι θύματα.¹⁶² Για την επιστροφή του θύματος πρέπει να λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα δικαιώματα, η ασφάλεια και η αξιοπρέπεια του.¹⁶³ Επιπρόσθετα, θεσπίζεται υποχρέωση συνεργασίας μεταξύ των

¹⁵² Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 217

¹⁵³ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 15 (1)

¹⁵⁴ *Ibid.*, Άρθρο 15 (2)

¹⁵⁵ *Ibid.*, Άρθρο 15 (3)

¹⁵⁶ *Ibid.*, Άρθρο 15 (4)

¹⁵⁷ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 30, para 191

¹⁵⁸ *Ibid.*, 30, para 192

¹⁵⁹ *Ibid.*, 31, para 196

¹⁶⁰ *Ibid.*, 31, para 197

¹⁶¹ *Ibid.*, 31, para 198

¹⁶² Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 234 και Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 16

¹⁶³ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 16 (2)

κρατών¹⁶⁴ και υποχρέωση κατάρτισης προγραμμάτων επαναπατρισμού για να αποφευχθεί η εκ νέου θυματοποίησή τους.¹⁶⁵

Το κεφάλαιο τέσσερα της Σύμβασης απαιτεί την ποινικοποίηση της εμπορίας ανθρώπων¹⁶⁶, που αποτελεί το κυριότερο καθήκον όλων των συνθηκών που αφορούν την εμπορία ανθρώπων¹⁶⁷. Τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεούνται να καταστήσουν την εμπορία ποινικό αδίκημα μόνο όταν έχει διαπραχθεί εκ προθέσεως.¹⁶⁸ Ωστόσο, και η συνεργασία ή η απόπειρα διάπραξης της εμπορίας πρέπει να ποινικοποιείται.¹⁶⁹ Επίσης, τα κράτη οφείλουν να θεσπίσουν ως ποινικό αδίκημα τη χρησιμοποίηση υπηρεσιών των θυμάτων εμπορίας.¹⁷⁰ Ο λόγος είναι διότι η εμπορία ανθρώπων υπόκειται στον κανόνα της προσφοράς και της ζήτησης, όπου εάν δεν υπάρχει ζήτηση, δεν υπάρχει ούτε και προσφορά.¹⁷¹ Εάν, λ.χ., ιδιοκτήτες φυτειών δεν εργοδοτούσαν θύματα εμπορίας, τότε οι διακινητές θα έχαναν αυτήν την αγορά και έτσι δεν θα υπήρχε κίνητρο για εμπλοκή σε εμπορία.¹⁷² Επιπλέον, και νομικά πρόσωπα μπορούν να καταστούν υπεύθυνα για ποινικό αδίκημα που περιλαμβάνει η Σύμβαση.¹⁷³ Η υποχρέωση αυτή έχει εξαιρετική σημασία αναλογιζόμενοι την αναδυόμενη πρακτική εκμετάλλευσης, όπου η εμπορία ανθρώπων

¹⁶⁴ Ibid., Άρθρο 16 (3) και (4) και Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 234

¹⁶⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 16 (5) και Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 33, para 205

¹⁶⁶ Ryszard Piotrowicz, Conny Rijken and Baerbel Heide Uhl, *Routledge Handbook of Human Trafficking* (London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2018) 44

¹⁶⁷ Marija Jovanovic, *State Responsibility for 'Modern Slavery' in Human Rights Law* (Online edn, Oxford Academic, 2023) 172

¹⁶⁸ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 18 και Konstantinos D. Magliveras, *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007) 31

¹⁶⁹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 21 και Marija Jovanovic, *State Responsibility for 'Modern Slavery' in Human Rights Law* (Online edn, Oxford Academic, 2023) 173

¹⁷⁰ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 19 και Conny Rijken and Dagmar Koster, 'A Human Rights Based Approach to Trafficking in Human Beings in Theory and Practice' *Social Science Research Network* (2008) σ. 17

¹⁷¹ Konstantinos D. Magliveras, *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007) 31

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 22 (1)

διεξάγεται υπό την κάλυψη νόμιμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στις βιομηχανίες, όπως γεωργία, κτηνοτροφία, κ.ο.κ.¹⁷⁴

Προνοείται επίσης η μη επιβολή τιμωρίας σε θύματα που ενεπλάκησαν σε παράνομες δραστηριότητες, όταν όμως εξαναγκάστηκαν να το πράξουν.¹⁷⁵ Βέβαια, δεν σημαίνει ότι τα θύματα εμπορίας έχουν ασυλία και δεν μπορούν να διώκονται ποινικά.¹⁷⁶ Για να συμμορφωθούν τα κράτη με τη διάταξη αυτή, δύνανται να προβλέψουν κάποια ουσιαστική διάταξη του ποινικού δικαίου ή να λάβουν οποιοδήποτε άλλο μέτρο.¹⁷⁷ Συναφώς, τα κράτη έχουν μεγάλο ποσοστό διακριτικής ευχέρειας στο ζήτημα αυτό.¹⁷⁸

Το πέμπτο κεφάλαιο της Σύμβασης αφορά την προστασία των θυμάτων στις ποινικές διαδικασίες.¹⁷⁹ Αρχικά, η διεξαγωγή ερευνών ή οι διώξεις των αδικημάτων δεν θα εξαρτώνται από αναφορά ή καταγγελία από το θύμα¹⁸⁰, για να μην τους ασκείται πίεση και να δέχονται απειλές.¹⁸¹ Ακολούθως, κάθε κράτος οφείλει να προστατεύει κατάλληλα και αποτελεσματικά τα θύματα εμπορίας¹⁸², όλους όσοι αναφέρουν τα αδικήματα ή συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές¹⁸³, τους μάρτυρες¹⁸⁴ και τις οικογένειες των θυμάτων εμπορίας και αυτών που αναφέρουν τα ποινικά αδικήματα¹⁸⁵. Επίσης, κάθε κράτος πρέπει να διαθέτει εξειδικευμένα πρόσωπα και φορείς για την καταπολέμηση της εμπορίας.¹⁸⁶ Εξυπακούεται ότι οι αρμόδιοι φορείς πρέπει να δρουν ανεξάρτητα και αμερόληπτα.¹⁸⁷

¹⁷⁴ Marija Jovanovic, *State Responsibility for 'Modern Slavery' in Human Rights Law* (Online edn, Oxford Academic, 2023) 173

¹⁷⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 26

¹⁷⁶ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 310

¹⁷⁷ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 42, para 274

¹⁷⁸ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 317

¹⁷⁹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 42, para 275

¹⁸⁰ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 27 (1)

¹⁸¹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 42, para 277

¹⁸² Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 28 (1) (α)

¹⁸³ *Ibid.*, Άρθρο 28 (1) (β)

¹⁸⁴ *Ibid.*, Άρθρο 28 (1) (γ)

¹⁸⁵ *Ibid.*, Άρθρο 28 (1) (δ)

¹⁸⁶ *Ibid.*, Άρθρο 29 (1)

¹⁸⁷ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 29 (1)

Η Σύμβαση ολοκληρώνεται με ζητήματα τροποποίησης και προσχώρησης σε αυτήν.¹⁸⁸ Η σημαντικότερη πρόνοια κατά την άποψη μου είναι το Άρθρο 45, καθώς ορίζει ότι δεν μπορεί να γίνει οποιαδήποτε επιφύλαξη στη Σύμβαση, με εξαίρεση μόνο αυτήν του Άρθρου 31 (2)¹⁸⁹. Πρόκειται για μία σαφή και σχεδόν απόλυτη απαγόρευση¹⁹⁰, όπου μάλιστα είχε προταθεί από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης να διαγραφεί η εξαίρεση η οποία αφορά το Άρθρο 31 (2) της Σύμβασης, κάτι που όμως δεν έγινε αποδεκτό.¹⁹¹ Εάν τελικά αυτή η πρόταση εφαρμοζόταν, τότε θα αυξανόταν ακόμη περισσότερο η ισχύς της Σύμβασης.¹⁹²

Αξιολογώντας τη Σύμβαση, προκύπτει αδιαμφισβήτητα ότι, τοποθετεί στο επίκεντρο τα ανθρώπινα δικαιώματα και την προστασία των θυμάτων εμπορίας¹⁹³. Η επιπρόσθετη αξία της Σύμβασης σε σχέση με το Πρωτόκολλο του Παλέρμο έγκειται στα εξής: Η Σύμβαση καλύπτει όλα ανεξαιρέτως τα είδη εμπορίας.¹⁹⁴ Επίσης, εισάγει μία διάταξη¹⁹⁵ ειδικά για την αναγνώριση των θυμάτων εμπορίας.¹⁹⁶ Θεσπίζει ανεξάρτητο μηχανισμό παρακολούθησης για την εφαρμογή της Σύμβασης, την Ομάδα GRETA.¹⁹⁷ Υποχρεώνει τα κράτη να θεσπίσουν περίοδο αποκατάστασης και στοχασμού.¹⁹⁸ Υιοθετεί ολόκληρο κεφάλαιο¹⁹⁹, σχετικά με ουσιαστικές διατάξεις ποινικού δικαίου, περιλαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, μέτρα για την ευθύνη και των νομικών προσώπων, για την επιβολή αποτελεσματικών κυρώσεων και για την μη επιβολή κυρώσεων στα θύματα

¹⁸⁸ Ibid., Άρθρα 41 - 47

¹⁸⁹ Ελεύθερη μετάφραση της υποφαινόμενης φοιτήτριας

¹⁹⁰ Julia Planitzer and Helmut Sax, *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020) 472

¹⁹¹ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 162

¹⁹² Ibid., 163

¹⁹³ Gillian Wylie, Penelope McRedmond, *Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences* (Online edn, Palgrave Macmillan London, 2010) 5

¹⁹⁴ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 163

¹⁹⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 10

¹⁹⁶ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 164

¹⁹⁷ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 42

¹⁹⁸ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 164

¹⁹⁹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Κεφάλαιο 4

που ενεπλάκησαν σε παράνομες δραστηριότητες όταν αναγκάστηκαν να το πράξουν.²⁰⁰ Κατά συνέπεια, θεωρώ ότι η Σύμβαση προσεγγίζει πιο ολοκληρωμένα το ζήτημα της εμπορίας και διακίνησης ανθρώπων, είναι πληρέστερο από το Πρωτόκολλο του Παλέρμω εφόσον περιλαμβάνει ακριβέστερες διατάξεις και σίγουρα παρέχει μεγαλύτερη προστασία και στήριξη στα θύματα εμπορίας.

B. Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων – GRETA

Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (εφεξής «GRETA») αποτελεί τον κεντρικό μηχανισμό παρακολούθησης για την εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων του 2005.²⁰¹ Με το Άρθρο 36 της Σύμβασης εισάγεται ο μηχανισμός της Ομάδας GRETA²⁰² και αποτελεί τη σημαντικότερη καινοτομία σε σχέση με το Πρωτόκολλο του Παλέρμω²⁰³. Ο μηχανισμός αυτός παρακολούθησης αποτελεί αναμφίβολα ένα από τα κυριότερα σημεία της Σύμβασης²⁰⁴ και περιλαμβάνεται στο Κεφάλαιο VII αυτής²⁰⁵.

Ειδικότερα, ο μηχανισμός παρακολούθησης απαρτίζεται από δύο σώματα: πρώτον, την GRETA και δεύτερον, την Επιτροπή των Μερών^{206, 207}. Για σκοπούς πληρότητας, να σημειωθεί απλώς ότι η Επιτροπή των Μερών αποτελείται από αντιπροσώπους της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και αντιπροσώπους των κρατών

²⁰⁰ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 164

²⁰¹ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 131

²⁰² Επίσημη Ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, διαθέσιμη στο <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/greta>

²⁰³ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 157

²⁰⁴ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005) 54, para 354

²⁰⁵ Ryszard Piotrowicz, Conny Rijken and Baerbel Heide Uhl, *Routledge Handbook of Human Trafficking* (London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2018) 45

²⁰⁶ Η ακριβής ορολογία στα αγγλικά είναι «Committee of the Parties»

²⁰⁷ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 158

μελών της Σύμβασης που δεν είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.²⁰⁸ Όσον αφορά ειδικότερα την GRETA, η σύνθεσή της είναι κατ' ελάχιστο 10 μέλη και κατά μέγιστο 15 μέλη και αυτά εκλέγονται από την Επιτροπή των Μερών για τετραετή θητεία, η οποία δύναται να ανανεωθεί μία φορά.²⁰⁹ Για την εκλογή των μελών λαμβάνεται υπόψιν το υψηλό επίπεδο ηθικού χαρακτήρα που διαθέτουν και οι ικανότητες τους στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της βοήθειας και στήριξης των θυμάτων εμπορίας και τη δράση τους για την καταστολή της εμπορίας ανθρώπων.²¹⁰ Με την εκλογή τους, τα μέλη αυτά συνεδριάζουν υπό την ατομική τους ιδιότητα και δρουν ανεξάρτητα και αμερόληπτα, χωρίς να λαμβάνουν από οποιονδήποτε οδηγίες, λ.χ. από κυβέρνηση ή κάποιο πρόσωπο, για τον τρόπο άσκησης των καθηκόντων τους.²¹¹ Επίσης, οφείλουν να ασκούν τα καθήκοντά τους με αποτελεσματικό τρόπο και να μην ασκούν κάποια άλλη λειτουργία η οποία να είναι ασυμβίβαστη με τις απαιτήσεις αυτές.²¹² Σε κάθε περίπτωση, η διαδικασία εκλογής των μελών της GRETA καθορίζεται από την Επιτροπή των Υπουργών.²¹³

Η διαδικασία αξιολόγησης από την GRETA καθορίζεται στο Άρθρο 38 της Σύμβασης και διαιρείται σε γύρους.²¹⁴ Η διάρκεια του κάθε γύρου αξιολόγησης είναι καταρχήν τέσσερα χρόνια, εκτός εάν αποφασισθεί διαφορετικά από την GRETA έπειτα από ομοφωνία.²¹⁵ Ο πρώτος γύρος αξιολόγησης αρχίζει με ένα ερωτηματολόγιο²¹⁶, το οποίο πρέπει να απαντηθεί ολόκληρο και με λεπτομέρειες από το κράτος μέρος στο οποίο απευθύνεται.²¹⁷ Πέραν του ερωτηματολογίου, η GRETA δύναται να ζητήσει περαιτέρω

²⁰⁸ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 37 (1)

²⁰⁹ *Ibid.*, Άρθρο 36 (2)

²¹⁰ Επιτροπή Υπουργών Συμβουλίου της Ευρώπης, *Resolution CM/Res(2008)7 on rules on the election procedure of the members of the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA)* (11 June 2008), Rule 2

²¹¹ *Ibid.*, Rule 3

²¹² Συμβούλιο της Ευρώπης, *Internal rules of procedure of the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA)*, THB-GRETA(2009)1 (Strasbourg, 24 February 2009), Rule 2

²¹³ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 36 (4)

²¹⁴ *Ibid.*, Άρθρο 38 (1)

²¹⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Rules of procedure for evaluating implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the parties*, THB-GRETA(2014)52 (Strasbourg, 21 November 2014), Rule 2

²¹⁶ *Ibid.*, Rule 3

²¹⁷ *Ibid.*, Rule 5

πληροφορίες από την κοινωνία των πολιτών²¹⁸ και να επισκεφθεί και η ίδια το κράτος το οποίο αξιολογεί.²¹⁹ Αφού συγκεντρώσει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, ετοιμάζει το πρώτο της σχέδιο έκθεσης.²²⁰ Το σχέδιο αυτό διαβιβάζεται στο κράτος που υποβάλλεται στην αξιολόγηση για τα δικά του σχόλια, τα οποία και λαμβάνονται υπόψιν από την GRETA για την τελική της έκθεση.²²¹ Στο πλαίσιο αυτό, η GRETA ετοιμάζει την τελική της έκθεση, η οποία θα σταλεί στο ενδιαφερόμενο κράτος για την υποβολή των τελικών του σχολίων.²²² Στο τέλος, η έκθεση και τα τελικά συμπεράσματα της GRETA, μαζί με τυχόν σχόλια του ενδιαφερόμενου κράτους, θα δημοσιευθούν.²²³

Κεφάλαιο II: Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

A. Νομικά δεσμευτικά κείμενα

1. Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (εφεξής «Χάρτης») απαγορεύει ρητά την εμπορία και διακίνηση ανθρώπων²²⁴, θεωρώντας την ως παραβίαση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας²²⁵. Η απαγόρευση αυτή είναι απόλυτη²²⁶ και πηγάζει άμεσα από την αρχή

²¹⁸ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 38 (3)

²¹⁹ *Ibid.*, Άρθρο 38 (4)

²²⁰ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 131

²²¹ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005), Άρθρο 38 (5)

²²² Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 131

²²³ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Rules of procedure for evaluating implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the parties*, THB-GRETA(2014)52 (Strasbourg, 21 November 2014), Rule 15

²²⁴ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2000/C 364/01 - Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (18.12.2000), Άρθρο 5 (3) και Conny Rijken and Dagmar Koster, 'A Human Rights Based Approach to Trafficking in Human Beings in Theory and Practice' *Social Science Research Network* (2008) σ. 19

²²⁵ Steve Peers, Tamara Hervey, Jeff Kenner, and Angela Ward, *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (Beck • Hart • Nomos, 2nd edn, 2022) 96

²²⁶ Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert, and Jonathan Tomkin, *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (Online edn, Oxford Academic, 2019) 2108

της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, λαμβάνοντας υπόψιν τις πρόσφατες εξελίξεις στο οργανωμένο έγκλημα²²⁷.

Το πεδίο εφαρμογής του Χάρτη περιορίζεται στα θεσμικά όργανα και τους φορείς της Ε.Ε. σε όλες τους τις δράσεις και στις εθνικές αρχές όταν όμως εφαρμόζουν το Δίκαιο της Ε.Ε.²²⁸ Όσον αφορά ειδικά το Άρθρο 5 του Χάρτη, αυτό εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, είτε είναι πολίτες της Ε.Ε. είτε όχι, αρκεί να ισχύει το Δίκαιο της Ε.Ε. στην περίπτωση τους.²²⁹ Ωστόσο, το πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 5 είναι αρκετά περιορισμένο, καθώς αυτό εφαρμόζεται κάθετα, δηλαδή μεταξύ θεσμικών οργάνων της Ε.Ε. και των κρατών μελών της όταν εφαρμόζουν Δίκαιο της Ε.Ε.²³⁰ Συνεπώς, η εμπορία εμπίπτει στο Άρθρο 5 του Χάρτη, όταν το σύνολο των κανόνων που εφαρμόζονται στην εκάστοτε περίπτωση αφορά το Δίκαιο της Ε.Ε.²³¹

Συμπερασματικά, ο Χάρτης αποτελεί ένα από τα σύγχρονα και ολοκληρωμένα μέσα του Δικαίου της Ε.Ε., με στόχο την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των πολιτών της Ε.Ε.²³² Παρέχει διαφάνεια και σαφήνεια, δημιουργώντας έτσι νομική ασφάλεια στην Ε.Ε.²³³ Αποτελούμενος λοιπόν από 54 Άρθρα, κατανεμημένα σε επτά κεφάλαια, καλύπτει και το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων, γεγονός που κατά την άποψη μου συντείνει έτι περαιτέρω στην καταστολή της εμπορίας.

²²⁷ Jackie Jones, 'Human Dignity in the EU Charter of Fundamental Rights and its Interpretation Before the European Court of Justice' *Liverpool Law Review* (2012) 33 σ. 289

²²⁸ Επίσημη Ιστοσελίδα «European Commission», διαθέσιμη στο https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights/when-does-charter-apply_en

²²⁹ Steve Peers, Tamara Hervey, Jeff Kenner, and Angela Ward, *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (Beck • Hart • Nomos, 2nd edn, 2022) 100

²³⁰ Ibid.

²³¹ Ibid.

²³² Επίσημη Ιστοσελίδα «EUR-Lex – Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης», διαθέσιμη στο <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>

²³³ Ibid.

2. Η Απόφαση – Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και η Οδηγία 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου

Η Απόφαση – Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ (εφεξής «Απόφαση – Πλαίσιο») αντικατέστησε την κοινή δράση 97/154/ΔΕΥ του Συμβουλίου για να αντιμετωπίσει διαφορετικές νομικές προσεγγίσεις των κρατών μελών και να συμβάλει στη συνεργασία των δικαστικών αρχών.²³⁴ Επίσης, ο ορισμός της εμπορίας στην προαναφερόμενη κοινή δράση ήταν ελλιπής²³⁵, με αποτέλεσμα την ανάγκη αντικατάστασής της.²³⁶

Ο ορισμός της εμπορίας ανθρώπων περιλαμβάνεται στο Άρθρο 1 της Απόφασης – Πλαισίου και φαίνεται να είναι ο ίδιος με εκείνον του Πρωτοκόλλου του Πατέρμο και της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2005.²³⁷ Ωστόσο, η Απόφαση - Πλαίσιο επεκτείνει τον ορισμό της σεξουαλικής εκμετάλλευσης ώστε να περιλαμβάνει και την πορνογραφία²³⁸, όμως δεν περιλαμβάνει άλλα είδη εκμετάλλευσης όπως την αφαίρεση οργάνων²³⁹. Επίσης, δεν καθορίζει εάν αυτή εφαρμόζεται όταν η εμπορία ανθρώπων είναι διεθνική ή εάν έχει διαπραχθεί στο πλαίσιο οργανωμένης εγκληματικής ομάδας.²⁴⁰ Σε κάθε περίπτωση, ο ορισμός της Απόφασης - Πλαισίου περιλαμβάνει τα τρία βασικά στοιχεία

²³⁴ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση-Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ της 19ης Ιουλίου 2002 για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων* L 203/1, Προοίμιο (2)

²³⁵ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Κοινή Δράση της 24ης Φεβρουαρίου 1997 που ενέκρινε το Συμβούλιο με βάση το άρθρο Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών* L 63/2, Σκοπός Α.ι.

²³⁶ Jacqueline Berman, and Cornelius Friesendorf 'EU Foreign Policy and the Fight Against Human Trafficking: Coercive Governance as Crime Control' *European Foreign Affairs Review* (2008) 13 (2) σ. 196

²³⁷ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 178

²³⁸ Chloé Brière, *The External Dimension of the EU's Policy against Trafficking in Human Beings* (Great Britain, Hart Publishing, 2021) 14

²³⁹ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 179

²⁴⁰ Ibid.

της ενέργειας, του μέσου και του σκοπού, όπως απαιτούνται και από τα άλλα δύο διεθνή συμβατικά κείμενα²⁴¹ και η συναίνεση του θύματος δεν λαμβάνεται υπόψη²⁴².

Η Απόφαση – Πλαίσιο, παρόλο που δεν καθορίζει ποιος είναι υπεύθυνος για την εμπορία ανθρώπων,²⁴³ διαπιστώνει ότι η εμπορία αποτελεί πρόβλημα διότι καταπατά τα θεμελιώδη δικαιώματα και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.²⁴⁴ Συνεπώς, απαιτεί την ποινικοποίηση της εμπορίας²⁴⁵, την επιβολή αποτελεσματικών και κατάλληλων ποινών²⁴⁶, τη δυνατότητα απόδοσης ευθύνης και επιβολής κυρώσεων και σε νομικά πρόσωπα²⁴⁷, τη θεμελίωση από τα κράτη της δικαιοδοσίας τους για τα αδικήματα που προνοεί η Απόφαση - Πλαίσιο²⁴⁸ και τη διασφάλιση της προστασίας και παροχής βοήθειας στα θύματα εμπορίας²⁴⁹.

Η Απόφαση – Πλαίσιο θεωρείται ως η πρώτη προσπάθεια αντιμετώπισης της εμπορίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.²⁵⁰ Ωστόσο, μπορεί να υποστηριχθεί ότι δεν εστιάζει στην προστασία και τη στήριξη των θυμάτων εμπορίας και των μαρτύρων.²⁵¹ Επιπλέον, θεωρείται ελλιπής στο ζήτημα της δίωξης, σε σχέση με την προαναφερόμενη Σύμβαση, καθώς η τελευταία περιλαμβάνει τη δυνατότητα ποινικοποίησης της χρήσης υπηρεσιών του θύματος και προνοεί για τη μη επιβολή κυρώσεων στα θύματα που ενεπλάκησαν σε

²⁴¹ Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 146

²⁴² Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση-Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ της 19ης Ιουλίου 2002 για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων* L 203/1, Άρθρο 1 (2)

²⁴³ Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 151

²⁴⁴ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση-Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ της 19ης Ιουλίου 2002 για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων* L 203/1, Προοίμιο (3)

²⁴⁵ *Ibid.*, Άρθρο 1

²⁴⁶ *Ibid.*, Άρθρο 3

²⁴⁷ *Ibid.*, Άρθρο 4 και 5

²⁴⁸ *Ibid.*, Άρθρο 6

²⁴⁹ *Ibid.*, Άρθρο 7

²⁵⁰ Steve Peers, Tamara Hervey, Jeff Kenner, and Angela Ward, *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (Beck • Hart • Nomos, 2nd edn, 2022) 108

²⁵¹ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 183

παράνομες δραστηριότητες όταν αναγκάστηκαν να το πράξουν.²⁵² Έτσι, με την υιοθέτηση ανάλογων μέτρων, σίγουρα η Απόφαση – Πλαίσιο θα θεωρούνταν πιο ολοκληρωμένη.²⁵³

Η Οδηγία 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης - πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου (εφεξής «Οδηγία 2011»), εμπνευσμένη από τη Σύμβαση του 2005²⁵⁴, αντικατέστησε την Απόφαση – Πλαίσιο λόγω ανεπάρκειας της τελευταίας κυρίως ως προς τα μέτρα προστασίας και βοήθειας των θυμάτων εμπορίας²⁵⁵. Η συγκεκριμένη Οδηγία εξαρχής τονίζει ότι η εμπορία ανθρώπων αποτελεί σοβαρό έγκλημα που παραβιάζει κατάφωρα τα θεμελιώδη δικαιώματα.²⁵⁶

Ο ορισμός της εμπορίας στην Οδηγία 2011 επεκτείνει τον ορισμό της Απόφασης – Πλαισίου, καθώς ορίζει την «ευάλωτη κατάσταση» και στον ορισμό της «εκμετάλλευσης» συμπεριλαμβάνει και την επαιτεία, όπως επίσης και τις παράνομες υιοθεσίες και τους καταναγκαστικούς γάμους.²⁵⁷ Συνεπώς, ο ορισμός της εμπορίας στην Οδηγία 2011 είναι ευρύτερος και πιο ολοκληρωμένος.²⁵⁸

Η Οδηγία 2011, επειδή ακριβώς θεωρεί την εμπορία ανθρώπων ως σοβαρό έγκλημα²⁵⁹, απαιτεί από τα κράτη να λάβουν δράση στους τομείς του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, της δικαιοδοσίας και δίωξης, της βοήθειας, στήριξης και προστασίας των θυμάτων, της αποζημίωσης των θυμάτων και της πρόληψης της εμπορίας και τέλος

²⁵² Ibid.

²⁵³ Ibid.

²⁵⁴ Valentina Milano, 'The European Court of Human Rights' Case Law on Human Trafficking in Light of L.E. v Greece: A Disturbing Setback?' *Human Rights Law Review* (2017) 17 (4), σ. 703

²⁵⁵ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 43, 44

²⁵⁶ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου L 101/1, Προοίμιο (1)

²⁵⁷ Chloé Brière, *The External Dimension of the EU's Policy against Trafficking in Human Beings* (Great Britain, Hart Publishing, 2021) 15

²⁵⁸ Ibid., 15 και 16

²⁵⁹ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου L 101/1, Προοίμιο (1)

του μηχανισμού παρακολούθησης.²⁶⁰ Για το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο απαιτείται, όχι μόνο η ποινικοποίηση της εμπορίας ανθρώπων²⁶¹ αλλά και η υποκίνηση, υποβοήθηση, συνεργία και απόπειρα στην εμπορία ανθρώπων²⁶², η επιβολή κατάλληλων κυρώσεων²⁶³, η απόδοση ευθύνης και στα νομικά πρόσωπα²⁶⁴ και η δυνατότητα επιβολής τους κυρώσεων²⁶⁵, η κατάσχεση και δήμευση των σχετικών οργάνων και προϊόντων²⁶⁶ και η μη άσκηση δίωξης ή επιβολή ποινικών κυρώσεων σε θύματα που συμμετείχαν σε εγκληματικές δραστηριότητες εφόσον έχουν υπαχθεί σε οποιοδήποτε από τα παράνομα μέσα του Άρθρου 2^{267,268}. Οι διατάξεις περί δικαιοδοσίας και δίωξης περιλαμβάνουν πρόνοιες για τη θέσπιση δικαιοδοσίας των κρατών μελών²⁶⁹ και για ποινική έρευνα και δίωξη αντίστοιχα^{270,271}. Η προστασία των θυμάτων προνοείται ρητά στην Οδηγία 2011 και στο πλαίσιο της βοήθειας και στήριξής τους²⁷² αλλά και στο πλαίσιο της ποινικής έρευνας και διαδικασίας^{273,274}. Επιπλέον, προνοείται η παροχή αποζημίωσης στα θύματα από τα

²⁶⁰ Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 184

²⁶¹ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου* L 101/1, Άρθρο 2

²⁶² *Ibid.*, Άρθρο 3

²⁶³ *Ibid.*, Άρθρο 4

²⁶⁴ *Ibid.*, Άρθρο 5

²⁶⁵ *Ibid.*, Άρθρο 6

²⁶⁶ *Ibid.*, Άρθρο 7

²⁶⁷ *Ibid.*, Άρθρο 8

²⁶⁸ Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 184

²⁶⁹ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου* L 101/1, Άρθρο 10

²⁷⁰ *Ibid.*, Άρθρο 9

²⁷¹ Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 184

²⁷² Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου* L 101/1, Άρθρο 11

²⁷³ *Ibid.*, Άρθρο 12

²⁷⁴ Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 184

κράτη μέλη²⁷⁵ και η λήψη των κατάλληλων και αναγκαίων μέτρων για την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων^{276, 277}.

Καταληκτικά, η Οδηγία 2011 θεωρείται το πιο λεπτομερές νομοθετικό εργαλείο στην Ε.Ε στο ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων.²⁷⁸ Αποτελεί μέσο κυρίως για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρά νόμο για τον έλεγχο του συγκεκριμένου εγκλήματος.²⁷⁹ Εστιάζει κυρίως στην προστασία και παροχή βοήθειας και στήριξης στα θύματα εμπορίας και στην παροχή υπηρεσιών στους επιζώντες.²⁸⁰ Ωστόσο, προνοεί ελάχιστους κανόνες αναφορικά με τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων.²⁸¹

3. Η Οδηγία 2004/81/ΕΚ σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές

Το 2004 το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε την Οδηγία 2004/81/ΕΚ σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές (εφεξής «Οδηγία 2004»), ζητώντας από τα κράτη μέλη να χορηγούν τίτλο παραμονής στα θύματα εμπορίας τα οποία καταθέτουν εναντίον των διακινητών.²⁸² Ουσιαστικά, η Οδηγία 2004 ρυθμίζει την παραμονή των θυμάτων εμπορίας σε χώρες της

²⁷⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου* L 101/1, Άρθρο 17

²⁷⁶ Ibid., Άρθρο 18

²⁷⁷ Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 185

²⁷⁸ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 43

²⁷⁹ Jackie Jones, and John Winterdyk, 'Introduction: Human Trafficking: Challenges and Opportunities for the 21st Century' *Oñati Socio-Legal Series* (2018) 8 (1), σ. 6

²⁸⁰ Ibid.

²⁸¹ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 43

²⁸² Jacqueline Berman, and Cornelius Friesendorf, 'EU Foreign Policy and the Fight Against Human Trafficking: Coercive Governance as Crime Control' *European Foreign Affairs Review* (2008) 13 (2), σ. 196

Ε.Ε. που όμως προέρχονται από χώρες εκτός της Ε.Ε. και τη μεταχείριση πριν τη χορήγηση του τίτλου παραμονής ή κατά τη διάρκεια του τίτλου παραμονής.²⁸³

Αξίζει να σημειωθεί εξ αρχής ότι η Οδηγία 2004 δεν ορίζει την «εμπορία ανθρώπων»²⁸⁴ και εφαρμόζεται μόνο σε υπηκόους τρίτων χωρών που είναι θύματα εμπορίας²⁸⁵, με αποτέλεσμα να μην εφαρμόζεται σε υπηκόους της Ε.Ε.²⁸⁶ Για τη χορήγηση τίτλου παραμονής, αρχικά οι εθνικές αρχές ενημερώνουν το θύμα για τη δυνατότητα συνεργασίας του με τις αρμόδιες αρχές.²⁸⁷ Έτσι, τα θύματα απολαμβάνουν μία περίοδο περίσκεψης, ώστε να μπορούν να αποφασίσουν συνειδητά εάν επιθυμούν να συνεργαστούν με τις αρμόδιες αρχές.²⁸⁸ Κατά την περίοδο αυτή, τα θύματα εμπορίας δεν μπορούν να εκδιωχθούν²⁸⁹ και πρέπει μάλιστα να τους χορηγηθεί η κατάλληλη περίθαλψη²⁹⁰. Κατά τη λήξη της περιόδου περίσκεψης ή πριν το θύμα εκφράσει την επιθυμία του να συνεργαστεί, τα κράτη μέλη χορηγούν ανανεώσιμη άδεια παραμονής με διάρκεια τουλάχιστον έξι μηνών.²⁹¹ Όσα θύματα επιθυμούν να συνεργαστούν με τις αρχές και συνεπακόλουθα τούς έχει εκδοθεί τίτλος παραμονής δικαιούνται περίθαλψη, όπως προνοείται στο Άρθρο 9 της Οδηγίας 2004.²⁹² Επιπρόσθετα, οι δικαιούχοι έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας, την επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση²⁹³ βάσει όμως

²⁸³ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 46

²⁸⁴ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 185

²⁸⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές* L 261/19, Άρθρο 3

²⁸⁶ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 185

²⁸⁷ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές* L 261/19, Άρθρο 5

²⁸⁸ *Ibid.*, Άρθρο 6 (1)

²⁸⁹ *Ibid.*, Άρθρο 6 (2)

²⁹⁰ *Ibid.*, Άρθρο 7

²⁹¹ *Ibid.*, Άρθρο 8 και Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 187

²⁹² Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 187

²⁹³ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας*

εθνικών κανόνων που ορίζουν τα κράτη μέλη²⁹⁴. Ως προς τα παιδιά θύματα, αυτά τυγχάνουν μεταχείρισης σύμφωνα με το ύψιστο τους συμφέρον.²⁹⁵ Επίσης, τα θύματα έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε υφιστάμενα προγράμματα ή συστήματα με σκοπό την αποκατάσταση της κοινωνικής τους ζωής.²⁹⁶ Τέλος, ο τίτλος παραμονής μπορεί να ανακληθεί όταν το θύμα αρχίσει να συνεργάζεται εκουσίως και ίδια πρωτοβουλία με τους δράστες²⁹⁷ ή η συνεργασία του τελικά είναι δόλια²⁹⁸ ή για λόγους δημοσίας τάξεως και εθνικής ασφάλειας²⁹⁹ ή όταν το θύμα δεν συνεργάζεται πλέον³⁰⁰ ή όταν οι ίδιες οι εθνικές αρχές αποφασίσουν να σταματήσουν τη διαδικασία³⁰¹.

Όπως προκύπτει, ο στόχος της Οδηγίας 2004 είναι διπλός: η εξασφάλιση συνεργασίας των θυμάτων με τις αρμόδιες αρχές και η παροχή βοήθειάς τους χορηγώντας τους τίτλο παραμονής.³⁰² Ωστόσο, εφόσον η προστασία των θυμάτων εξαρτάται από τη συνεργασία τους με τις αρμόδιες αρχές³⁰³, συνεπάγεται τελικά ότι σκοπός της δεν είναι η προστασία των θυμάτων αλλά η χορήγηση άδειας παραμονής με αντάλλαγμα την συνεργασία των θυμάτων³⁰⁴. Με άλλα λόγια, τα θύματα εμπορίας είτε θα συνεργαστούν με τις αρμόδιες αρχές και θα λάβουν τίτλο παραμονής είτε θα αρνηθούν να συνεργαστούν

ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές L 261/19, Άρθρο 11

²⁹⁴ Sarah Krieg, *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014) 215

²⁹⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/81/EK του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές* L 261/19, Άρθρο 10

²⁹⁶ *Ibid.*, Άρθρο 12

²⁹⁷ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/81/EK του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές* L 261/19, Άρθρο 14 (α)

²⁹⁸ *Ibid.*, Άρθρο 14 (β)

²⁹⁹ *Ibid.*, Άρθρο 14 (γ)

³⁰⁰ *Ibid.*, Άρθρο 14 (δ)

³⁰¹ *Ibid.*, Άρθρο 14 (ε)

³⁰² Conny Rijken and Dagmar Koster, 'A Human Rights Based Approach to Trafficking in Human Beings in Theory and Practice' *Social Science Research Network* (2008) σ. 2

³⁰³ Gillian Wylie, Penelope McRedmond, *Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences* (Online edn, Palgrave Macmillan London, 2010) 4

³⁰⁴ Silvia Scarpa, *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008) 188

και θα πρέπει να φύγουν από το κράτος μέλος.³⁰⁵ Γι' αυτό τον λόγο έχει επικριθεί ότι θέτει πολύ χαμηλά πρότυπα σχετικά με τη μεταχείριση των θυμάτων εμπορίας.³⁰⁶

B. Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 14 Απριλίου 2021 υιοθέτησε καινούργια στρατηγική της Ε.Ε. για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων για την περίοδο 2021 - 2025.³⁰⁷ Σκοπός της καινούργιας στρατηγικής είναι η αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της εμπορίας³⁰⁸, μέσω ενός ισχυρού πλαισίου πολιτικής σχετικά με την προστασία των ευάλωτων ατόμων, τη στήριξη των θυμάτων, την τιμώρηση των δραστών και την προστασία των κοινοτήτων³⁰⁹. Η στρατηγική αυτή καθορίζει τέσσερις τομείς δράσεων: τη μείωση της ζήτησης που ενθαρρύνει την εμπορία, τη διατάραξη του επιχειρηματικού μοντέλου των διακινητών, την προστασία και στήριξη των θυμάτων εμπορίας, ιδίως γυναικών και παιδιών, και την αντιμετώπιση της εμπορίας μέσω διεθνούς συνεργασίας.³¹⁰

Αρχικά, η στρατηγική 2021 - 2025 επισημαίνει ότι η εμπορία ανθρώπων αποτελεί ένα πολύπλοκο και βίαιο έγκλημα, το οποίο παραβιάζει την αξιοπρέπεια και τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου.³¹¹ Επιπλέον, αναφέρεται στην Οδηγία 2011 ως να είναι η «ραχοκοκαλιά των προσπαθειών της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων»³¹², γεγονός που κατά την άποψη μου αποδεικνύει τη μεγάλη σημασία αυτού του νομοθετικού

³⁰⁵ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 47

³⁰⁶ Steve Peers, Tamara Hervej, Jeff Kenner, and Angela Ward, *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (Beck • Hart • Nomos, 2nd edn, 2022) 109

³⁰⁷ Επίσημη Ιστοσελίδα «European Commission», διαθέσιμη στο https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings/eu-strategy-combating-trafficking-human-beings-2021-2025_en

³⁰⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων 2021- 2025*, COM(2021) 171 final (Βρυξέλλες, 14.4.2021), σ. 2

³⁰⁹ Ibid., σ. 25

³¹⁰ Επίσημη Ιστοσελίδα «Council of Europe», διαθέσιμη στο <https://www.coe.int/en/web/cyberviolence/-/eu-strategy-on-combating-trafficking-in-human-beings-2021-2025-#:~:text=The%20EU%20Strategy%20on%20Combating,empowering%20victims%2C%20especially%20women%20and>

³¹¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων 2021- 2025*, COM(2021) 171 final (Βρυξέλλες, 14.4.2021), σ. 1, 3

³¹² Ibid., σ. 4

εργαλείου. Συνεπώς, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω χρηματοδότησης, θα στηρίξει τα κράτη μέλη για την εφαρμογή της Οδηγίας 2011, θα εξασφαλίσει την αποτελεσματική της εφαρμογή και μάλιστα θα προχωρήσει να εξετάσει το ενδεχόμενο αναθεώρησής της.³¹³

Ως προς τους τέσσερις τομείς, για τη μείωση της ζήτησης που ενθαρρύνει την εμπορία ανθρώπων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μεταξύ άλλων, θα εξετάσει το ενδεχόμενο να τροποποιήσει τις διατάξεις της Οδηγίας 2011 που αφορούν την ποινικοποίηση της χρήσης υπηρεσιών των θυμάτων, πώς θα ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της Οδηγίας 2011 για τις κυρώσεις κατά των εργοδοτών και θα προχωρήσει στη διοργάνωση εκστρατείας πρόληψης σχετικά με τους τομείς και τα περιβάλλοντα υψηλού κινδύνου.³¹⁴ Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να αξιοποιούν εντελώς τη στήριξη που λαμβάνουν από αρμόδιους οργανισμούς της Ε.Ε. και να συνεργαστούν μαζί τους και να ενισχύσουν την ικανότητα των σωμάτων επιθεώρησης εργασίας για να διευκολυνθεί ο εντοπισμός των θυμάτων.³¹⁵

Αναφορικά με τη διατάραξη του επιχειρηματικού μοντέλου των διακινητών, επειδή ακριβώς η εμπορία ανθρώπων διαπράττεται συνήθως από «άρτια διαρθρωμένα και επαγγελματικά εγκληματικά δίκτυα»³¹⁶, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα καταγράφει και θα συλλέγει τα απαραίτητα δεδομένα για εξασφάλιση συγκρίσιμων πληροφοριών, θα βοηθήσει στο να συντονισθούν και συνεργασθούν οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου στις διασυνοριακές και διεθνείς υποθέσεις και θα προχωρήσει στην ανταλλαγή των καλύτερων πρακτικών μέσω οργανισμών της Ε.Ε.³¹⁷ Γι' αυτό, καλεί τα κράτη να βελτιωθούν στην καταγραφή και συλλογή των δεδομένων, να ανταλλάσσουν τα δεδομένα αυτά και να ενισχύσουν την εμπειρογνώστιά τους στις ψηφιακές τους ικανότητες για τις αρχές επιβολής του νόμου.³¹⁸

Η προστασία και στήριξη των θυμάτων εδράζεται αφενός στον έγκαιρο εντοπισμό τους³¹⁹ και αφετέρου στη μη άσκηση δίωξης τους ή επιβολής τους ποινικών κυρώσεων³²⁰,

³¹³ Ibid., σ. 7

³¹⁴ Ibid., σ. 10, 11

³¹⁵ Ibid., σ. 11

³¹⁶ Ibid.

³¹⁷ Ibid., σ. 15, 16

³¹⁸ Ibid., σ. 16

³¹⁹ Ibid., σ. 17

³²⁰ Ibid., σ. 18

όπως έχει πρόσφατα επιβεβαιωθεί και νομολογιακά από το ΕΔΑΔ³²¹. Συνεπακόλουθα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα χρηματοδοτήσει, μεταξύ άλλων, για την εκπαίδευση αστυνομικών αρχών, κοινωνικών λειτουργών και άλλων για να αναπτυχθούν οι ικανότητές τους στον εντοπισμό των θυμάτων, θα χρηματοδοτήσει ΜΚΟ τρίτων χωρών για τη στήριξη των θυμάτων και θα ενδυναμώσει τις σχέσεις της με τις τρίτες χώρες με στόχο να διασφαλίσει ότι δεν παραβιάζονται τα δικαιώματα των θυμάτων και ότι τους παρέχουν ειδική προστασία και συνδρομή.³²² Συνεπώς, οι επαγγελματίες της πρώτης γραμμής καλούνται να ευαισθητοποιηθούν και να λαμβάνουν υπόψιν τους τη διάσταση του φύλου και τα δικαιώματα των θυμάτων, καθώς επίσης τα κράτη καλούνται να σεβαστούν την αρχή της μη δίωξης και επιβολής κυρώσεων των θυμάτων όταν αυτά εξαναγκάστηκαν να συμμετέχουν σε παράνομες δραστηριότητες, δημιουργώντας έτσι ένα ασφαλές περιβάλλον στα θύματα.³²³

Τέλος, ως προς τη διεθνή διάσταση της εμπορίας ανθρώπων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα ενισχύσει τη συνεργασία της με τρίτες χώρες, με διεθνείς οργανισμούς, με το Συμβούλιο της Ευρώπης και με την Ομάδα GRETA, στηρίζοντας, μεταξύ άλλων, την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης στη συμμετοχή της σε συγκεκριμένες χώρες.³²⁴ Ως εκ τούτου, τα κράτη οφείλουν να ανταλλάσσουν μεταξύ τους πληροφορίες και στοιχεία για την εμπορία ανθρώπων και να ενισχύσουν την επιχειρησιακή και δικαστική συνεργασία διεθνώς, δηλαδή με χώρες που ταλανίζονται με το πρόβλημα της εμπορίας.³²⁵

³²¹ ECtHR, *V.C.L. and A.N. v. the United Kingdom*, No. 77587/12 and 74603/12, 16/02/2021, para. 158

³²² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων 2021- 2025*, COM(2021) 171 final (Βρυξέλλες, 14.4.2021), σ. 21

³²³ Ibid., σ. 21, 22

³²⁴ Ibid., σ. 24, 25

³²⁵ Ibid., σ. 25

**Μέρος II: Η εμπορία ανθρώπων υπό το φως της Ευρωπαϊκής Σύμβασης
Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**

Κεφάλαιο I: Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

A. Το Άρθρο 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ απαγορεύει ρητά τρεις βασικές μορφές παραβίασης της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου.³²⁶ Αυτές είναι η δουλεία³²⁷, η ειλωτεία/υποτέλεια³²⁸ και η αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία³²⁹. Η απαγόρευση της δουλείας και υποτέλειας είναι απόλυτη,³³⁰ δηλαδή δεν χωρεί καμία παρέκκλιση ούτε ακόμη και λόγω πολέμου ή δημόσιας έκτακτης ανάγκης³³¹.³³² Αντίστοιχα, και η απαγόρευση της αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας είναι απόλυτη, υπό την επιφύλαξη όμως της τρίτης παραγράφου του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ.³³³

Η τρίτη παράγραφος του Άρθρου 4 είναι συμπληρωματική της δεύτερης παραγράφου του ίδιου Άρθρου³³⁴ και αποτελεί μέρος του ορισμού της αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας³³⁵. Όπως έχει λεχθεί και από το ίδιο το ΕΔΑΔ, σκοπός δεν είναι να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 4 (2) της ΕΣΔΑ αλλά να οριοθετήσει το ακριβές περιεχόμενο του δικαιώματος αυτού.³³⁶ Ουσιαστικά, απαριθμεί τέσσερις

³²⁶ Λίνος-Αλέξανδρος Σισυλιάνος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013) 127

³²⁷ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – European Convention on Human Rights*, (1950) ETS 5, Άρθρο 4 (1)

³²⁸ Ibid.

³²⁹ Ibid., Άρθρο 4 (2)

³³⁰ Robin White, and Clare Ovey, *Jacobs, White & Ovey: The European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 5th edn, 2010) 195

³³¹ David Harris, Michael O' Boyle, Ed Bates, and Carla Buckley, *Harris, O'Boyle, and Warbrick Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 2nd edn, 2009) 113

³³² Συμβούλιο της Ευρώπης, *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – European Convention on Human Rights*, (1950) ETS 5, Άρθρο 15 (2)

³³³ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, *ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία* (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 172

³³⁴ Ibid.

³³⁵ David Harris, Michael O' Boyle, Ed Bates, and Carla Buckley, *Harris, O'Boyle, and Warbrick Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 2nd edn, 2009) 116

³³⁶ ECtHR, *Karlheinz Schmidt v. Germany*, No. 13580/88, 18/07/1994, para 22

περιπτώσεις, οι οποίες δεν συνιστούν καταναγκαστική εργασία³³⁷: πρώτον, την εργασία κατά την κράτηση³³⁸, δεύτερον, την υπηρεσία στρατιωτικής φύσεως³³⁹, τρίτον, την υπηρεσία σε περίπτωση κρίσεως ή θεομηνίας³⁴⁰ και τέταρτον, την υπηρεσία που αποτελεί μέρος των υποχρεώσεων του πολίτη³⁴¹.

Η εργασία κατά την κράτηση περιλαμβάνει κάθε εργασία την οποία οφείλει να εκτελέσει κρατούμενος έπειτα από την καταδίκη του, αρκεί η στέρηση της ελευθερίας του να είναι νόμιμη.³⁴² Επιτρεπόμενη εργασία θεωρείται η εργασία κατά τη συνήθη πορεία της κράτησης και που στοχεύει στην επανένταξη του κρατουμένου στην κοινωνία.³⁴³ Αξίζει να σημειωθεί ότι καταχωρήθηκαν προσφυγές στο ΕΔΑΔ, με τις οποίες αιτητές παραπονέθηκαν ότι κατά την κράτησή τους υποβλήθηκαν σε καταναγκαστική εργασία χωρίς να λάβουν οποιαδήποτε επαρκή αμοιβή και χωρίς να τους καταβάλλονται κοινωνικές ασφαλίσεις, με το ΕΔΑΔ όμως να τις απορρίπτει.³⁴⁴

Η υπηρεσία στρατιωτικής φύσεως περιλαμβάνει και την εθελοντική στράτευση καθώς και την εκπλήρωση της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας.³⁴⁵ Δεν περιλαμβάνει όμως την υπηρεσία την οποία παρέχουν επαγγελματίες στρατιωτικοί, κάτι το οποίο έχει επιβεβαιωθεί και νομολογιακά³⁴⁶ αλλά προκύπτει και από την αναφορά στους «αντιρρησίες συνείδησης» οι οποίοι δεν είναι επαγγελματίες και από την αναφορά στην «υποχρεωτική στρατιωτική θητεία»³⁴⁷. Σχετικά με τους αντιρρησίες συνείδησης, το ΕΔΑΔ, μέσω της απόφασης Bayatyan³⁴⁸, έκρινε ότι η άρνηση εκπλήρωσης της

³³⁷ Λίνος-Αλέξανδρος Σισυλιάνος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013) 131

³³⁸ Συμβούλιο της Ευρώπης, *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – European Convention on Human Rights*, (1950) ETS 5, Άρθρο 4 (3) (α)

³³⁹ Ibid., Άρθρο 4 (3) (β)

³⁴⁰ Ibid., Άρθρο 4 (3) (γ)

³⁴¹ Ibid., Άρθρο 4 (3) (δ)

³⁴² Λίνος-Αλέξανδρος Σισυλιάνος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013) 131

³⁴³ Ibid.

³⁴⁴ Robin White, and Clare Ovey, *Jacobs, White & Ovey: The European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 5th edn, 2010) 201, 202

³⁴⁵ David Harris, Michael O' Boyle, Ed Bates, and Carla Buckley, *Harris, O'Boyle, and Warbrick Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 2nd edn, 2009) 117

³⁴⁶ ECtHR, *Chitos v. Greece*, No. 51637/12, 04/06/2015, para 87

³⁴⁷ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, *ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία* (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 181

³⁴⁸ ECtHR, *Bayatyan v. Armenia*, No. 23459/03, 07/07/2011, paras 110, 111

στρατιωτικής θητείας, λόγω συνείδησης ή θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, συνιστά σοβαρή πεποίθηση, η οποία και πρέπει να προστατεύεται και να εξετάζεται υπό το Άρθρο 9 της ΕΣΔΑ.³⁴⁹

Για την παροχή υπηρεσίας σε περίπτωση κρίσεως ή θεομηνίας, θα πρέπει να υπάρχει πραγματική ανάγκη να αντιμετωπιστούν εξαιρετικές και επείγουσες καταστάσεις.³⁵⁰ Επιπλέον, το Άρθρο 4 (3) (γ) εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις κρίσης ή θεομηνίας τοπικού χαρακτήρα, σε αντίθεση με το Άρθρο 15 της ΕΣΔΑ το οποίο αναφέρεται στη «ζωή του έθνους».³⁵¹ Παραδείγματα υπηρεσίας σε κρίση ή θεομηνία αποτελεί η βοήθεια αντιμετώπισης δασικής πυρκαγιάς ή η βοήθεια εκκένωσης όσων απειλούνται από κάποια φυσική καταστροφή.³⁵²

Η υπηρεσία που αποτελεί μέρος των υποχρεώσεων του πολίτη αφορά τις τακτικές υποχρεώσεις του ατόμου ως πολίτη³⁵³, σε αντιδιαστολή με το Άρθρο 4 (3) (γ) όπου υπάρχει το στοιχείο της έκτακτης ανάγκης³⁵⁴. Οι τακτικές υποχρεώσεις του πολίτη καθορίζονται επί τη βάση των εκάστοτε περιστάσεων και συνεπώς μία καταρχήν νόμιμη εργασία η οποία παρέχεται λόγω των τακτικών υποχρεώσεων του πολίτη, πιθανόν να είναι αντίθετη τελικά με την ΕΣΔΑ, εάν παραβιάζει την αρχή της ισότητας.³⁵⁵ Παραδείγματα υπηρεσίας που αποτελεί μέρος των τακτικών υποχρεώσεων του πολίτη αποτελούν η υποχρεωτική παρουσία στο δικαστήριο ως ένορκος³⁵⁶ και η υποχρέωση παροχής πυροσβεστικής υπηρεσίας ή οικονομικής εισφοράς αντί πυροσβεστικής υπηρεσίας³⁵⁷.³⁵⁸

³⁴⁹ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, *ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία* (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 182

³⁵⁰ Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013) 132

³⁵¹ *Ibid.*, Άρθρο 133

³⁵² Robin White, and Clare Ovey, *Jacobs, White & Ovey: The European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 5th edn, 2010) 201, 204

³⁵³ Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013) 133

³⁵⁴ Robin White, and Clare Ovey, *Jacobs, White & Ovey: The European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 5th edn, 2010) 204

³⁵⁵ Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013) 133

³⁵⁶ ECtHR, *Zarb Adami v Malta*, No. 17209/02, 20/06/2006, para 47

³⁵⁷ ECtHR, *Karlheinz Schmidt v. Germany*, No. 13580/88, 18/07/1994, para 23

³⁵⁸ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, *ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία* (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 182, 183

B. Οι έννοιες «δουλείας», «υποτέλεια» και «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία»

Η έννοια της «δουλείας» δεν ορίζεται στο Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ.³⁵⁹ Ωστόσο, με την απόφαση *Siliadin*³⁶⁰, το ΕΔΑΔ υιοθέτησε την κλασική έννοια της δουλείας, έτσι όπως ορίζεται στη Σύμβαση κατά της Δουλείας του 1926³⁶¹.³⁶² Σύμφωνα με την τελευταία, δουλεία είναι το καθεστώς ή η κατάσταση ενός ατόμου επί του οποίου ασκείται οποιαδήποτε ή όλες οι εξουσίες που σχετίζονται με το δικαίωμα ιδιοκτησίας.³⁶³ Έτσι, και στην απόφαση *Siliadin*, το ΕΔΑΔ ερμηνεύοντας στενά τη δουλεία³⁶⁴, έκρινε ότι δεν αρκεί η στέρηση της αυτονομίας του ατόμου για τη στοιχειοθέτησή της, αλλά πρέπει να ασκείται εξουσία ιδιοκτησίας³⁶⁵.³⁶⁶ Συνεπώς, η νομική υπόσταση του ατόμου μειώνεται, στο βαθμό που τελικά θεωρείται απλώς «αντικείμενο».³⁶⁷ Απαιτείται, λοιπόν, η άσκηση δικαιώματος ιδιοκτησίας.³⁶⁸ Έτσι, το ΕΔΑΔ, στην προαναφερόμενη απόφαση, κατέληξε ότι η κατάσταση της προσφεύγουσας δεν αποτελούσε δουλεία, καθώς οι εργοδότες της, ναι μεν της ασκούσαν έλεγχο, δεν είχαν όμως «γνήσιο δικαίωμα νόμιμης ιδιοκτησίας πάνω της, μειώνοντας έτσι τη νομική της υπόσταση σε αντικείμενο»³⁶⁹.³⁷⁰

³⁵⁹ Λίνος-Αλέξανδρος Σισυλιάνος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013) 128

³⁶⁰ ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005

³⁶¹ Κοινωνία των Εθνών, *Σύμβαση κατά της Δουλείας*, 25/09/1926

³⁶² David Harris, Michael O' Boyle, Ed Bates, and Carla Buckley, *Harris, O'Boyle, and Warbrick Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 2nd edn, 2009) 113

³⁶³ Κοινωνία των Εθνών, *Σύμβαση κατά της Δουλείας*, 25/09/1926, Άρθρο 1 και Vladislava Stoyanova, 'ARTICLE 4 OF THE ECHR AND THE OBLIGATION OF CRIMINALISING SLAVERY, SERVITUDE, FORCED LABOUR AND HUMAN TRAFFICKING' *Cambridge Journal of International and Comparative Law* (2014) 3 (2), σ. 410

³⁶⁴ Λίνος-Αλέξανδρος Σισυλιάνος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013) 129

³⁶⁵ ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005, para 122

³⁶⁶ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 173

³⁶⁷ Λίνος-Αλέξανδρος Σισυλιάνος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013) 129

³⁶⁸ *Ibid.*

³⁶⁹ ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005, para 122

³⁷⁰ David Harris, Michael O' Boyle, Ed Bates, and Carla Buckley, *Harris, O'Boyle, and Warbrick Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 2nd edn, 2009) 113

Η «υποτέλεια», ούτε και αυτή προσδιορίζεται εννοιολογικά στην ΕΣΔΑ.³⁷¹ Η απόφαση *Siliadin* όμως ορίζει την υποτέλεια ως βαριάς μορφής άρνηση της προσωπικής ελευθερίας, η οποία υποχρεώνει το άτομο, όχι μόνο να παρέχει τις υπηρεσίες του αλλά και να διαβιού στην ιδιοκτησία του εργοδότη του, χωρίς να μπορεί να αλλάξει την κατάσταση αυτή.³⁷² Για τον λόγο αυτό, το ΕΔΑΔ στην εν λόγω απόφαση κατέληξε ότι το καθεστώς της προσφεύγουσας συνιστούσε υποτέλεια³⁷³, αφού έλαβε υπόψιν του τις ακατάπαυστες ώρες εργασίας της προσφεύγουσας, το γεγονός ότι δεν επέλεξε η ίδια να δουλεύει στους εργοδότες της, ότι δεν είχε άλλη επιλογή από το να μείνει τελικά στους εργοδότες της, ότι της είχαν κατάσχει όλα της τα έγγραφα, ότι δεν μπορούσε να φύγει από το σπίτι, ότι δεν είχαν τηρήσει την υπόσχεση τους να φοιτήσει σε σχολείο, ότι δεν είχε καμία ελπίδα να βελτιωθεί αυτή η κατάσταση και ότι εξαρτιόταν αποκλειστικά από τους εργοδότες της³⁷⁴.³⁷⁵ Αν και η υποτέλεια συνδέεται με το καθεστώς της δουλειάς³⁷⁶, διαφέρει με το καθεστώς της αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας.³⁷⁷ Η θεμελιώδης διαφορά, όπως έχει λεχθεί από το ΕΔΑΔ, έγκειται στην αίσθηση του θύματος ότι η κατάστασή του είναι μόνιμη και δεν υπάρχει πιθανότητα να αλλάξει.³⁷⁸

Όπως με τις παραπάνω δύο έννοιες, έτσι και η «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία» δεν ορίζεται στην ΕΣΔΑ.³⁷⁹ Ο ορισμός που υιοθετεί το ΕΔΑΔ είναι αυτός της Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας 29, η οποία ορίζει ότι ο όρος «δηλοί πάσαν εργασίαν ή υπηρεσίαν απαιτούμενην παρά ατόμου επ' απειλή οιασδήποτε ποινής και δι' ην το εν λόγω άτομον δεν προσεφέρθη οικεία βουλήσει»³⁸⁰.³⁸¹ Από τον ορισμό αυτό όμως δεν

³⁷¹ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 172

³⁷² ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005, para 123

³⁷³ *Ibid.*, para 129

³⁷⁴ *Ibid.*, paras 126 - 128

³⁷⁵ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 173

³⁷⁶ ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005, para 124

³⁷⁷ Λίνος-Αλέξανδρος Σισυλιάνος, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013) 130

³⁷⁸ ECtHR, *C.N. and V. v. France*, No. no. 67724/09, 11/10/2012, para 91

³⁷⁹ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 174

³⁸⁰ Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, CO29 - *Διεθνής Σύμβαση Εργασίας*, 1930, No. 29, Άρθρο 2 (1)

³⁸¹ ECtHR, *Van der Musselle v. Belgium*, No. 8919/80, 23/11/1983, para 32 και ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005, para 116

συνεπάγεται ότι κάθε εργασία η οποία απαιτείται από κάποιο άτομο υπό την απειλή ποινής συνιστά αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.³⁸² Θα πρέπει να συντρέχουν δύο στοιχεία για να θεμελιωθεί η έννοια αυτή: πρώτον, η εργασία πρέπει να εκτελείται παρά τη θέληση του ατόμου και δεύτερον, η υποχρέωση εκτέλεσής της να είναι «άδικη» ή «καταπιεστική» ή αλλιώς «άσκοπα δυσάρεστη» ή «κάπως ενοχλητική».³⁸³ Έτσι, η απαίτηση να παράσχει δωρεάν τις υπηρεσίες του ένας δικηγόρος για να βοηθήσει άπορους δεν συνιστά αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.³⁸⁴ Ειδικότερα, το ζήτημα αυτό, εξετάστηκε στην υπόθεση Van der Musselle³⁸⁵, στην οποία ζητήθηκε από έναν δικηγόρο να υπερασπιστεί άπορο, με αποτέλεσμα ο δικηγόρος να μην λάβει κάποια αμοιβή ή έστω αποζημίωση.³⁸⁶ Έτσι, προσέφυγε στο ΕΔΑΔ ισχυριζόμενος ότι υποχρεώθηκε να ασκήσει αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία κατά παράβαση του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, εφόσον τον υποχρέωσαν να υπερασπιστεί τον κατηγορούμενο χωρίς αμοιβή.³⁸⁷ Το ΕΔΑΔ, αφού θεώρησε ότι οι υπηρεσίες που προσέφερε ο δικηγόρος ασφαλώς και συνιστούσαν «εργασία»³⁸⁸, διαπίστωσε ότι πράγματι εάν ο δικηγόρος αρνούσαν να υπερασπιστεί τον κατηγορούμενο χωρίς εύλογη αιτία, τότε, παρόλο που δεν θα του επέσυραν κάποια ποινική κύρωση, εντούτοις πιθανόν να τον διέγραφαν από τον κατάλογο των ασκούμενων δικηγόρων ή να απέρριπταν την αίτησή του για εγγραφή στον πίνακα δικηγόρων.³⁸⁹ Ωστόσο, αυτός είχε συναινέσει εκ των προτέρων για κάτι το οποίο παραπονήθηκε εκ των υστέρων,³⁹⁰ εφόσον ο ίδιος επέλεξε το επάγγελμα του δικηγόρου γνωρίζοντας ότι βάσει του βελγικού δικαίου θα έπρεπε να παρέχει σε ορισμένες περιπτώσεις τις υπηρεσίες του δωρεάν.³⁹¹ Επίσης, οι υπηρεσίες που προσέφερε ήταν εντός του πλαισίου των συνήθων δραστηριοτήτων ενός

³⁸² Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 174

³⁸³ ECtHR, *Van der Musselle v. Belgium*, No. 8919/80, 23/11/1983, para 37

³⁸⁴ David Harris, Michael O' Boyle, Ed Bates, and Carla Buckley, *Harris, O'Boyle, and Warbrick Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 2nd edn, 2009) 113

³⁸⁵ ECtHR, *Van der Musselle v. Belgium*, No. 8919/80, 23/11/1983

³⁸⁶ Αντώνης Δ. Μαγγανάς, και Λίλα Χ. Καρατζά, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ – Αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, Β' έκδοση, 2005) 80, 81

³⁸⁷ ECtHR, *Van der Musselle v. Belgium*, No. 8919/80, 23/11/1983, para 27

³⁸⁸ *Ibid.*, para 33

³⁸⁹ *Ibid.*, para 35

³⁹⁰ Αντώνης Δ. Μαγγανάς, και Λίλα Χ. Καρατζά, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ – Αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, Β' έκδοση, 2005) 83

³⁹¹ ECtHR, *Van der Musselle v. Belgium*, No. 8919/80, 23/11/1983, para 36

δικηγόρου, με αντιστάθμισμα τα οφέλη, το κύρος και την επαγγελματική εμπειρία που αποκτά ένας δικηγόρος.³⁹² Έτσι, το ΕΔΑΔ κατέληξε τελικά ότι ο δικηγόρος δεν υπεβλήθη σε αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία και συνεπώς δεν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ.³⁹³

Όπως προκύπτει, το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ δεν αναφέρεται στην εμπορία και διακίνηση ανθρώπων.³⁹⁴ Η έννοια αυτή έχει συμπεριληφθεί στο Άρθρο 4 μέσω της νομολογίας του ΕΔΑΔ.³⁹⁵ Ακολουθεί λοιπόν η επόμενη ενότητα με τις κυριότερες αποφάσεις του ΕΔΑΔ σχετικά με την εμπορία ανθρώπων.

Κεφάλαιο II: Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

A. Οι κυριότερες αποφάσεις για την εμπορία ανθρώπων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων απασχόλησε για πρώτη φορά το ΕΔΑΔ το 2010 με την απόφαση *Rantsev*.³⁹⁶³⁹⁷ Η συγκεκριμένη απόφαση αφορούσε νεαρή Ρωσίδα, την κα *Rantseva*, η οποία μετανάστευσε και έγινε δεκτή στην Κυπριακή Δημοκρατία με τη λεγόμενη «*artiste visa*» για να εργαστεί σε καμπαρέ.³⁹⁸ Τρεις μέρες αφότου άρχισε να εργάζεται στο καμπαρέ, εγκατέλειψε τον χώρο εργασίας της και ο εργοδότης της τελικά την βρήκε σε μία δισκοθήκη.³⁹⁹ Από εκεί, την μετέφερε σε αστυνομικό σταθμό για να την συλλάβουν και ακολούθως να την απελάσουν.⁴⁰⁰ Επειδή όμως η κα *Rantseva* δεν βρισκόταν στη λίστα των καταζητούμενων, η Αστυνομία ζήτησε από τον εργοδότη της να

³⁹² Αντώνης Δ. Μαγγανάς, και Λίλα Χ. Καρατζά, *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ – Αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, Β' έκδοση, 2005) 83

³⁹³ ECtHR, *Van der Musselle v. Belgium*, No. 8919/80, 23/11/1983, para 40

³⁹⁴ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 174

³⁹⁵ *Ibid.*

³⁹⁶ ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010

³⁹⁷ και Ryszard Piotrowicz, Conny Rijken and Baerbel Heide Uhl, *Routledge Handbook of Human Trafficking* (London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2018) 49

³⁹⁸ Κώστας Παρασκευά, *ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ – Θεμελιώδη Δικαιώματα & Ελευθερίες* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015) 126

³⁹⁹ Alastair Mowbray, 'European Court of Human Rights: May 2009–April 2010' *European Public Law* (2010) 16 (4) σ. 497

⁴⁰⁰ ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010, para 17

την παραλάβει.⁴⁰¹ Αφού την παρέλαβε, την μετέφερε σε ένα διαμέρισμα πολυκατοικίας.⁴⁰² Την επόμενη μέρα βρέθηκε νεκρή στον δρόμο κάτω από το μπαλκόνι της πολυκατοικίας, μαζί με ένα στρώμα στα κάγκελα της πολυκατοικίας.⁴⁰³

Το Επαρχιακό Δικαστήριο Λεμεσού αποφάνθηκε ότι ο θάνατος της τελευταίας οφείλεται σε ατύχημα, στην προσπάθεια της να δραπετεύσει από το διαμέρισμα και δεν υφίσταται κανένα στοιχείο που να υποδηλοί την ποινική ευθύνη τρίτου.⁴⁰⁴ Ο πατέρας του θύματος όμως, προσέφυγε στο ΕΔΑΔ με τον ισχυρισμό ότι, πρώτον, η Κυπριακή Δημοκρατία, όπως και η Ρωσία, δεν προστάτεψε την κόρη του από την εμπορία ανθρώπων κατά παράβαση του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, παρόλο που το συγκεκριμένο Άρθρο δεν αναφέρεται ρητά στην εμπορία και διακίνηση ανθρώπων⁴⁰⁵, και δεύτερον, δεν διεξήγαγε αποτελεσματική έρευνα για τις συνθήκες άφιξής της στην Κυπριακή Δημοκρατία και την απασχόλησή της εκεί.⁴⁰⁶

Το ΕΔΑΔ, αφού αρχικά σημείωσε ότι η ΕΣΔΑ είναι ένα ζωντανό εργαλείο το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται βάσει των εκάστοτε συνθηκών⁴⁰⁷, έκρινε τελικά ότι η παρούσα υπόθεση συνιστούσε εμπορία ανθρώπων, η οποία εμπίπτει στο Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ, χωρίς να χρειάζεται να προσδιορισθεί η κατάσταση του θύματος, εάν δηλαδή είναι δουλεία, υποτέλεια ή αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.⁴⁰⁸ Πιο συγκεκριμένα, το ΕΔΑΔ διαπίστωσε τρεις ξεχωριστές παραβιάσεις σχετικά με τις θετικές υποχρεώσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας: πρώτον, τη μη θέσπιση κατάλληλου νομοθετικού και διοικητικού πλαισίου⁴⁰⁹, δεύτερον, την απουσία λήψης μέτρων για την προστασία των θυμάτων εμπορίας⁴¹⁰ και τρίτον, την μη αποτελεσματική διερεύνηση⁴¹¹.⁴¹²

⁴⁰¹ Ibid., para 20

⁴⁰² Ibid., para 21

⁴⁰³ Ibid., para 25

⁴⁰⁴ Ibid., para 41

⁴⁰⁵ Brian Opeskin, Richard Perruchoud and Jillyanne Redpath-Cross, *Foundations of International Migration Law* (Online edn, Cambridge University Press, 2012) 242

⁴⁰⁶ ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010, para 253

⁴⁰⁷ Ibid., para 277

⁴⁰⁸ Ibid., para 282

⁴⁰⁹ Ibid., para 293

⁴¹⁰ Ibid., para 298

⁴¹¹ Ibid., para 300

⁴¹² André Nollkaemper, and Ilias Plakokefalos, *The Practice of Share Responsibility in International Law* (Online edn, Cambridge University Press, 2017) 561

Η συγκεκριμένη υπόθεση είναι εξέχουσας σημασίας καθώς, πέραν του ότι αποτελεί την πρώτη υπόθεση εμπορίας ανθρώπων που ηγέρθη ενώπιον του ΕΔΑΔ, αποκάλυψε και την κυπριακή βιομηχανία του σεξ στην Κύπρο, η οποία επέτρεπε τη σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών εν γνώσει μάλιστα των κυπριακών αρχών.⁴¹³ Με άλλα λόγια, η εν λόγω υπόθεση λειτούργησε καταλύτης για την άμβλυση του φαινομένου αυτού στην Κύπρο. Επιπλέον, το ΕΔΑΔ για πρώτη φορά έκρινε ομόφωνα ότι η εμπορία ανθρώπων παραβιάζει το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ⁴¹⁴, επεκτείνοντας έτσι το πεδίο εφαρμογής του τελευταίου ώστε να καλύπτει και την εμπορία ανθρώπων⁴¹⁵. Επιπρόσθετα, τονίζει ότι η εμπορία απαγορεύεται από το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ χωρίς να χρειάζεται να προσδιορισθεί εάν η κατάσταση στην οποία περιήλθε το θύμα ήταν δουλεία, υποτέλεια ή αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.⁴¹⁶ Ακόμη, επισημαίνει τις θετικές υποχρεώσεις που έχει κάθε κράτος,⁴¹⁷ ζήτημα το οποίο θα αναλυθεί στην επόμενη ενότητα της παρούσας εργασίας. Ωστόσο, έχει υποστηριχθεί ότι η προσέγγιση του ΕΔΑΔ στη συγκεκριμένη απόφαση είναι ανακριβής ως προς τη σχέση της εμπορίας ανθρώπων με τις άλλες πτυχές του Άρθρου 4.⁴¹⁸ Ακόμη, έχει θεωρηθεί ότι λανθασμένα το ΕΔΑΔ δεν έχει αναγνωρίσει και επισημάνει ότι η εμπορία ανθρώπων συνίσταται στα τρία βασικά στοιχεία της ενέργειας, του μέσου και του σκοπού.⁴¹⁹ Επιπλέον, έχει λεχθεί από το ΕΔΑΔ ότι το Άρθρο 4 δεν επιδέχεται εξαιρέσεις και δεν επιτρέπεται καμία παρέκκλιση.⁴²⁰ Αυτό όμως αποτελεί σφάλμα και κραυγαλέο λάθος του ΕΔΑΔ, καθώς μόνο στην πρώτη παράγραφο του Άρθρου 4, σχετικά με τη δουλεία και υποτέλεια, δεν χωρεί καμία εξαίρεση.⁴²¹ Η δεύτερη παράγραφος του Άρθρου 4, σχετικά με την αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία, επιδέχεται εξαιρέσεις

⁴¹³ Jean Allain, ‘Rantsev v Cyprus and Russia: The European Court of Human Rights and Trafficking as Slavery’ *Human Rights Law Review* (2010) 10 (3) σ. 547

⁴¹⁴ Brian Opeskin, Richard Perruchoud and Jillyanne Redpath-Cross, *Foundations of International Migration Law* (Online edn, Cambridge University Press, 2012) 243

⁴¹⁵ Alastair Mowbray, ‘European Court of Human Rights: May 2009–April 2010’ *European Public Law* (2010) 16 (4) σ. 500

⁴¹⁶ ‘Opinion No. 6/2010 of the Group of Experts on Trafficking in Human Beings of the European Commission: On the Decision of the European Court of Human Rights in the Case of Rantsev v. Cyprus and Russia’ *International Journal of Refugee Law* (2010) 22 (4) σ. 674

⁴¹⁷ *Ibid.*, 674-676

⁴¹⁸ Steve Peers, Tamara Hervey, Jeff Kenner, and Angela Ward, *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (Beck • Hart • Nomos, 2nd edn, 2022) 111

⁴¹⁹ *Ibid.*

⁴²⁰ ECtHR, Rantsev v. Cyprus and Russia, No. 25965/04, 07/01/2010, para 283

⁴²¹ Jean Allain, ‘Rantsev v Cyprus and Russia: The European Court of Human Rights and Trafficking as Slavery’ *Human Rights Law Review* (2010) 10 (3) σ. 551

βάσει της τρίτης παραγράφου του ίδιου Άρθρου.⁴²² Παρ' όλα αυτά, δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει ότι η απόφαση Rantsev χαρακτηρίζεται ως μία εξαιρετική απόφαση και ως αποτέλεσμα, τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης πλέον υποχρεούνται όχι μόνο να καταστείλουν τη δουλεία, υποτέλεια και αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία αλλά και την εμπορία ανθρώπων.⁴²³

Η επόμενη χρονολογικά σημαντική απόφαση είναι η *M. and Others*⁴²⁴, στην οποία οι αιτητές κατήγγειλαν ότι, αφού πήγαν στην Ιταλία για εξεύρεση εργασίας⁴²⁵, η κόρη τους βρισκόταν κάτω από συνεχή έλεγχο και παρακολούθηση από τους ιδιώτες εργοδότες της, την ανάγκαζαν να κλέβει, την ξυλοκοπούσαν, την απειλούσαν και είχε πέσει και θύμα βιασμού⁴²⁶. Συνεπώς, οι αιτητές ισχυρίστηκαν, μεταξύ άλλων, ότι η κόρη τους υπήρξε θύμα εμπορίας και ότι οι ιταλικές αρχές απέτυχαν να διεξαγάγουν αποτελεσματική έρευνα.⁴²⁷ Το ΕΔΑΔ, αν και δεν δέχθηκε ότι υπήρξε εμπορία⁴²⁸, επανέλαβε σημαντικά ευρήματα της υπόθεσης Rantsev⁴²⁹ σχετικά με την εμπορία ανθρώπων, όπως, ότι η εμπορία συνεπάγεται στενή παρακολούθηση των θυμάτων, ότι περιλαμβάνει τη χρήση βίας και απειλών στα θύματα και ότι τα θύματα αντιμετωπίζονται ως εμπορεύματα που αγοράζονται και πωλούνται.⁴³⁰ Επιπλέον, επανέλαβε ότι η εμπορία ανθρώπων αποτελεί σύγχρονη μορφή δουλείας και πλέον εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ.⁴³¹

Ακολούθως, η υπόθεση *L.E.*⁴³², αποτελεί τη δεύτερη απόφαση στην οποία το ΕΔΑΔ καταδικάζει κράτος, και συγκεκριμένα την Ελλάδα, για παραβίαση του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ ως προς την εμπορία ανθρώπων.⁴³³ Ειδικότερα, η αιτήτρια, Νιγηριανή υπήκοος, εισήλθε στο Ελληνικό Κράτος για να εργαστεί αλλά τελικά εξαναγκάστηκε σε πορνεία.⁴³⁴

⁴²² Ibid.

⁴²³ Ibid., σ. 555

⁴²⁴ ECtHR, *M. and Others v. Italy and Bulgaria*, No. no. 40020/03, 31/07/2012

⁴²⁵ Ibid., para 8

⁴²⁶ Ibid., para 9

⁴²⁷ Ibid., para 59

⁴²⁸ Ibid., para 154

⁴²⁹ ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010

⁴³⁰ ECtHR, *M. and Others v. Italy and Bulgaria*, No. no. 40020/03, 31/07/2012, para 151

⁴³¹ Ibid.

⁴³² ECtHR, *L.E. v. Greece*, No. 71545/12, 21/01/2016

⁴³³ Valentina Milano, 'The European Court of Human Rights' Case Law on Human Trafficking in Light of *L.E. v Greece: A Disturbing Setback?* *Human Rights Law Review* (2017) 17 (4), σ. 702

⁴³⁴ ECtHR, *L.E. v. Greece*, No. 71545/12, 21/01/2016, para 6, 7

Όταν η τελευταία συνελήφθη για πορνεία⁴³⁵, υποστήριξε ότι υπήρξε θύμα εμπορίας⁴³⁶. Το πρόβλημα ήταν ότι έπρεπε να περιμένει εννέα μήνες μέχρι να αναγνωριστεί ως θύμα εμπορίας.⁴³⁷ Πιο συγκεκριμένα, το παράπονο της στις ελληνικές αρχές ότι έπεσε θύμα εμπορίας το κατέθεσε στις 29 Νοεμβρίου 2006⁴³⁸ και αναγνωρίστηκε ως θύμα στις 21 Αυγούστου 2007⁴³⁹. Έτσι το ΕΔΑΔ εκτίμησε ότι η περίοδος των εννέα μηνών ήταν αδικαιολόγητη και ενδεχομένως, κατά την περίοδο αυτή, η προσωπική ζωή του θύματος να επηρεαζόταν αρνητικά.⁴⁴⁰ Κατά συνέπεια, το ΕΔΑΔ διαπίστωσε παραβίαση του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, διότι υπήρξε βραδύτητα στη λήψη επιχειρησιακών μέτρων καθώς και ανεπάρκειες στην εκτέλεση των δικονομικών της υποχρεώσεων.⁴⁴¹

Η συγκεκριμένη απόφαση, L.E., συνεχίζει να ακολουθεί την ίδια στάση με αυτή της απόφασης Rantsev⁴⁴².⁴⁴³ Δεν προσθέτει κάτι καινούργιο για το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων και ίσως να θεωρείται μία χαμένη ευκαιρία για να διευκρινιστούν τα νομικά όρια της εμπορίας.⁴⁴⁴ Εξάλλου δεν διευκρινίζεται ούτε η σχέση της εμπορίας με τα τρία είδη συμπεριφοράς που απαγορεύονται ρητώς στο Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ.⁴⁴⁵

Η επόμενη χρονικά υπόθεση είναι η J. and Others⁴⁴⁶ στην οποία οι αιτήτριες, υπήκοοι Φιλιππίνων, παραπονέθηκαν ότι οι αυστριακές αρχές δεν προέβησαν σε αποτελεσματική διερεύνηση των ισχυρισμών τους ότι ήταν θύματα εμπορίας.⁴⁴⁷ Ειδικότερα, οι αιτήτριες ταξίδεψαν στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με σκοπό να δουλέψουν ως υπηρέτριες και ισχυρίστηκαν ότι τους είχαν κατάσχει τα διαβατήριά τους, ότι υπέστησαν εκμετάλλευση, ότι δεν έλαβαν τους συμφωνηθέντες μισθούς και ότι τις ανάγκαζαν να εργάζονται εξαιρετικά πολλές ώρες.⁴⁴⁸ Η μεταχείριση αυτή συνεχίστηκε και

⁴³⁵ Ibid., para 13

⁴³⁶ Ibid., para 14

⁴³⁷ Steve Peers, Tamara Hervey, Jeff Kenner, and Angela Ward, *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (Beck • Hart • Nomos, 2nd edn, 2022) 111

⁴³⁸ ECtHR, *L.E. v. Greece*, No. 71545/12, 21/01/2016, para 14

⁴³⁹ Ibid., para 24

⁴⁴⁰ Ibid., para 77

⁴⁴¹ Ibid., para 86

⁴⁴² ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010

⁴⁴³ Steve Peers, Tamara Hervey, Jeff Kenner, and Angela Ward, *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (Beck • Hart • Nomos, 2nd edn, 2022) 111

⁴⁴⁴ Valentina Milano, 'The European Court of Human Rights' Case Law on Human Trafficking in Light of L.E. v Greece: A Disturbing Setback?' *Human Rights Law Review* (2017) 17 (4), σ. 709

⁴⁴⁵ Ibid.

⁴⁴⁶ ECtHR, *J. and Others v. Austria*, No. 58216/12, 17/01/2017

⁴⁴⁷ Ibid., para 3

⁴⁴⁸ Ibid., para 7

στη Βιέννη όταν τις μετέφεραν οι εργοδότες τους για διακοπές για ένα μικρό χρονικό διάστημα.⁴⁴⁹ Τελικά όμως κατάφεραν να διαφύγουν⁴⁵⁰ και υπέβαλαν μήνυση κατά των εργοδοτών τους στην Αυστριακή Αστυνομία⁴⁵¹. Ωστόσο, οι αυστριακές αρχές αρνήθηκαν να συνεχίσουν την έρευνα καθώς, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο, διαπίστωσαν ότι δεν είχαν δικαιοδοσία, διότι το αδίκημα είχε διαπραχθεί στο Ντουμπάι και οι κατηγορούμενοι δεν ήταν αυστριακοί υπήκοοι⁴⁵².⁴⁵³ Έτσι, οι αιτήτριες προσέφυγαν στο ΕΔΑΔ, ισχυριζόμενες ότι τα περιστατικά που συνέβησαν στην Αυστρία δεν έπρεπε να εξετασθούν μεμονωμένα, εφόσον αυτά ήταν στο πλαίσιο μίας συνεχιζόμενης κατάστασης, και ότι σε κάθε περίπτωση οι αυστριακές αρχές είχαν υποχρέωση βάσει του διεθνούς δικαίου να διερευνήσουν και τα γεγονότα που συνέβησαν στο εξωτερικό.⁴⁵⁴ Το ΕΔΑΔ τελικά έκρινε ότι η Αυστρία δεν παραβίασε το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ,⁴⁵⁵ διότι μόλις οι αιτήτριες κατέφυγαν στην αστυνομία αμέσως αντιμετωπίστηκαν ως (δυσνητικά) θύματα εμπορίας, οι συνεντεύξεις τους είχαν ληφθεί από ειδικά εκπαιδευμένους αστυνομικούς, τούς χορηγήθηκε άδεια παραμονής και εργασίας για την τακτοποίηση της διαμονής τους στην Αυστρία και είχαν στήριξη από ΜΚΟ⁴⁵⁶. Σχετικά με τα όσα διαπράχθηκαν στο Ντουμπάι, το ΕΔΑΔ επεσήμανε ότι, το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ δεν απαιτεί από τα κράτη να έχουν γενική δικαιοδοσία και για τα αδικήματα εμπορίας ανθρώπων που διαπράττονται στο εξωτερικό.⁴⁵⁷ Συνεπώς, η Αυστρία δεν είχε υποχρέωση να διερευνήσει τη στρατολόγηση των αιτητριών στις Φιλιππίνες ή την εκμετάλλευσή τους στο Ντουμπάι.⁴⁵⁸

Η απόφαση Chowdury⁴⁵⁹, γνωστή και ως «η απόφαση της Μανωλάδας», χαρακτηρίζεται ως εμβληματική αναφορικά με την προστασία των θυμάτων εμπορίας, εφόσον πρόκειται και για την πρώτη απόφαση του ΕΔΑΔ στην οποία εξετάστηκε η εμπορία ανθρώπων για τον σκοπό της εργασιακής εκμετάλλευσής στον αγροτικό τομέα.⁴⁶⁰

⁴⁴⁹ Ibid., para 22

⁴⁵⁰ Ibid., para 24

⁴⁵¹ Ibid., para 25

⁴⁵² Ibid., para 29

⁴⁵³ Ibid., para 30

⁴⁵⁴ Ibid., para 89

⁴⁵⁵ Ibid., para 118

⁴⁵⁶ Ibid., para 110

⁴⁵⁷ Ibid., para 114

⁴⁵⁸ Ibid.

⁴⁵⁹ ECtHR, *Chowdury and Others v. Greece*, No. 21884/15, 30/03/2017

⁴⁶⁰ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 179

Πιο συγκεκριμένα, αφορούσε 42 υπηκόους του Μπαγκλαντές, οι οποίοι έμεναν στην Ελλάδα παράνομα και χωρίς άδεια εργασίας και προσλήφθηκαν στη μεγαλύτερη επιχείρηση καλλιέργειας φράουλας της Μανωλάδας.⁴⁶¹ Ισχυρίστηκαν ότι η εργασία τους στις καλλιέργειες αποτελούσε αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία και η κατάσταση τους ήταν σχετική με την εμπορία ανθρώπων,⁴⁶² διότι εργάζονταν επτά μέρες την εβδομάδα υπό τον έλεγχο ενόπλων φυλάκων, ζούσαν σε άθλιες συνθήκες και δεν τους καταβάλλονταν οι μισθοί τους⁴⁶³. Ως αποτέλεσμα, παραπονέθηκαν ότι το Ελληνικό Κράτος είχε θετική υποχρέωση να αποτρέψει την υποβολή τους στην εμπορία και να λάβει προληπτικά μέτρα ως προς τούτο.⁴⁶⁴ Το ΕΔΑΔ προέβη σε εύρημα παραβίασης του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ από το Ελληνικό Κράτος⁴⁶⁵, αφού πρώτα διαπίστωσε ότι η κατάσταση των αιτητών αποτελούσε εμπορία και καταναγκαστική εργασία στο πλαίσιο του Άρθρου 4 (2) της ΕΣΔΑ⁴⁶⁶. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι δεν ελήφθησαν τα κατάλληλα επιχειρησιακά μέτρα για την πρόληψη της εμπορίας και την προστασία των θυμάτων⁴⁶⁷, ούτε διεξήχθη αποτελεσματική έρευνα⁴⁶⁸.

Η σημασία της εν λόγω απόφασης, κατά την άποψη μου, έγκειται στο γεγονός ότι το ΕΔΑΔ επεσήμανε ότι «η εκμετάλλευση της εργασίας συνιστά μία από τις μορφές εκμετάλλευσης τις οποίες αφορά ο ορισμός της εμπορίας ανθρώπων»⁴⁶⁹, συνδέοντας έτσι την εμπορία και με την εκμετάλλευση της μεταναστευτικής εργασίας⁴⁷⁰. Επιπρόσθετα, το ΕΔΑΔ εν προκειμένω ανέπτυξε την έννοια της «συναίνεσης» του θύματος, σημειώνοντας ότι, όταν ένας εργοδότης καταχράται την εξουσία του ή αποκομίζει όφελος από την ευαλωτότητα των εργατών με σκοπό την εκμετάλλευσή τους, τότε οι τελευταίοι δεν προσφέρουν οικειοθελώς την εργασία τους.⁴⁷¹ Επιπλέον, η προηγούμενη συναίνεση του θύματος δεν συνεπάγεται και τον αποκλεισμό του χαρακτηρισμού μίας εργασίας ως

⁴⁶¹ ECtHR, *Chowdury and Others v. Greece*, No. 21884/15, 30/03/2017, paras 1, 5

⁴⁶² Ibid., para 3

⁴⁶³ Ibid., para 7

⁴⁶⁴ Ibid., para 58

⁴⁶⁵ Ibid., para 128

⁴⁶⁶ Ibid., para 101

⁴⁶⁷ Ibid., para 115

⁴⁶⁸ Ibid., para 122

⁴⁶⁹ Ibid., para 93

⁴⁷⁰ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 179

⁴⁷¹ ECtHR, *Chowdury and Others v. Greece*, No. 21884/15, 30/03/2017, para 96

καταναγκαστικής.⁴⁷² Συνεπώς, το ζήτημα της συναίνεσης του θύματος αποτελεί ένα πραγματικό ζήτημα, το οποίο πρέπει να εξετάζεται πάντοτε υπό το πρίσμα της κάθε υπόθεσης ξεχωριστά.⁴⁷³

Ακόμη μία καταδικαστική απόφαση για την Ελλάδα αποτελεί η *T.I. and Others*⁴⁷⁴, στην οποία τρεις Ρωσίδες έπесαν θύματα εμπορίας με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευσή τους και ισχυρίστηκαν ότι Ρώσοι διακινητές είχαν δωροδοκήσει δημόσιους υπαλλήλους του γενικού προξενείου της Ελλάδας στη Μόσχα για να τους χορηγηθεί θεώρηση εισόδου για να μπορούσαν να μεταφερθούν στην Ελλάδα.⁴⁷⁵ Έτσι, διαπιστώθηκε ότι το ισχύον νομικό πλαίσιο ήταν ανεπαρκές και αναποτελεσματικό και δεν διεξήχθη αποτελεσματική έρευνα.⁴⁷⁶ Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της συγκεκριμένης υπόθεσης αποτελεί το γεγονός ότι, για τη χορήγηση θεωρήσεων στις προσφεύγουσες, τα εθνικά δικαστήρια υποχρεώθηκαν να εφαρμόσουν τον Ποινικό Κώδικα πριν την τροποποίησή του το 2002, ο οποίος τιμωρούσε την αναγκαστική πορνεία με ήπια ποινή και επίσης δεν ποινικοποιούσε την εμπορία με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση ως αυτοτελές αδίκημα.⁴⁷⁷

Στην υπόθεση *S.M.*⁴⁷⁸ η αιτήτρια μήνυσε τον κατηγορούμενο για εξαναγκασμό της σε πορνεία.⁴⁷⁹ Λόγω όμως αθώωσης του κατηγορουμένου και πρωτόδικα αλλά και κατ' έφεση,⁴⁸⁰ η αιτήτρια προσέφυγε στο ΕΔΑΔ με τον ισχυρισμό ότι η Κροατία δεν διεξήγαγε αποτελεσματική έρευνα για εμπορία γυναίκας με σκοπό την αναγκαστική πορνεία⁴⁸¹. Παρόλο που η Κροατία ισχυρίστηκε ότι απουσίαζε το «μέσο», καθώς η προσφεύγουσα δεν είχε υποβληθεί σε καμία απειλή ή χρήση βίας ή άλλη μορφή εξαναγκασμού⁴⁸², το ΕΔΑΔ έκρινε ότι η Κροατία παραβίασε το διαδικαστικό σκέλος του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ λόγω μη αποτελεσματικής έρευνας⁴⁸³. Η μεγάλη σημασία της εν λόγω απόφασης έγκειται στο γεγονός ότι, πέραν από το ότι ξεκαθαρίζει ότι για να υφίσταται εμπορία πρέπει να

⁴⁷² Ibid.

⁴⁷³ Ibid.

⁴⁷⁴ ECtHR, *T.I. and Others v. Greece*, No. 40311/10, 18/07/2019

⁴⁷⁵ Ιωάννης Δ. Σαρμάς, Ξενοφών Κοντιάδης, και Χαράλαμπος Ανθόπουλος, ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021) 179

⁴⁷⁶ Ibid.

⁴⁷⁷ Ibid.

⁴⁷⁸ ECtHR, *S.M. v. Croatia*, No. 60561/14, 25/06/2020

⁴⁷⁹ Ibid., para 11

⁴⁸⁰ Ibid., paras 78, 81

⁴⁸¹ Ibid., para 215

⁴⁸² Ibid., para 231

⁴⁸³ Ibid., para 249

συντρέχει η «ενέργεια», το «μέσο» και ο «σκοπός» ανεξαρτήτως εάν είναι εθνική ή διεθνική και εάν συνδέεται με το οργανωμένο έγκλημα ή όχι,⁴⁸⁴ το ΕΔΑΔ για πρώτη φορά έκρινε ότι, εκτός από την εμπορία, και η εκμετάλλευση γυναικών για σκοπούς πορνείας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ.⁴⁸⁵

Η υπόθεση *V.C.L. and A.N.*⁴⁸⁶ αφορούσε δύο ανήλικους Βιετναμέζους, οι οποίοι κατηγορήθηκαν⁴⁸⁷ και μάλιστα παραδέχθηκαν και την ενοχή τους για αδικήματα σχετικά με ναρκωτικά⁴⁸⁸, όταν οι αρμόδιες αρχές τους ανακάλυψαν να εργάζονται ως κηπουροί σε εργοστάσια κάνναβης στο Ηνωμένο Βασίλειο.⁴⁸⁹ Ακολούθως, αφού αναγνωρίστηκαν από την Αρμόδια Αρχή ως θύματα εμπορίας⁴⁹⁰, παραπονέθηκαν ότι οι κρατικές αρχές απέτυχαν να τους προστατεύσουν, καθώς δεν έλαβαν τα κατάλληλα επιχειρησιακά μέτρα και δεν διεξήγαγαν αποτελεσματική έρευνα⁴⁹¹. Πράγματι, το ΕΔΑΔ διαπίστωσε παραβίαση του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ⁴⁹², διότι δεν λήφθηκαν τα κατάλληλα επιχειρησιακά μέτρα για την προστασία τους ως θύματα εμπορίας⁴⁹³.

Η συγκεκριμένη απόφαση είναι σημαντική καθώς είναι η πρώτη απόφαση στην οποία καλείται το ΕΔΑΔ να εξετάσει εάν η δίωξη ενός θύματος εμπορίας μπορεί να εγείρει ζήτημα βάσει του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ.⁴⁹⁴ Με άλλα λόγια, το ΕΔΑΔ κλήθηκε να εξετάσει τη σχέση μεταξύ του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ και της δίωξης των θυμάτων εμπορίας.⁴⁹⁵ Αρχικά, λοιπόν, το ΕΔΑΔ ξεκαθάρισε ότι καταρχήν δεν προκύπτει κάποια γενική απαγόρευση για τη δίωξη των θυμάτων εμπορίας ούτε από την ίδια την ΕΣΔΑ αλλά ούτε και από τα Άρθρα 26 και 8 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της εμπορίας και της Οδηγίας 2011/36/ΕΕ αντίστοιχα.⁴⁹⁶ Εντούτοις, το ΕΔΑΔ θεωρεί ότι η δίωξη θυμάτων ή πιθανόν θυμάτων εμπορίας, ίσως να προσκρούει στην υποχρέωση του κάθε κράτους να λάβει τα κατάλληλα επιχειρησιακά μέτρα για την

⁴⁸⁴ *Ibid.*, para 296

⁴⁸⁵ *Ibid.*, para 245

⁴⁸⁶ ECtHR, *V.C.L. and A.N. v. the United Kingdom*, No. 77587/12 and No. 74603/12, 16/02/2021

⁴⁸⁷ *Ibid.*, paras 6, 22

⁴⁸⁸ *Ibid.*, paras 10, 27

⁴⁸⁹ *Ibid.*, paras 6, 18

⁴⁹⁰ *Ibid.*, paras 13, 33

⁴⁹¹ *Ibid.*, paras 109, 110, 112

⁴⁹² *Ibid.*, paras 174, 183

⁴⁹³ *Ibid.*, paras 173, 182

⁴⁹⁴ *Ibid.*, para 157

⁴⁹⁵ *Ibid.*

⁴⁹⁶ *Ibid.*, para 158

προστασία τους.⁴⁹⁷ Επίσης, η δίωξή τους ενδεχομένως να είναι επιζήμια για τη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική τους αποκατάσταση και πιθανόν να οδηγήσει στην εκ νέου θυματοποίησή τους.⁴⁹⁸ Συνεπώς, το ΕΔΑΔ καταλήγει ότι μόνο με την έγκαιρη ταυτοποίηση ενός θύματος μπορεί να διασφαλισθεί ο σεβασμός των ελευθεριών που εγγυάται το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ.⁴⁹⁹ Τέλος, σημειώνει ότι η οποιαδήποτε απόφαση για τη δίωξη ή όχι ενός θύματος εμπορίας πρέπει να λαμβάνεται έπειτα από αξιολόγηση που διενεργείται από ειδικευμένο άτομο.⁵⁰⁰ Αφού ολοκληρωθεί η αξιολόγηση, οποιαδήποτε μεταγενέστερη απόφαση εθνικού δικαστηρίου περί δίωξης ή μη ενός θύματος πρέπει να λαμβάνει υπόψη την αξιολόγηση αυτή.⁵⁰¹ Εάν το δικαστήριο αποφασίσει να παρεκκλίνει από την αξιολόγηση, πρέπει να το αιτιολογήσει δεόντως με σαφείς λόγους.⁵⁰²

Η υπόθεση *Zoletić*⁵⁰³, αποτελεί την τελευταία, σχετική με την εμπορία ανθρώπων, απόφαση. Εν προκειμένω, οι προσφεύγοντες στρατολογήθηκαν από τη Βοσνία - Ερζεγοβίνη στο Αζερμπαϊτζάν ως προσωρινοί εργάτες οικοδομών.⁵⁰⁴ Λόγω των συνθηκών που αντιμετώπιζαν, όπως μεταξύ άλλων ότι δούλευαν χωρίς συμβόλαια και άδεια εργασίας, ότι τους είχαν κατάσχει τα διαβατήρια τους, ότι βρίσκονταν υπό τον έλεγχο των εργοδοτών τους και ότι δεν λάμβαναν τους μισθούς τους, παραπονέθηκαν ότι ήταν θύματα εμπορίας και ότι το εναγόμενο κράτος δεν έλαβε τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία τους.⁵⁰⁵ Το ΕΔΑΔ πράγματι διαπίστωσε παραβίαση του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ ως προς το διαδικαστικό σκέλος,⁵⁰⁶ εφόσον το Αζερμπαϊτζάν δεν διενήργησε αποτελεσματική έρευνα παρά τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων⁵⁰⁷.

Να σημειωθεί ότι, υπήρξαν και δύο υποθέσεις, οι *V.F.*⁵⁰⁸ και *F.A.*⁵⁰⁹, σχετικά με αίτημα των προσφευγουσών να μην απελαθούν πίσω στη χώρα καταγωγής τους, διότι θα

⁴⁹⁷ *Ibid.*, para 159

⁴⁹⁸ *Ibid.*

⁴⁹⁹ *Ibid.*, para 160

⁵⁰⁰ *Ibid.*, para 161

⁵⁰¹ *Ibid.*, para 162

⁵⁰² *Ibid.*

⁵⁰³ ECtHR, *Zoletić and Others v. Azerbaijan*, No. 20116/12, 07/10/2021

⁵⁰⁴ *Ibid.*, para 5

⁵⁰⁵ *Ibid.*, para 137

⁵⁰⁶ *Ibid.*, para 210

⁵⁰⁷ *Ibid.*, para 209

⁵⁰⁸ ECtHR, *V.F. v. France*, No. 7196/10, 29/11/2011

⁵⁰⁹ ECtHR, *F.A. v. the United Kingdom*, No. 20658/11, 10/09/2013

κινδύνευαν από εκ νέου θυματοποίησή τους.⁵¹⁰ Λόγω όμως απόρριψής τους από το ΕΔΑΔ ως προδήλως αβάσιμες, καθώς δεν κατάφεραν να περάσουν το στάδιο του παραδεκτού, θεωρώ ότι δεν πρέπει να τύχουν περαιτέρω σχολιασμού.

Κατά την άποψή μου, η παραπάνω νομολογία του ΕΔΑΔ έχει διασαφηνίσει αρκετά το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων. Έχει επεξηγηθεί, η έννοια της εμπορίας, πότε υφίσταται εμπορία, πώς πρέπει να αντιμετωπίζεται και να προλαμβάνεται, καθώς και διάφορα άλλα θέματα τα οποία προκύπτουν από την εμπορία, όπως για τη συναίνεση των θυμάτων, την προστασία τους και τις θετικές υποχρεώσεις που ενέχει κάθε κράτος. Στο σημείο αυτό όμως δεν επιτρέπεται να μην σχολιάσω ότι το ζήτημα της εμπορίας ενώπιον του ΕΔΑΔ ηγέρθη για πρώτη φορά λόγω παραβίασης του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ από την Κυπριακή Δημοκρατία. Η καταδικαστική αυτή απόφαση θεωρώ ότι δεν μας τιμά καθόλου και με λύπη διαπιστώνω την αδράνεια και αδιαφορία που επέδειξαν οι αρμόδιες αρχές του κυπριακού κράτους στην αντιμετώπιση της υπόθεσης αυτής. Δεν νοείται ένας κράτος δικαίου, όπως επιθυμούμε να χαρακτηριζόμαστε, να «κλείνει τα μάτια του» σε ένα τόσο σοβαρό πρόβλημα όπως είναι η εμπορία και τελικά να αποκαλύπτεται λόγω επιμονής του πατέρα της κας Rantseva. Ευελπιστώ, η συγκεκριμένη απόφαση να αποτελέσει πράγματι την αφορμή για την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων στην Κύπρο και, ακόμη κι αν προκύψουν παρόμοιες υποθέσεις στο μέλλον, να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα οι αρμόδιες αρχές του κυπριακού κράτους για την προστασία των θυμάτων και τη δίωξη και τιμωρία των διακινητών και όσων ενεπλάκησαν και συνέδραμαν τους δράστες.

B. Οι θετικές υποχρεώσεις των κρατών

Η εμπορία και διακίνηση ανθρώπων τις περισσότερες φορές διαπράττεται από ιδιώτες και όχι από κράτη.⁵¹¹ Ωστόσο, οι πράξεις αυτές των ιδιωτών θεωρούνται παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως αποτέλεσμα δημιουργούν υποχρεώσεις στα κράτη.⁵¹²

⁵¹⁰ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων – Press Unit, *Factsheets – Trafficking in human beings* (February 2022) 2, 3

⁵¹¹ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 56

⁵¹² Ibid.

Πέρα από την αρνητική υποχρέωση των κρατών να μην υποβάλλουν τα άτομα σε δουλεία, υποτέλεια ή αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία, το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ περιλαμβάνει πλέον και θετικές υποχρεώσεις για την προστασία των ατόμων είτε από ιδιώτες είτε από το ίδιο το κράτος.⁵¹³ Ειδικότερα, με την απόφαση *Siliadin*⁵¹⁴, το ΕΔΑΔ επεσήμανε ότι ο περιορισμός των κρατών μόνο στην αρνητική υποχρέωση τους να απέχουν από την άμεση παραβίαση του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ θα ήταν ασυμβίβαστος με τα διεθνή μέσα που αφορούν ειδικά την εμπορία.⁵¹⁵ Συνεπώς, κρίθηκε ομόφωνα ότι τα κράτη έχουν θετική υποχρέωση να υιοθετούν και να εφαρμόζουν αποτελεσματικά τις διατάξεις του ποινικού δικαίου με τις οποίες απαγορεύονται οι πρακτικές του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ.⁵¹⁶

Η απόφαση *Siliadin*⁵¹⁷, συγκεκριμένα, αφορούσε ένα δεκαπεντάχρονο κορίτσι από το Τόγκο, το οποίο έφτασε στη Γαλλία, και ενώ είχε συμφωνηθεί ότι θα εργαζόταν ως οικιακή βοηθός μέχρι να της επιστραφεί το κόστος του αεροπορικού της εισιτηρίου και ότι θα φοιτούσε σε σχολείο,⁵¹⁸ τελικά δούλεψε ακατάπαυστα επτά μέρες την εβδομάδα και χωρίς μισθό.⁵¹⁹ Το ΕΔΑΔ έκρινε τελικά ότι η προσφεύγουσα υποβλήθηκε σε αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία και σε καθεστώς υποτέλειας⁵²⁰ και όχι σε καθεστώς δουλείας, διότι οι εργοδότες της δεν είχαν ασκήσει γνήσιο δικαίωμα νόμιμης ιδιοκτησίας πάνω της, όπως προκύπτει από τη Σύμβαση κατά της Δουλείας του 1926⁵²¹. Η σημασία της απόφασης όμως έγκειται στο γεγονός ότι το νομοθετικό πλαίσιο της Γαλλίας κρίθηκε ανεπαρκές για

⁵¹³ David Harris, Michael O' Boyle, Ed Bates, and Carla Buckley, *Harris, O'Boyle, and Warbrick Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 2nd edn, 2009) 118

⁵¹⁴ ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005

⁵¹⁵ Holly Cullen, 'Siliadin v France : Positive Obligations under Article 4 of the European Convention on Human Rights' *Human Rights Law Review* (2006) 6 (3) σ. 588

⁵¹⁶ Alastair Mowbray, *Cases, Materials, and Commentary on the EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS* (Oxford University Press, 3rd edn, 2012) 240 και ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005, para 89

⁵¹⁷ ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005

⁵¹⁸ *Ibid.*, paras 10, 11

⁵¹⁹ *Ibid.*, paras 14, 15

⁵²⁰ *Ibid.*, paras 120, 129

⁵²¹ *Ibid.*, para 122

την αποτελεσματική προστασία των θυμάτων⁵²² και κατά συνέπεια η Γαλλία παραβίασε τις θετικές της υποχρεώσεις υπό το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ⁵²³.

Πέρα από την υιοθέτηση του κατάλληλου νομικού πλαισίου, προκύπτει από την απόφαση *Siliadin*, ότι οι θετικές υποχρεώσεις των κρατών περιλαμβάνουν και την επιβολή κυρώσεων αλλά και τη δίωξη κάθε πράξης που οδηγεί ένα άτομο στη δουλειά, υποτέλεια ή αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.⁵²⁴ Αυτό είχε επιβεβαιωθεί και μεταγενέστερα στην απόφαση *Rantsev*⁵²⁵, όταν το ΕΔΑΔ επεσήμανε ότι το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ δημιουργεί θετική υποχρέωση στα κράτη να διώκουν και να τιμωρούν αποτελεσματικά όλους όσους ενεπλάκησαν σε πράξεις που υπέβαλαν σε δουλειά, υποτέλεια ή αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία άλλο άτομο.⁵²⁶ Η απόφαση *Rantsev* όμως ανέπτυξε περαιτέρω τις θετικές υποχρεώσεις των κρατών υπό το πρίσμα του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ⁵²⁷ και συγκεκριμένα ότι κάθε κράτος έχει τρεις διαφορετικές υποχρεώσεις: πρώτον, τη θέσπιση ενός κατάλληλου νομοθετικού και διοικητικού πλαισίου για την απαγόρευση και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων⁵²⁸, δεύτερον, την υιοθέτηση επιχειρησιακών μέτρων για την προστασία των θυμάτων ή δυνητικών θυμάτων εμπορίας⁵²⁹ και τρίτον, τη διερεύνηση υποθέσεων εμπορίας ή καταστάσεων οι οποίες πιθανόν να συνιστούν εμπορία^{530, 531}.

Μόνο ένας συνδυασμός των παραπάνω τριών υποχρεώσεων θα είναι αποτελεσματικός για την καταπολέμηση της εμπορίας.⁵³² Διευκρινίζεται όμως ότι, ως προς

⁵²² *Ibid.*, para 148 και Virginia Mantouvalou, ‘Servitude and Forced Labour in the 21st Century: The Human Rights of Domestic Workers’ *Industrial Law Journal* (2006) 35 (4) σ. 402

⁵²³ ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005, para 149

⁵²⁴ Vladislava Stoyanova, ‘ARTICLE 4 OF THE ECHR AND THE OBLIGATION OF CRIMINALISING SLAVERY, SERVITUDE, FORCED LABOUR AND HUMAN TRAFFICKING’ *Cambridge Journal of International and Comparative Law* (2014) 3 (2) σ. 408

⁵²⁵ ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010

⁵²⁶ Ryszard Piotrowicz, ‘States’ Obligations under Human Rights Law towards Victims of Trafficking in Human Beings: Positive Developments in Positive Obligations’ *International Journal of Refugee Law* (2012) 24 (2) σ. 196

⁵²⁷ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 72

⁵²⁸ ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010, para 285

⁵²⁹ *Ibid.*, para 286

⁵³⁰ *Ibid.*, para 288

⁵³¹ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 73

⁵³² ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010, para 285

τη δεύτερη υποχρέωση, ήτοι τη λήψη επιχειρησιακών μέτρων για την προστασία των θυμάτων εμπορίας, πρέπει να αποδειχθεί ότι το κράτος γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει τις περιστάσεις οι οποίες δημιούργησαν μία αξιόπιστη υποψία ότι ένα άτομο είναι θύμα εμπορίας ή διατρέχει πραγματικό κίνδυνο να γίνει θύμα εμπορίας.⁵³³ Η υποχρέωση όμως λήψης επιχειρησιακών μέτρων δεν πρέπει να επιβαρύνει δυσανάλογα τις αρχές⁵³⁴ και να τους επιβάλλει ένα αφόρητο και υπερβολικό βάρος⁵³⁵. Σχετικά με την τρίτη υποχρέωση κάθε κράτους, ήτοι την αποτελεσματική διερεύνηση, αυτή δεν πρέπει να εξαρτάται από καταγγελία του θύματος ή συγγενών του θύματος.⁵³⁶ Οι αρχές πρέπει να ενεργήσουν ίδια πρωτοβουλία, μόλις το ζήτημα τεθεί υπόψιν τους.⁵³⁷ Επιπρόσθετα, η έρευνα για να είναι αποτελεσματική, πρέπει να είναι ανεξάρτητη από όλους όσους εμπλέκονται στην εμπορία ανθρώπων και να διεξάγεται αμερόληπτα.⁵³⁸ Πρέπει επιπλέον η έρευνα να δίδει τη δυνατότητα να οδηγήσει στον εντοπισμό και τιμωρία των δραστών, μία υποχρέωση ωστόσο συμπεριφοράς και όχι αποτελέσματος.⁵³⁹ Επιπρόσθετα, η έρευνα πρέπει να διεξάγεται όσον το δυνατόν πιο ταχέα και τέλος, το θύμα ή ο πλησιέστερος συγγενής δύνανται να εμπλέκονται στη διαδικασία έρευνας, στον βαθμό όμως που δεν παραβιάζονται τα νόμιμα δικαιώματά τους.⁵⁴⁰

Όπως διαφαίνεται, η απόφαση *Rantsev* αποτελεί σημαντική απόφαση ως προς τις θετικές υποχρεώσεις των κρατών, καθώς τις επεκτείνει με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτουν και την προστασία των θυμάτων αλλά και την πρόληψη της εμπορίας.⁵⁴¹ Η σημασία της αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι, τα όσα έχουν λεχθεί από το ΕΔΑΔ στη συγκεκριμένη υπόθεση, έχουν υιοθετηθεί και στις μεταγενέστερες του αποφάσεις. Αναφέρω ενδεικτικά τις αποφάσεις *L.E., S.M., V.C.L. and A.N.* και *Zoletić* στις οποίες το ΕΔΑΔ επανέλαβε το γενικό πλαίσιο των θετικών υποχρεώσεων των κρατών του Άρθρου

⁵³³ *Ibid.*, para 286

⁵³⁴ *Ibid.*, para 287

⁵³⁵ ECtHR, *L.E. v. Greece*, No. 71545/12, 21/01/2016, para 67

⁵³⁶ ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010, para 288

⁵³⁷ *Ibid.*

⁵³⁸ *Ibid.*

⁵³⁹ *Ibid.*

⁵⁴⁰ *Ibid.*

⁵⁴¹ Julia Planitzer, *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014) 74

4 της ΕΣΔΑ.⁵⁴² Έτσι θεωρώ ότι το ζήτημα των θετικών υποχρεώσεων των κρατών είναι πλέον καλά εδραιωμένο και δεν χωρεί καμία δικαιολογία για παρέκκλιση από αυτές εκ μέρους των κρατών.

Μέρος III: Η εμπορία ανθρώπων σε εθνικό επίπεδο

Κεφάλαιο I: Το συνταγματικό και νομοθετικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας για την εμπορία ανθρώπων

A. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, ένα από τα πιο εκτενή Συντάγματα παγκοσμίως, χωρίζεται σε τρία Μέρη, εκ των οποίων το δεύτερο αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες του ανθρώπου.⁵⁴³ Το Μέρος αυτό ακολουθεί ως πρότυπο τα ανθρώπινα δικαιώματα που περιλαμβάνει η ΕΣΔΑ.⁵⁴⁴ Έτσι, το Σύνταγμα εγγυάται τα ανθρώπινα δικαιώματα σε κάθε άτομο χωρίς δυσμενή διάκριση, εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά σε συγκεκριμένη διάταξη.⁵⁴⁵ Επίσης, οι διατάξεις οι οποίες αφορούν τα δικαιώματα και ελευθερίες πρέπει να ερμηνεύονται κατά τρόπο αυστηρό και ευρύτερο από την έννοια η οποία δίδεται στο κείμενο τους.⁵⁴⁶ Όσον αφορά ειδικότερα την ΕΣΔΑ, όχι μόνο έχει ενσωματωθεί στο νομικό μας σύστημα, αλλά, βάσει του Άρθρου 169 (3) του Συντάγματος, υπερτερεί έναντι οποιουδήποτε ημεδαπού νόμου, είτε προγενέστερου είτε μεταγενέστερου της κύρωσής της.⁵⁴⁷

Παρόλο που η απαγόρευση της εμπορίας ανθρώπων δεν προνοείται ρητά στο κυπριακό Σύνταγμα, εντούτοις, μετά την απόφαση *Rantsev*⁵⁴⁸, αναμφισβήτητα η εμπορία ανθρώπων εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο του Άρθρου 10 του κυπριακού

⁵⁴² ECtHR, *L.E. v. Greece*, No. 71545/12, 21/01/2016, paras 65, 67, 68, ECtHR, *S.M. v. Croatia*, No. 60561/14, 25/06/2020, para 306, ECtHR, *V.C.L. and A.N. v. the United Kingdom*, No. 77587/12 and 74603/12, 16/02/2021, para 156, ECtHR, *Zoletić and Others v. Azerbaijan*, No. 20116/12, 07/10/2021, para 182

⁵⁴³ Αχιλλεύς Κ. Αμιλιανίδης, *Η υπέρβαση του Κυπριακού Συντάγματος* (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2006) 34

⁵⁴⁴ Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, *ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ* (Λευκωσία, Τυπογραφία Καϊλα, 2001) 38

⁵⁴⁵ *Ibid.*, 39

⁵⁴⁶ *Ibid.*, 40

⁵⁴⁷ Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, *Η Κύπρος και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων* (Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2003) 22

⁵⁴⁸ ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010

Συντάγματος,⁵⁴⁹ το οποίο απαγορεύει ρητά και απόλυτα τη δουλεία, υποτέλεια και αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία⁵⁵⁰. Ουσιαστικά, το Άρθρο 10 του Συντάγματος είναι πανομοιότυπο με το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ, με τη διαφορά ότι η τέταρτη εξαίρεση της τρίτης παραγράφου του Άρθρου 4 της ΕΣΔΑ απουσιάζει από το Άρθρο 10 του κυπριακού Συντάγματος.⁵⁵¹ Επιπρόσθετα, να σημειωθεί ότι το κυπριακό Σύνταγμα δεν απαιτεί να προσδιορισθεί σε ποια από τις τρεις κατηγορίες, ήτοι της δουλείας, υποτέλειας ή αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας, εμπίπτει η εμπορία ανθρώπων.⁵⁵² Συνεπώς, εφόσον το ΕΔΑΔ στην υπόθεση Rantsev⁵⁵³ έκρινε ότι στο Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ συμπεριλαμβάνεται και η εμπορία ανθρώπων, συνεπακόλουθα προκύπτει ότι η εμπορία ανθρώπων εμπίπτει και στο Άρθρο 10 του Συντάγματος.⁵⁵⁴

Πέρα όμως από τη συνταγματική κατοχύρωση της απαγόρευσης της εμπορίας ανθρώπων, το νομοθετικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας περιλαμβάνει και νομοθεσίες σχετικές με την εμπορία ανθρώπων. Αμέσως παρακάτω αναλύεται το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο.

B. Το νομοθετικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας

1. Ο περί Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων και περί Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Ανηλίκων Νόμος του 2000 (Ν. 3(I)/2000)

Αρχικά, ο περί Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων και περί Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Ανηλίκων Νόμος του 2000 (εφεξής «*N.3 (I)/2000*») διείπε το ζήτημα της εμπορίας προσώπων και τέθηκε σε ισχύ στις 21/01/2000⁵⁵⁵. Όπως έχει νομολογηθεί, βασικός σκοπός του συγκεκριμένου Νόμου ήταν ο εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτει και να αντιμετωπίζει τις νέες μορφές με τις οποίες

⁵⁴⁹ Κώστας Παρασκευά, *ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ – Θεμελιώδη Δικαιώματα & Ελευθερίες* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015) 125

⁵⁵⁰ *Ibid.*, 122

⁵⁵¹ Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, *ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ* (Λευκωσία, Τυπογραφία Καΐλα, 2001) 51

⁵⁵² Κώστας Παρασκευά, *ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ – Θεμελιώδη Δικαιώματα & Ελευθερίες* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015) 125

⁵⁵³ ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010

⁵⁵⁴ Κώστας Παρασκευά, *ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ – Θεμελιώδη Δικαιώματα & Ελευθερίες* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015) 126

⁵⁵⁵ Κακουργιοδικείο Λεμεσού, *Δημοκρατία v. ΧΠ*, Υπόθεση αρ.: 15601/2021, 23/02/2022, σ. 6

εμφανίζεται το φαινόμενο, όχι μόνο της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, αλλά και της εμπορίας ανθρώπων.⁵⁵⁶

Ο ορισμός της εμπορίας ανθρώπων που δίδεται στον Ν. 3(Ι)/2000⁵⁵⁷, κατά την άποψη μου, είναι ελλιπής, διότι δεν περιλαμβάνει ολοκληρωμένα τα τρία συστατικά στοιχεία της εμπορίας ανθρώπων, ήτοι την ενέργεια, το μέσο και τον σκοπό. Για την ενέργεια, αναφέρεται μόνο στην είσοδο, διέλευση ή διαμονή στην Κυπριακή Δημοκρατία, το στοιχείο του μέσου απουσιάζει και ο σκοπός καλύπτει μόνο τη σεξουαλική εκμετάλλευση. Με άλλα λόγια, ποινικοποιεί την εμπορία ανθρώπων όταν αυτή σκοπεύει μόνο στη σεξουαλική εκμετάλλευση.⁵⁵⁸ Η ποινή η οποία προνοείται ήταν χρηματική ποινή ύψους μέχρι 10.000 λίρες ή/και φυλάκιση μέχρι δέκα έτη και σε περίπτωση ανηλικού θύματος χρηματική ποινή ύψους μέχρι 15.000 λίρες ή/και φυλάκιση μέχρι δεκαπέντε έτη.⁵⁵⁹ Να σημειωθεί ότι, βάσει του συγκεκριμένου Νόμου, η Κυπριακή Δημοκρατία είχε υποχρέωση να προστατεύει και να στηρίζει τα θύματα εμπορίας εφόσον αυτά βρίσκονταν εντός της Δημοκρατίας⁵⁶⁰, τα θύματα είχαν αγωγίμο δικαίωμα αποζημιώσεων⁵⁶¹ και τέλος, εφόσον αλλοδαπό θύμα εμπορίας εισερχόταν νόμιμα στη Κυπριακή Δημοκρατία και αναγκαζόταν να εγκαταλείψει την εργασία του λόγω εκμετάλλευσής του, δικαιούνταν να ζητήσει άδεια για εργοδότηση σε άλλον εργοδότη⁵⁶².

Συμπερασματικά, θεωρώ ότι ο Ν. 3(Ι)/2000 εστίαζε αποκλειστικά στην εμπορία ανθρώπων με σκοπό μόνο τη σεξουαλική εκμετάλλευση και δεν προστάτευε αποτελεσματικά τα θύματα εμπορίας. Έτσι, τελικά ο Νόμος αυτός καταργήθηκε στις 13/07/2007 και αντικαταστάθηκε από τον Ν. 87(Ι)/2007.⁵⁶³

⁵⁵⁶ Κακουργιοδικείο Λάρνακας, *Δημοκρατία ν. Κ. Κ.*, Υπόθεση αρ.: 2/07, 06/06/2007, σ. 40 και Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *Κυριάκου Μάμας ν. Δημοκρατίας* (2003) 2 ΑΑΔ 141, 20/03/2003, σ. 6 και Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *Κ.Κ. ν. Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας* (2008) 2 ΑΑΔ 294, 14/04/2008, σ. 23

⁵⁵⁷ Ο περί Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων και περί Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Ανηλικών Νόμος του 2000 (Ν. 3(Ι)/2000), Άρθρο 2

⁵⁵⁸ *Ibid.*, Άρθρο 3 (β) και (δ)

⁵⁵⁹ *Ibid.*, Άρθρο 5 (1) και (2)

⁵⁶⁰ *Ibid.*, Άρθρο 7 (1)

⁵⁶¹ *Ibid.*, Άρθρο 8 (1)

⁵⁶² *Ibid.*, Άρθρο 9 (1)

⁵⁶³ Κακουργιοδικείο Λεμεσού, *Δημοκρατία ν. ΧΠ*, Υπόθεση αρ.: 15601/2021, 23/02/2022, σ. 6

2. Ο περί της Καταπολέμησης της Εμπορίας και της Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2007 (Ν. 87(I)/2007)

Ο περί της Καταπολέμησης της Εμπορίας και της Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2007 (εφεξής «Ν. 87(I)/2007») υιοθετήθηκε το 2007 και αντικατέστησε τον Ν. 3(I)/2000.⁵⁶⁴ Σκοπός του είναι η ποινικοποίηση της εμπορίας προσώπων και η πάταξη της σεξουαλικής εκμετάλλευσης προσώπων από κυκλώματα εμπορίας⁵⁶⁵, η λήψη των κατάλληλων και αποτελεσματικών μέτρων για την προστασία και στήριξη των θυμάτων εμπορίας και η δημιουργία ενός μηχανισμού ελέγχου για τα μέτρα αυτά.⁵⁶⁶ Ο συγκεκριμένος Νόμος αναφέρεται σε θύματα εκμετάλλευσης ευρισκόμενα σε μειονεκτική θέση⁵⁶⁷ και θεσπίστηκε για σκοπούς εναρμόνισης με πράξεις της Ε.Ε.⁵⁶⁸, καθώς και για να συνάδει με το Άρθρο 4 της ΕΣΔΑ⁵⁶⁹, βασιζόμενος στη Σύμβαση του 2005⁵⁷⁰.

Η απαγόρευση της εμπορίας ενηλίκων προσώπων και παιδιών προνοείται στα Άρθρα 5 και 6 του Ν. 87(I)/2007 αντίστοιχα και σε περίπτωση παραβίασής τους η ποινή συνίσταται σε φυλάκιση η οποία δεν υπερβαίνει τα 15 και 20 έτη αντίστοιχα. Σκοπός των

⁵⁶⁴ Κακουργιοδικείο Λάρνακας, *Δημοκρατία v. Ahmad Ahmadin*, Υπόθεση αρ.: 12321/10, 13/10/2010, σ. 5 και Κακουργιοδικείο Λεμεσού, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ v. ΧΡΙΣΤΑΚΗ ΠΕΛΟΠΙΔΑ κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 34444/10, 14/12/2011, σ. 56 και Council of Europe - GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - First evaluation round*, GRETA (2011) 8, 12/09/2011, σ. 10

⁵⁶⁵ Επαρχιακό Δικαστήριο Λάρνακας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λάρνακας v. Κ. Μ.*, Υπόθεση αρ.: 11157/14, 28/01/2016, σ. 11

⁵⁶⁶ Ο περί της Καταπολέμησης της Εμπορίας και της Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2007 (Ν.87(I)/2007), Άρθρο 3 και Ανώτατο Δικαστήριο, Ομιλία από τον Δικαστή του Ανωτάτου Δικαστηρίου Μύρωνα Νικολάτο, «*Η εμπορία προσώπων: η κυπριακή εμπειρία*», 04/07/2011, σ. 8 και Κακουργιοδικείο Λεμεσού, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ v. ΧΡΙΣΤΑΚΗ ΠΕΛΟΠΙΔΑ κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 34444/10, 14/12/2011, σ. 56

⁵⁶⁷ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Md Mesbah Uddin κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 9292/15, 29/09/2017, σ. 54 και Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ κ.α. v. KOLTHUM IBRAHIM ABDEL MAGUID ISMAIL κ.α.* (2016) 2 ΑΑΔ 891, 17/10/2016, σ. 87

⁵⁶⁸ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Danail Naydenov*, Υπόθεση αρ.: 23076/13, 03/07/2014, σ. 37 και Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Deyan Veskov Zhelev κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 32227/14, 06/10/2015, σ. 35 και Council of Europe - GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - First evaluation round*, GRETA (2011) 8, 12/09/2011, σ. 10

⁵⁶⁹ Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας v. Comet Hatcheries LTD κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 36876/12, 24/06/2015, σ. 7

⁵⁷⁰ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Danail Naydenov*, Υπόθεση αρ.: 23076/13, 03/07/2014, σ. 43 και Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Deyan Veskov Zhelev κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 32227/14, 06/10/2015, σ. 39

Άρθρων 5 και 6, είναι η προστασία των θυμάτων εμπορίας⁵⁷¹ και απαιτείται όπως αποδειχθεί, μεταξύ άλλων, η στρατολόγηση και μεταφορά προσώπου με απειλές ή χρήση βίας ή άλλο μέσο, με σκοπό την εκμετάλλευση του, η οποία δεν περιορίζεται μόνο στη σεξουαλική.⁵⁷² Σύμφωνα με τον Δικαστή Οικονόμου, ο συγκεκριμένος ορισμός έχει μεταφερθεί από το Πρωτόκολλο του Παλέρμο⁵⁷³ και για τον λόγο αυτό η GRETA διαπιστώνει ότι ο ορισμός αυτός είναι σύμφωνος με το Άρθρο 4 της Σύμβασης του 2005⁵⁷⁴. Ωστόσο, σημειώνει ότι, παρόλο που ο Ν. 87(I)/2007 καλύπτει όλα τα θύματα εμπορίας⁵⁷⁵, ο ορισμός που δίδει για το «θύμα» δεν είναι σύμφωνος με τη Σύμβαση, καθώς η τελευταία δεν απαιτεί ζημιά, όπως αντίθετα απαιτεί το Άρθρο 2 του Ν. 87(I)/2007⁵⁷⁶.

Σημαντικές διατάξεις του Ν. 87(I)2007 είναι η ποινικοποίηση κι άλλων ειδών εκμετάλλευσης όπως των ανθρωπίνων οργάνων⁵⁷⁷ και της εργασίας⁵⁷⁸, καθώς και η παιδική πορνογραφία⁵⁷⁹. Οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να ενεργούν αυτεπάγγελτα για τη διερεύνηση τέτοιων αδικημάτων, χωρίς να προαπαιτείται καταγγελία θύματος.⁵⁸⁰ Ευθύνη υπέχουν όχι μόνο τα φυσικά αλλά και τα νομικά πρόσωπα.⁵⁸¹ Επίσης, τα θύματα εμπορίας μπορούν να λάβουν αποζημιώσεις από τη Κυπριακή Δημοκρατία⁵⁸², καθώς και να μηνύσουν τους δράστες και να λάβουν αποζημίωση⁵⁸³, εφόσον όμως αυτό αποφασιστεί

⁵⁷¹ Επαρχιακό Δικαστήριο Λεμεσού, *Αστυνομικός Διευθυντής Λεμεσού ν. Σακκάς κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 20383/16, 31/07/2020, σ. 11

⁵⁷² Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας ν. Διογένης ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 1502/08, 27/04/2010, σ. 14

⁵⁷³ Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ κ.α. ν. ΚΟΛΤΗΜ ΙΒΡΑΧΙΜ ΑΒΔΕΛ ΜΑΓΟΥΙΔ ΙΣΜΑΪΛ κ.α.* (2016) 2 ΑΑΔ 891, 17/10/2016, σ. 86, 87

⁵⁷⁴ Council of Europe - GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - First evaluation round*, GRETA (2011) 8, 12/09/2011, σ. 7, 15

⁵⁷⁵ *Ibid.*, σ. 17

⁵⁷⁶ *Ibid.*, σ. 16

⁵⁷⁷ Ο περί της Καταπολέμησης της Εμπορίας και της Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2007 (Ν.87(I)/2007), Άρθρο 7

⁵⁷⁸ *Ibid.*, Άρθρο 8

⁵⁷⁹ *Ibid.*, Άρθρο 11

⁵⁸⁰ *Ibid.*, Άρθρο 18

⁵⁸¹ *Ibid.*, Άρθρο 19

⁵⁸² *Ibid.*, Άρθρο 23

⁵⁸³ *Ibid.*, Άρθρο 22

μόνο από ποινικό Δικαστήριο^{584, 585} Ακόμη, θύματα ή πιθανά θύματα εμπορίας έχουν δικαίωμα ενημέρωσης από τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας για τα νόμιμα δικαιώματα και υποχρεώσεις τους⁵⁸⁶ και θύματα υπήκοοι τρίτων χωρών δικαιούνται χορήγησης προσωρινής άδειας παραμονής, με δυνατότητα ανανέωσης της⁵⁸⁷, με σκοπό να τους δοθεί περίοδος αποκατάστασης και στοχασμού⁵⁸⁸. Τα Άρθρα 34 - 39 περιλαμβάνουν μέτρα βοήθειας και στήριξης στα θύματα εμπορίας όπως, ιατρικής περίθαλψης, ψυχολογικής στήριξης, προσωρινής διαμονής και νομικής αρωγής.⁵⁸⁹ Η προστασία και ασφάλεια των θυμάτων κατοχυρώνεται στο Άρθρο 41 και τα θύματα δεν διώκονται ποινικά για διάπραξη αδικημάτων σχετικών με το καθεστώς τους ως θύματα, όταν εξαναγκάστηκαν να τα διαπράξουν⁵⁹⁰. Προνοείται ακόμη όπως ο επαναπατρισμός των θυμάτων γίνεται μόνο εφόσον το θύμα εμπορίας δεν κινδυνεύει.⁵⁹¹ Επιπλέον, εγκαθιδρύεται πολυθεματική συντονιστική ομάδα για την καταπολέμηση της εμπορίας και προστασίας των θυμάτων, η οποία ελέγχει την εφαρμογή του Ν. 87(I)/2007 καθώς και την κατάσταση η οποία επικρατεί στη Δημοκρατία.⁵⁹² Τέλος, προβλέπεται η εκπαίδευση όλων των σχετικών κυβερνητικών στελεχών και του δικαστικού σώματος σχετικά με την εμπορία προσώπων.⁵⁹³

Προκύπτει λοιπόν ότι ο Ν. 87(I)/2007 είναι σαφώς πιο ολοκληρωμένος από τον προγενέστερό του, τον Ν. 3(I)/2000. Ωστόσο, και ο Ν. 87(I)/2007 έχει καταργηθεί και πλέον υπερισχύει ο Ν. 60(I)/2014.⁵⁹⁴

⁵⁸⁴ Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Charitin Altsgracia Baez Nunez v. Γιαννάκης Γεωργίου κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 1930/09, 19/01/2018, σ. 38

⁵⁸⁵ Council of Europe - GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - First evaluation round*, GRETA (2011) 8, 12/09/2011, σ. 32, 33

⁵⁸⁶ Ο περί της Καταπολέμησης της Εμπορίας και της Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2007 (Ν.87(I)/2007), Άρθρο 29

⁵⁸⁷ *Ibid.*, Άρθρο 32

⁵⁸⁸ *Ibid.*, Άρθρο 30

⁵⁸⁹ Council of Europe - GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - First evaluation round*, GRETA (2011) 8, 12/09/2011, σ. 28

⁵⁹⁰ Ο περί της Καταπολέμησης της Εμπορίας και της Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2007 (Ν.87(I)/2007), Άρθρο 42

⁵⁹¹ *Ibid.*, Άρθρο 44

⁵⁹² *Ibid.*, Άρθρο 47 (1) και (3)

⁵⁹³ *Ibid.*, Άρθρο 50

⁵⁹⁴ Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (Ν.60(I)/2014), Άρθρο 72 (1) και Μόνιμο Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Muhammad Talha Farooq κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 15044/16, 19/03/2018, σ. 57

3. Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (Ν. 60(Ι)/2014)

Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (εφεξής «Ν. 60(Ι)/2014») τέθηκε σε ισχύ στις 15/04/2014⁵⁹⁵ για σκοπούς εναρμόνισης με πράξεις της Ε.Ε.⁵⁹⁶ και για καλύτερη εφαρμογή των Συμβάσεων του ΟΗΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης⁵⁹⁷. Αποτελεί μέρος του συνόλου των νομοθετικών μέτρων που έλαβε η Κυπριακή Δημοκρατία στο πλαίσιο εντατικοποίησης των μέτρων⁵⁹⁸ και σκοπός του είναι η πρόληψη, καταστολή και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, η προστασία και στήριξη των θυμάτων εμπορίας, η δημιουργία μηχανισμών ελέγχου και η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων.⁵⁹⁹

Ο Ν. 60(Ι)/2014 παρουσιάζει διαφορές από τον Ν. 87(Ι)/2007⁶⁰⁰, όπως επί παραδείγματι ότι στον Ν. 60(Ι)/2014 εντός του όρου «εκμετάλλευση» συμπεριλαμβάνονται και περαιτέρω είδη εκμετάλλευσης.⁶⁰¹ Υπάρχουν όμως και ομοιότητες, όπως ότι το Άρθρο 5 (δ) και (ε) του Ν. 87(Ι)/2007 αντιστοιχεί στο Άρθρο 6 (δ) και (ε) του Ν. 60(Ι)/2014.⁶⁰² Το Άρθρο 6 του Ν. 60(Ι)/2014 ποινικοποιεί την εμπορία ενηλίκων περιλαμβάνοντας τα τρία συστατικά στοιχεία του αδικήματος. Η ποινή αρχικά

⁵⁹⁵ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Deyan Veskov Zhelev κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 32227/14, 06/10/2015, σ. 33 και Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Md Mesbah Uddin κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 9292/15, 29/09/2017, σ. 57

⁵⁹⁶ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Danail Naydenov*, Υπόθεση αρ.: 23076/13, 23/07/2014, σ. 10 και Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Deyan Veskov Zhelev κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 32227/14, 06/10/2015, σ. 35 και Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ v. NASIR κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 19535/19, 26/06/2020, σ. 15 και Κακουργιοδικείο Λεμεσού, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Χ.Χ. κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 4968/21, 18/03/2022, σ. 3 και Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *ΕVIA v. ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ*, Ποινική Έφεση Αρ.174 /2019, 21/04/2021, σ. 9

⁵⁹⁷ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Deyan Veskov Zhelev κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 32227/14, 06/10/2015, σ. 35 και Κακουργιοδικείο Λεμεσού, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Χ.Χ. κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 4968/21, 18/03/2022, σ. 3

⁵⁹⁸ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Danail Naydenov*, Υπόθεση αρ.: 23076/13, 23/07/2014, σ. 10

⁵⁹⁹ Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (Ν.60(Ι)/2014), Άρθρο 3 και Κακουργιοδικείο Λεμεσού, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Χ.Χ. κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 4968/21, 18/03/2022, σ. 4

⁶⁰⁰ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Md Mesbah Uddin κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 9292/15, 29/09/2017, σ. 57

⁶⁰¹ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Γεωργία Αντρέου κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8708/15, 25/04/2017, σ. 17, 18

⁶⁰² Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Γεωργία Αντρέου κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8708/15, 25/04/2017, σ. 16

ήταν φυλάκιση μέχρι 10 έτη, όμως μετά την τροποποίηση του νόμου, με τον Ν. 117(I)/2019⁶⁰³, η ποινή φυλάκισης πλέον ανέρχεται μέχρι τα 25 έτη.⁶⁰⁴ Η ποινικοποίηση της εμπορίας παιδιού προνοείται στο Άρθρο 10 και ενώ αρχικά προβλεπόταν φυλάκιση μέχρι 20 έτη, πλέον προβλέπεται διά βίου φυλάκιση.

Όπως ο Ν. 87(I)/2007, έτσι και ο Ν. 60(I)/2014 ποινικοποιεί την εμπορία και εκμετάλλευση ανθρωπίνων οργάνων⁶⁰⁵, την εκμετάλλευση στην εργασία⁶⁰⁶ και τη σεξουαλική εκμετάλλευση⁶⁰⁷. Η συναίνεση παιδιού δεν αποτελεί υπεράσπιση ακόμη κι αν δεν έχει χρησιμοποιηθεί κάποια μορφή εξαναγκασμού⁶⁰⁸, ενώ η συναίνεση ενηλίκου δεν αποτελεί υπεράσπιση εάν έχει χρησιμοποιηθεί κάποιας μορφής εξαναγκασμός⁶⁰⁹. Μεγάλη σημασία αποτελεί η συμπερίληψη του εδαφίου (ε) στο Άρθρο 13 που προνοεί ότι εάν τα αδικήματα των Άρθρων 6 - 11 διαπραχθούν από δημόσιο λειτουργό κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, αυτό αποτελεί επιβαρυντικό παράγοντα τον οποίο και λαμβάνει υπόψιν του το Δικαστήριο.⁶¹⁰ Αντίστοιχη διάταξη δεν υπήρχε στον Ν. 87(I)/2007 και ήταν πρόταση της GRETA να γίνει μία τέτοια προσθήκη.⁶¹¹ Έτσι, η GRETA χαιρετίζει την προσθήκη αυτή, εφόσον η Κυπριακή Δημοκρατία συμμορφώθηκε με τις υποδείξεις της.⁶¹² Νέο χαρακτηριστικό επίσης του Ν. 60(I)/2014 είναι η ποινικοποίηση της χρήσης υπηρεσιών του θύματος.⁶¹³ Συμπληρωματικά, υιοθετήθηκε το Άρθρο 17Α το οποίο ποινικοποιεί τη ζήτηση και είσπραξη ή χρήση υπηρεσιών σεξουαλικής εκμετάλλευσης.⁶¹⁴

⁶⁰³ Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων (Τροποποιητικός) Νόμος του 2019 (Ν.117(I)/2019), Άρθρο 3

⁶⁰⁴ Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ v. NASIR κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 19535/19, 26/06/2020, σ. 13, 14

⁶⁰⁵ Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (Ν.60(I)/2014), Άρθρο 7

⁶⁰⁶ *Ibid.*, Άρθρο 8

⁶⁰⁷ *Ibid.*, Άρθρο 9 και 11

⁶⁰⁸ *Ibid.*, Άρθρο 12 (1)

⁶⁰⁹ *Ibid.*, Άρθρο 12 (2)

⁶¹⁰ *Ibid.*, Άρθρο 13 (ε)

⁶¹¹ Council of Europe - GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - First evaluation round*, GRETA (2011) 8, 12/09/2011, σ. 35

⁶¹² Council of Europe – GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - Second evaluation round*, GRETA (2015) 20, 06/11/2015, σ. 7, 8

⁶¹³ *Ibid.*, σ. 28 και Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (Ν.60(I)/2014), Άρθρο 17

⁶¹⁴ Council of Europe – GRETA, *Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings – Third evaluation round*, GRETA (2020) 04, 11/06/2020, σ. 9

Επιπρόσθετα, ποινική διαδικασία συνεχίζεται ακόμη κι αν το θύμα αποσύρει την καταγγελία ή επαναπατρισθεί.⁶¹⁵

Το τρίτο Μέρος του Ν. 60(Ι)/2014 αφορά τα δικαιώματα και την προστασία των θυμάτων εμπορίας.⁶¹⁶ Καταρχάς, τα θύματα εμπορίας δεν μπορούν να διωχθούν ποινικά ούτε να τους επιβληθούν κυρώσεις σε περίπτωση συμμετοχής τους σε κάποια εγκληματική δραστηριότητα, εάν η συμμετοχή τους οφείλεται στο γεγονός ότι αποτέλεσαν θύματα εμπορίας.⁶¹⁷ Επίσης, πρέπει να τους παρέχονται οι απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την προστασία των συμφερόντων τους⁶¹⁸. Ανεξάρτητα της επιθυμίας τους για συνεργασία με τις διωκτικές αρχές, συνεχίζουν να απολαμβάνουν το δικαίωμα άμεσης πρόσβασης σε νομικές συμβουλές.⁶¹⁹ Επιπρόσθετα, προστατεύονται στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας⁶²⁰ και έχουν θεσμικό αγώγιμο δικαίωμα σε αποζημιώσεις κατά των υπευθύνων.⁶²¹

Το τέταρτο Μέρος του Ν. 60(Ι)/2014 αφορά την αναγνώριση και παροχή συνδρομής και στήριξης στα θύματα εμπορίας.⁶²² Τα μέτρα προστασίας, η απόλαυση των δικαιωμάτων και η παροχή στήριξης και συνδρομής εφαρμόζονται σε όλα τα θύματα.⁶²³ Υπάρχει ο εθνικός μηχανισμός αναφοράς, ο οποίος αποτελεί μηχανισμό συνεργασίας των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και των ΜΚΟ⁶²⁴ και σε περίπτωση που αυτοί υποψιάζονται ότι πρόσωπο πιθανόν να είναι θύμα εμπορίας, τότε το παραπέμπουν στις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, οι οποίες με τη σειρά τους ενημερώνουν τα θύματα για τα δικαιώματά τους⁶²⁵. Ακολούθως, το θύμα παραπέμπεται στο ΓΚΕΠ⁶²⁶ και εφόσον πράγματι αναγνωρισθεί ως τέτοιο τού δίδεται προθεσμία επίσκεψης για να αποφασίσει το ίδιο εάν επιθυμεί να συνεργασθεί με τις διωκτικές αρχές⁶²⁷. Νοείται ότι κάθε θύμα έχει

⁶¹⁵ Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (Ν.60(Ι)/2014), Άρθρο 21 (1)

⁶¹⁶ Ibid., σ. 12

⁶¹⁷ Ibid., Άρθρο 29 (1)

⁶¹⁸ Ibid., Άρθρο 32 (1)

⁶¹⁹ Ibid., Άρθρο 33 (2) και 36

⁶²⁰ Ibid., Άρθρο 34

⁶²¹ Ibid., Άρθρο 35 (1)

⁶²² Ibid., σ. 16

⁶²³ Ibid., Άρθρο 43

⁶²⁴ Ibid., Άρθρο 2

⁶²⁵ Ibid., Άρθρο 44 (1)

⁶²⁶ Ibid., Άρθρο 45 (1)

⁶²⁷ Ibid., Άρθρο 45 (5)

δικαίωμα σωματικής, ψυχολογικής και κοινωνικής αποκατάστασης⁶²⁸ και προστατεύεται η ιδιωτική του ζωή και ταυτότητα⁶²⁹. Επιπλέον, παραχωρείται προσωρινή άδεια παραμονής σε θύματα υπηκόους τρίτων χωρών, ακόμη κι αν διήλθαν παράνομα στο εσωτερικό της Δημοκρατίας,⁶³⁰ με δυνατότητα ανανέωσής της⁶³¹. Βεβαίως όμως μπορεί και να ανακληθεί ή να μην ανανεωθεί.⁶³² Ο επαναπατρισμός των θυμάτων λαμβάνει χώρα μόνο εφόσον είναι προς το συμφέρον τους.⁶³³

Σημαντικές διατάξεις του έκτου Μέρους του Ν. 60(I)/2014 αφορούν καταρχάς τη σύσταση πολυθεματικής συντονιστικής ομάδας⁶³⁴, η οποία, μεταξύ άλλων, παρακολουθεί τον εθνικό μηχανισμό αναφοράς⁶³⁵, συντάσσει εγχειρίδια καλών πρακτικών που οφείλουν να ακολουθούν οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες και ΜΚΟ⁶³⁶ και συντάσσει ετήσια έκθεση για την εφαρμογή του Ν. 60(I)/2014 και την κατάσταση η οποία επικρατεί στη Δημοκρατία⁶³⁷. Επίσης, υπάρχει υποχρέωση κατάλληλης εκπαίδευσης των κρατικών λειτουργών και δικαστών, οι οποίοι εμπλέκονται σε διαδικασίες του Ν. 60(I)/2014 ή που έρχονται σε επαφή με θύματα εμπορίας.⁶³⁸ Τέλος, η Κυπριακή Δημοκρατία φροντίζει όπως προχωρεί στη σύναψη συμβάσεων συνεργασίας με χώρες υψηλού κινδύνου με σκοπό την καταπολέμηση της εμπορίας και προστασία των θυμάτων.⁶³⁹

Συμπερασματικά, ο Ν. 60(I)/2014 αποτελεί έναν ολοκληρωμένο νόμο κατά της εμπορίας, στον οποίο αντικατοπτρίζονται και οι συστάσεις της GRETA.⁶⁴⁰ Πράγματι, περιλαμβάνει διατάξεις οι οποίες δεν υπήρχαν στους σχετικούς προγενέστερους νόμους και στοχεύει στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Επιπρόσθετα, εστιάζει στην προστασία των θυμάτων εμπορίας καθώς στην παροχή βοήθειας και στήριξής τους.

⁶²⁸ Ibid., Άρθρο 47 (1)

⁶²⁹ Ibid., Άρθρο 47 (2)

⁶³⁰ Ibid., Άρθρο 53 (1)

⁶³¹ Ibid., Άρθρο 55 (2)

⁶³² Ibid., Άρθρο 56

⁶³³ Ibid., Άρθρο 60

⁶³⁴ Ibid., Άρθρο 64 (1)

⁶³⁵ Ibid., Άρθρο 64 (2) (γ)

⁶³⁶ Ibid., Άρθρο 64 (2) (ε)

⁶³⁷ Ibid., Άρθρο 64 (3)

⁶³⁸ Ibid., Άρθρο 68

⁶³⁹ Ibid., Άρθρο 70

⁶⁴⁰ Council of Europe – GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - Second evaluation round*, GRETA (2015) 20, 06/11/2015, σ. 8

Εφόσον το νομοθετικό πλαίσιο υπάρχει, απομένει η αξιοποίηση και ορθή εφαρμογή του. Όπως, λόγου χάριν, έχει επισημάνει η GRETA, ο Γ.Ε. ενθαρρύνεται όπως χρησιμοποιεί ως βάση τον Ν. 60(Ι)/2014 για την άσκηση ποινικών διώξεων κατά της εμπορίας ανθρώπων αντί τον Ποινικό Κώδικα.⁶⁴¹

Κεφάλαιο II: Η εθνική νομολογία για την εμπορία ανθρώπων

A. Οι κυριότερες αποφάσεις των κυπριακών δικαστηρίων για την εμπορία ανθρώπων

Η απόφαση Ψύλλος⁶⁴² αποτελεί την πρώτη απόφαση που κατά την άποψή μου αναφέρεται ξεκάθαρα στην εμπορία ανθρώπων. Η συγκεκριμένη υπόθεση αφορούσε την MK4 η οποία αφίχθη στην Κύπρο για να νυμφευθεί συγκεκριμένο πρόσωπο, όμως τελικά άρχισε να εργάζεται σε ταβέρνα του πρώτου κατηγορουμένου.⁶⁴³ Της επεξηγήθηκε ότι στο πλαίσιο των καθηκόντων της όφειλε να έρχεται σε σεξουαλική επαφή με πελάτες.⁶⁴⁴ Έτσι, λόγω φόβου, απειλών και οικονομικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε, αναγκάστηκε να συμμορφωθεί με τα όσα της υπεδείχθησαν.⁶⁴⁵ Κατά συνέπεια, οι κατηγορούμενοι κατηγορήθηκαν για εμπορία προσώπου.⁶⁴⁶ Ωστόσο, το Δικαστήριο τους έκρινε αθώους⁶⁴⁷, διότι η άφιξή της στην Κύπρο έγινε οικειοθελώς με σκοπό να παντρευτεί συγκεκριμένο πρόσωπο και χωρίς καμία ανάμειξη των κατηγορουμένων⁶⁴⁸.

Επόμενη πολύ σημαντική απόφαση, όχι για τα γεγονότα αλλά για τα όσα σημείωσε το Δικαστήριο, είναι η Naydenov⁶⁴⁹, η οποία αφορούσε εμπορία ενήλικης με σκοπό την πορνεία⁶⁵⁰. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η νομολογία για εμπορία ανθρώπων είναι τόσο πενιχρή που αναπόφευκτα τα κυπριακά δικαστήρια καταφεύγουν σε νομολογία και έγγραφα άλλων κρατών.⁶⁵¹ Ακολούθως, καταγράφει ξεκάθαρα τα τρία συστατικά στοιχεία του αδικήματος της εμπορίας ανθρώπων⁶⁵² και προχωρεί στην

⁶⁴¹ Ibid., Άρθρο 32

⁶⁴² Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας ν. Κύπρος Ψύλλος κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 14835/08, 26/11/2009

⁶⁴³ Ibid., σ. 4

⁶⁴⁴ Ibid.

⁶⁴⁵ Ibid.

⁶⁴⁶ Ibid.

⁶⁴⁷ Ibid., σ. 13

⁶⁴⁸ Ibid., σ. 9

⁶⁴⁹ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία ν. Danail Naydenov*, Υπόθεση αρ.: 23076/13, 03/07/2014

⁶⁵⁰ Ibid., σ. 5

⁶⁵¹ Ibid., σ. 37

⁶⁵² Ibid., σ. 43

υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ο κατηγορούμενος δρούσε οργανωμένα και συντονισμένα με άλλο πρόσωπο⁶⁵³ και καταλήγει ότι στρατολόγησε θύμα από τη Βουλγαρία από όπου και ξεκίνησε η διακίνηση και μεταφορά του σε διάφορες χώρες, όπου τελικά κατέληξε στην Κύπρο⁶⁵⁴, με σκοπό την εκπόρνευση του⁶⁵⁵. Διαπιστώθηκε ότι το θύμα βρισκόταν σε ευπαθή θέση⁶⁵⁶, καθώς έπασχε από ελαφρά νοητική υστέρηση και αντιμετώπιζε οικονομικά προβλήματα⁶⁵⁷, και ο κατηγορούμενος εκμεταλλεύτηκε την κατάσταση του αυτή⁶⁵⁸. Στην απόφαση περί επιβολής ποινής του κατηγορουμένου⁶⁵⁹, αρχικά επισημαίνεται ότι η εμπορία ανθρώπων παραβιάζει τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και υπονομεύει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.⁶⁶⁰ Έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις διεθνώς και θεωρείται ένα από τα σοβαρότερα αδικήματα του οργανωμένου εγκλήματος, με κύρια αιτία την εξασφάλιση τεράστιου κέρδους.⁶⁶¹ Αναφέρεται επίσης στην υπόθεση *Rantsev*^{662, 663} και διαπιστώνει ότι και στην Κύπρο λαμβάνει χώρα η εμπορία ανθρώπων⁶⁶⁴ καθώς αποτελεί χώρα προορισμού και μεταβίβασης⁶⁶⁵. Σημειώνει όμως ότι η Κυπριακή Δημοκρατία έχει επικυρώσει όλες τις σχετικές με την εμπορία ανθρώπων διεθνείς και ευρωπαϊκές συμβάσεις.⁶⁶⁶

Η απόφαση *Hatcheries*⁶⁶⁷ η οποία αφορούσε εκμετάλλευση αλλοδαπών στην εργασία, την παραθέτω, όχι για τα περιστατικά της, αλλά επειδή με εκπλήσσει αρνητικά μία δήλωση της δικαστού. Συγκεκριμένα, ανέφερε αυτολεξεί: «*Ευτυχώς οι υποθέσεις όπως η παρούσα δεν απαντώνται σε συχνή βάση στην Κυπριακή Δημοκρατία και η νομολογία δεν δείχνει να υπάρχει έντονα αυξητική τάση γι' αυτού του είδους τα αδικήματα*»⁶⁶⁸. Και

⁶⁵³ Ibid., σ. 42

⁶⁵⁴ Ibid., σ. 45

⁶⁵⁵ Ibid., σ. 44

⁶⁵⁶ Ibid., σ. 46

⁶⁵⁷ Ibid., σ. 45

⁶⁵⁸ Ibid., σ. 46

⁶⁵⁹ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Danail Naydenov*, Υπόθεση αρ.: 23076/13, 23/07/2014

⁶⁶⁰ Ibid., σ. 6

⁶⁶¹ Ibid.

⁶⁶² ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010

⁶⁶³ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Danail Naydenov*, Υπόθεση αρ.: 23076/13, 23/07/2014, σ.

7

⁶⁶⁴ Ibid., σ. 9

⁶⁶⁵ Ibid., σ. 10

⁶⁶⁶ Ibid.

⁶⁶⁷ Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας v. Comet Hatcheries LTD κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 36876/12, 24/06/2015

⁶⁶⁸ Ibid., σ. 12

διερωτώμαι, είναι μέσω νομολογίας που διαφαίνεται εάν υπάρχει σοβαρό πρόβλημα, και όχι μέσω αξιολογήσεων ή στατιστικών; Και επειδή η κυπριακή νομολογία επί του θέματος είναι πενιχρή, συνεπάγεται ότι δεν υφίσταται πρόβλημα; Πραγματικά, με λυπεί μία τέτοια δήλωση σε απόφαση δικαστηρίου, διότι φαίνεται ότι μάλλον δεν γίνεται αντιληπτή η έκταση του συγκεκριμένου προβλήματος το οποίο ταλανίζει και την Κύπρο.

Στην απόφαση Zhelev⁶⁶⁹, σχετικά με εμπορία ενήλικης για σκοπούς πορνείας, το Δικαστήριο επανέλαβε τα τρία συστατικά στοιχεία του αδικήματος της εμπορίας⁶⁷⁰, αφού πρώτα επεξήγησε τους όρους «στρατολόγηση - μεταφορά» με αναφορά σε νομολογία άλλων δικαιοδοσιών⁶⁷¹. Εν προκειμένω, επρόκειτο για μητέρα από τη Βουλγαρία, με δύσκολα παιδικά χρόνια⁶⁷², που λόγω οικονομικών προβλημάτων εργαζόταν ως πόρνη στη χώρα της⁶⁷³. Η κατηγορούμενη 2 επικοινωνήσε μαζί της λέγοντάς της ότι εάν ερχόταν στην Κύπρο να κάνει μασάζ και στοματικό έρωτα, θα έπαιρνε πολύ περισσότερα χρήματα.⁶⁷⁴ Η παραπονούμενη, λόγω οικονομικής ανάγκης, δέχθηκε και έτσι έφτασε στην Κύπρο.⁶⁷⁵ Τότε η παραπονούμενη αντιλήφθηκε ότι και στην Κύπρο θα έκανε την ίδια δουλειά όπως στη Βουλγαρία.⁶⁷⁶ Το Δικαστήριο έκρινε ενόχους τους κατηγορουμένους⁶⁷⁷ αφού πρώτα διαπίστωσε ότι υπήρξε κατάχρηση της ευπαθούς της θέσης, ότι η μεταφορά της έγινε με τη χρήση βίας και ότι αποκλειστικός σκοπός ήταν η εκπόρνευσή της.⁶⁷⁸ Στην απόφαση για επιβολή ποινής⁶⁷⁹, μου κάνει θετική εντύπωση ότι το Δικαστήριο χρησιμοποιεί έντονο λεξιλόγιο για να περιγράψει τα γεγονότα της υπόθεσης. Ειδικότερα, αναφέρει ότι η παραπονούμενη έτυχε βάνουσης μεταχείρισης από τους κατηγορουμένους και ότι οι τελευταίοι εκμεταλλεύτηκαν χωρίς έλεος την ευπαθή της θέση.⁶⁸⁰ Θεωρώ ότι οι λέξεις «βάνουση μεταχείριση» και «χωρίς έλεος» αποδεικνύουν έτι περαιτέρω τη σοβαρότητα

⁶⁶⁹ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Deyan Veskov Zhelev κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 32227/14, 06/10/2015

⁶⁷⁰ Ibid., σ. 39

⁶⁷¹ Ibid., σ. 33, 34

⁶⁷² Ibid., σ. 30

⁶⁷³ Ibid.

⁶⁷⁴ Ibid.

⁶⁷⁵ Ibid.

⁶⁷⁶ Ibid.

⁶⁷⁷ Ibid., σ. 44

⁶⁷⁸ Ibid., σ. 42

⁶⁷⁹ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Deyan Veskov Zhelev κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 32227/14, 13/11/2015

⁶⁸⁰ Ibid., σ. 6

του εγκλήματος αυτού και, τουλάχιστον σε επίπεδο εθνικής νομολογίας, δεν συναντάται συχνά τέτοια έντονη γλώσσα.

Η υπόθεση Αντρέου⁶⁸¹ είναι σημαντική υπό την έννοια ότι αποτελεί χρήσιμη καθοδήγηση σχετικά με τα συστατικά στοιχεία του αδικήματος της εμπορίας ανθρώπων⁶⁸², καθώς επίσης γίνεται για πρώτη φορά αναφορά στην υπόθεση Ismail⁶⁸³, η οποία αποτελεί τη μοναδική απόφαση του Α.Δ. για αδικήματα εμπορίας ενηλίκων προσώπων⁶⁸⁴. Η καθοδήγηση που παρέχει αντανακλάται στο γεγονός ότι, μεταξύ άλλων, ορίζει τη «στρατολόγηση», την «κατάχρηση ευπαθούς θέσης» και αναφέρεται σε αγγλικές και ολλανδικές υποθέσεις σχετικές με την εμπορία ανθρώπων.⁶⁸⁵

Στην υπόθεση Uddin⁶⁸⁶, απόφαση περί επιβολής ποινής των κατηγορουμένων - ενόχων για εμπορία αλλοδαπών με σκοπό την εκμετάλλευση τους στην εργασία⁶⁸⁷, το Δικαστήριο τόνισε ότι η εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση αποτελεί διεθνές έγκλημα και διαπράττεται από οργανωμένα δίκτυα⁶⁸⁸. Αφορά ευάλωτα άτομα και ο κυριότερος λόγος της μεγάλης έκτασης που έχει λάβει είναι το τεράστιο και εύκολο χρηματικό κέρδος το οποίο αποκομίζουν οι δράστες.⁶⁸⁹ Στα ίδια ευρήματα έχει καταλήξει το Δικαστήριο και στην απόφαση NASIR⁶⁹⁰. Για την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση, έχει πρόσφατα διευκρινιστεί στην απόφαση Α.Α.⁶⁹¹ ότι η συναίνεση του θύματος είναι αδιάφορη εάν έχει χρησιμοποιηθεί ένα από τα μέσα εξαναγκασμού⁶⁹².

⁶⁸¹ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία ν. Γεωργία Αντρέου κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8708/15, 25/04/2017

⁶⁸² Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ν. Md Mesbah Uddin κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 9292/15, 29/09/2017, σ. 55

⁶⁸³ Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ κ.α. ν. KOLTHUM IBRAHIM ABDEL MAGUID ISMAIL κ.α.* (2016) 2 ΑΑΔ 891, 17/10/2016

⁶⁸⁴ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ν. Md Mesbah Uddin κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 9292/15, 29/09/2017, σ. 55

⁶⁸⁵ *Ibid.*, σ. 20-28

⁶⁸⁶ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ν. Md Mesbah Uddin κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 9292/15, 02/11/2017

⁶⁸⁷ *Ibid.*, σ. 8, 9

⁶⁸⁸ *Ibid.*, σ. 7

⁶⁸⁹ *Ibid.*

⁶⁹⁰ Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ ν. NASIR κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 19535/19, 26/06/2020, σ. 14

⁶⁹¹ Κακουργιοδικείο Αμμοχώστου, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ν. Α.Α.*, Υπόθεση Αρ.: 3940/20, 11/05/2022

⁶⁹² *Ibid.*, σ. 40

Οι αποφάσεις Farooq⁶⁹³ και GINDAC⁶⁹⁴ αφορούν εμπορία ενηλίκων γυναικών με σκοπό την τέλεση εικονικού γάμου⁶⁹⁵. Συγκεκριμένα, οι κατηγορούμενοι στρατολόγησαν και μετέφεραν στην Κύπρο γυναίκες από τη Ρουμανία με σκοπό να τελέσουν εικονικούς γάμους.⁶⁹⁶ Η σημασία των δύο υποθέσεων αντανακλάται στις αποφάσεις περί επιβολής ποινής των κατηγορουμένων, καθώς στην πρώτη απόφαση το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι υπάρχει επιβεβλημένη ανάγκη επιβολής αυστηρών και αποτρεπτικών ποινών⁶⁹⁷. Επιπλέον, παρατηρεί ότι πρόκειται για φαινόμενο το οποίο ταλανίζει τον κόσμο και οδηγεί στην εξευτελιστική μεταχείριση των προσώπων.⁶⁹⁸ Στη δεύτερη υπόθεση θεωρώ ότι το σημαντικότερο που έχει ειπωθεί είναι ότι για να διαπιστωθεί κατάχρηση της ευπαθούς θέσης του θύματος, πρέπει να αποδειχθεί ότι ο κατηγορούμενος γνώριζε τα περιστατικά και την κατάσταση στην οποία ευρίσκετο το θύμα.⁶⁹⁹ Αυτό επιβεβαιώθηκε και στην MAHAMID⁷⁰⁰, στην οποία κρίθηκε ότι τελικά ο κατηγορούμενος δεν διέπραξε εμπορία, διότι δεν γνώριζε ότι οι παραπονούμενοι βρίσκονταν σε ευάλωτη θέση.⁷⁰¹

Η μοναδική απόφαση του Α.Δ., η οποία ασχολείται αποκλειστικά με την εμπορία ανθρώπων, είναι η Ismail⁷⁰².⁷⁰³ Σημειώνεται ότι η απόφαση δεν ήταν ομόφωνη, με τους δικαστές Ναθαναήλ και Μιχαηλίδου να συμφωνούν και τον δικαστή Οικονόμου να διαφωνεί.⁷⁰⁴ Πρόκειται για μία περίπλοκη υπόθεση στην οποία εμπλέκονταν δεκαπέντε

⁶⁹³ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ *v.* *Muhammad Talha Farooq κ.α.*, Υπόθεση. αρ.: 15044/16, 19/03/2018

⁶⁹⁴ Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ *v.* *JAN CATALIN GINDAC κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8960/2017, 20/04/2018

⁶⁹⁵ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ *v.* *Muhammad Talha Farooq κ.α.*, Υπόθεση. αρ.: 15044/16, 19/03/2018, σ. 2 και Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ *v.* *JAN CATALIN GINDAC κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8960/2017, 20/04/2018, σ. 2

⁶⁹⁶ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ *v.* *Muhammad Talha Farooq κ.α.*, Υπόθεση. αρ.: 15044/16, 19/03/2018, σελ. 56 και Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ *v.* *JAN CATALIN GINDAC κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8960/2017, 20/04/2018, σ. 2

⁶⁹⁷ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ *v.* *Muhammad Talha Farooq κ.α.*, Υπόθεση. αρ.: 15044/16, 03/04/2018, σ. 29

⁶⁹⁸ *Ibid.*

⁶⁹⁹ Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ *v.* *GINDAC κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8960/17, 05/02/2020, σ. 42

⁷⁰⁰ Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, Αστυνομικό Διευθυντή Λευκωσίας *v.* *T. MAHAMID*, Υπόθεση αρ.: 975/16, 26/02/2019

⁷⁰¹ *Ibid.*, σ. 44, 45

⁷⁰² Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ *κ.α. v. KOLTHUM IBRAHIM ABDEL MAGUID ISMAIL κ.α.* (2016) 2 ΑΑΔ 891, 17/10/2016

⁷⁰³ Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ *v.* *Md Mesbah Uddin κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 9292/15, 29/09/2017, σ. 55

⁷⁰⁴ Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ *κ.α. v. KOLTHUM IBRAHIM ABDEL MAGUID ISMAIL κ.α.* (2016) 2 ΑΑΔ 891, 17/10/2016, σ. 9

κατηγορουμένους, οι οποίοι αντιμετώπιζαν 310 κατηγορίες, μεταξύ των οποίων και για εμπορία προσώπων.⁷⁰⁵

Ειδικότερα, η ΜΚ6 αφίχθη στην Κύπρο για να εργαστεί ως χορεύτρια και την παρέλαβαν οι κατηγορούμενοι 2 και 3.⁷⁰⁶ Κατά τη μετάβασή της, οι δύο κατηγορούμενοι την μετέφεραν στο γραφείο της κατηγορούμενης 1, η οποία της εξήγησε ότι τελικά θα πρέπει να πηγαίνει με πελάτες με σκοπό τη σεξουαλική συνεύρεση, διότι μόνο έτσι δικαιούνταν να λαμβάνει μισθό.⁷⁰⁷ Παρά τη θέλησή της, εξαναγκάστηκε να πηγαίνει με πελάτες.⁷⁰⁸ Ωστόσο, κατάφερε να διαφύγει από το σπίτι στο οποίο έμενε, κατέφυγε στην Αστυνομία ζητώντας προστασία και το ΓΚΕΠ την οδήγησε σε καταφύγιο.⁷⁰⁹ Ακολούθως, η ΜΚ6 προέβη σε καταγγελία εναντίον των κατηγορουμένων, από την οποία εντοπίστηκε η ΜΚ4, η οποία σε κατάθεσή της ανέφερε ότι παραπλανήθηκε από κάποια κοπέλα για να μεταβεί στην Κύπρο και να εργασθεί ως τραγουδίστρια.⁷¹⁰ Η ΜΚ4 μετέβη στην Κύπρο μαζί με την ΜΚ7 και τις παρέλαβε άτομο το οποίο εργαζόταν για την κατηγορούμενη 1.⁷¹¹ Η 15^η κατηγορούμενη εξήγησε στις ΜΚ4 και ΜΚ7 ότι έπρεπε να χορεύουν σε καμπαρέ και να πηγαίνουν με πελάτες για σεξουαλικούς σκοπούς.⁷¹² Οι τρεις κοπέλες μετακινούνταν σε διάφορα καμπαρέ από τους κατηγορουμένους, οι οποίοι τις εξανάγκαζαν να πηγαίνουν με πελάτες.⁷¹³

Οι κατηγορούμενοι τα αρνήθηκαν όλα, ισχυριζόμενοι ότι οι παραπονούμενες ψευδώς αναφέρθηκαν στα ονόματά τους.⁷¹⁴ Ωστόσο, το Πρωτόδικο Δικαστήριο αξιολόγησε ως μη πειστικές τις καταθέσεις των κατηγορουμένων⁷¹⁵ και έτσι τους έκρινε ενόχους με τις κατηγορίες να αφορούν και παραβίαση του Άρθρου 5 του Ν. 87(Ι)/2007⁷¹⁶. Ως αποτέλεσμα, τους επιβλήθηκαν ποινές φυλάκισης.⁷¹⁷

⁷⁰⁵ Ibid.

⁷⁰⁶ Ibid.

⁷⁰⁷ Ibid., σ. 10

⁷⁰⁸ Ibid.

⁷⁰⁹ Ibid., σ. 11

⁷¹⁰ Ibid.

⁷¹¹ Ibid.

⁷¹² Ibid.

⁷¹³ Ibid., σ. 12-14

⁷¹⁴ Ibid., σ. 14

⁷¹⁵ Ibid., σ. 16

⁷¹⁶ Ibid., σ. 18

⁷¹⁷ Ibid., σ. 19

Όλοι οι καταδικασθέντες άσκησαν έφεση κατά της καταδίκης τους και της επιβληθείσας ποινής.⁷¹⁸ Κοινό έρεισμα όλων των εφέσεων ήταν ο ισχυρισμός ότι η αξιολόγηση της μαρτυρίας πρωτόδικα ήταν πλημμελής και αντιφατική, διότι κάποιιοι κατηγορούμενοι αθώωθηκαν σε ορισμένες κατηγορίες ενώ παράλληλα καταδικάστηκαν σε άλλες.⁷¹⁹ Ωστόσο, το Α.Δ. δεν διαπίστωσε ουσιώδες πρόβλημα στην αξιολόγηση της μαρτυρίας και έτσι έκρινε αδικαιολόγητο να επέμβει.⁷²⁰ Θεώρησε ότι η κρίση του Πρωτόδικου Δικαστηρίου για την αξιοπιστία των τριών παραπονουμένων ήταν αλώβητη.⁷²¹ Διαπίστωσε επίσης ότι το Πρωτόδικο Δικαστήριο εξέτασε δεόντως και με προσοχή τις κατηγορίες που απορρέουν από τον Νόμο⁷²² και η υπαγωγή στα πραγματικά περιστατικά δεν παρουσίαζε σφάλμα⁷²³. Γι' αυτό και πρωτόδικα κρίθηκε ότι η κατηγορούμενη 1 μαζί με άλλους κατηγορουμένους στρατολόγησαν τις παραπονούμενες, εκμεταλλευόμενοι την ευάλωτή τους θέση.⁷²⁴ Σχετικά με την ποινή, το Α.Δ. δέχθηκε ότι η αναφορά στα ευρήματα του Πρωτόδικου Δικαστηρίου για τα γεγονότα ήταν ενδελεχής και εξετάστηκε κάθε στοιχείο για μετριασμό της ποινής.⁷²⁵ Συνεπώς, το Α.Δ. συμφώνησε με το Πρωτόδικο Δικαστήριο και θεώρησε ότι οι επιβληθείσες ποινές ήταν καθόλα εύλογες⁷²⁶, απορρίπτοντας έτσι όλες τις εφέσεις⁷²⁷.

Το Α.Δ. επεσήμανε γενικότερα ότι η εμπορία ανθρώπων στοχεύει στην εκμετάλλευση ευάλωτων ατόμων και συνήθως διαπράττεται στο πλαίσιο ενός οργανωμένου σχεδίου όπου εμπλέκονται αρκετά άτομα.⁷²⁸ Πρόκειται για μία σύγχρονη μάστιγα η οποία δύσκολα μπορεί να καταπολεμηθεί, καθώς προϋποτίθεται η καταγγελία του θύματος, το οποίο όμως συνήθως βρίσκεται σε συνθήκες φόβου, με αποτέλεσμα να δυσκολεύεται να προβεί σε καταγγελία.⁷²⁹ Επίσης, μετά την καταγγελία, αρχίζει το

⁷¹⁸ Ibid., σ. 22

⁷¹⁹ Ibid., σ. 22, 23

⁷²⁰ Ibid., σ. 24

⁷²¹ Ibid., σ. 31

⁷²² Ibid., σ. 34

⁷²³ Ibid., σ. 37

⁷²⁴ Ibid.

⁷²⁵ Ibid., σ. 42

⁷²⁶ Ibid., σ. 46

⁷²⁷ Ibid., σ. 47

⁷²⁸ Ibid., σ. 45

⁷²⁹ Ibid.

δύσκολο έργο των αρμοδίων αρχών για αποτελεσματική διερεύνηση, κατά την οποία τα θύματα εμπορίας δυστυχώς βιώνουν ξανά τα όσα πέρασαν.⁷³⁰

Στη διϊστάμενη απόφαση, ο δικαστής Οικονόμου ανέφερε ότι υπήρξε μεταβολή στη στάση των ΜΚ4 και ΜΚ7, εφόσον η ΜΚ4 ισχυρίστηκε ότι αστυνομικοί οι οποίοι διενεργούσαν ελέγχους στα καμπαρέ έπαιρναν γυναίκες για σεξ αλλά τον ισχυρισμό αυτό δεν τον περιέλαβε στην κατάθεσή της⁷³¹, και η ΜΚ7 με μεταγενέστερη κατάθεσή της αναίρεσε προηγούμενή της στην οποία ενέπλεκε αριθμό κατηγορουμένων⁷³². Έτσι, ο δικαστής Οικονόμου παρατηρεί ότι το Πρωτόδικο Δικαστήριο θεώρησε δεδομένη τη μεταβολή αυτή επί τη βάσει ψυχολογικής αντίδρασης, χωρίς δηλαδή να γίνει συνεκτίμηση όλων των παραγόντων.⁷³³ Άλλο σφάλμα του Πρωτόδικου Δικαστηρίου είναι το γεγονός ότι καταδίκασε τους κατηγορουμένους λόγω «εξαναγκασμού» και «κατάχρησης ευπαθούς θέσης», χωρίς πρώτα να εντοπίσει τη νομική έννοια των όρων αυτών και ακολούθως να προχωρήσει σε υπαγωγή των γεγονότων στις νομικές έννοιες.⁷³⁴ Το ίδιο ακριβώς παρατηρεί και με την έννοια της «κατάχρησης ευπαθούς θέσης», η οποία δεν απασχόλησε το Πρωτόδικο Δικαστήριο ως προς τη νομική της διάσταση⁷³⁵ και απλώς θεώρησε ότι οι παραπονούμενες βρίσκονταν σε ευπαθή θέση επειδή βρίσκονταν σε μία ξένη χώρα με οικονομικά προβλήματα⁷³⁶. Ωστόσο, ο δικαστής Οικονόμου παρατηρεί ότι από τη μαρτυρία των τριών παραπονουμένων δεν προκύπτει ότι βρίσκονταν στην Κύπρο χωρίς χρήματα.⁷³⁷ Τέλος, διαφωνεί με το γεγονός ότι το Πρωτόδικο Δικαστήριο δεν απέδωσε συγκεκριμένα σε κάθε κατηγορούμενο τις πράξεις οι οποίες στοιχειοθετούσαν τις κατηγορίες και για τις οποίες βρέθηκαν ένοχοι.⁷³⁸ Συνεπώς, για να εντοπίσει κάποιος τη βάση της καταδίκης τους, πρέπει να ανατρέξει στην αποδεκτή μαρτυρία.⁷³⁹ Σημειώνει όμως ότι τα ευρήματα σχετικά με την ετυμηγορία πρέπει να διατυπώνονται με σαφήνεια,

⁷³⁰ Ibid., σ. 45, 46

⁷³¹ Ibid., σ. 94, 95

⁷³² Ibid., σ. 95

⁷³³ Ibid., σ. 98

⁷³⁴ Ibid., σ. 103

⁷³⁵ Ibid., σ. 105

⁷³⁶ Ibid., σ. 106

⁷³⁷ Ibid., σ. 107

⁷³⁸ Ibid., σ. 108

⁷³⁹ Ibid.

διότι αποτελεί αναπόσπαστο μέρος για την ολοκλήρωση του δικαστικού έργου,⁷⁴⁰ διαφορετικά, η ετυμηγορία είναι ατεκμηρίωτη⁷⁴¹.

Συμπερασματικά, ο δικαστής Οικονόμου διαπιστώνει ότι το Πρωτόδικο Δικαστήριο αξιολόγησε πλημμελώς τη μαρτυρία, με τέτοιο τρόπο ώστε, πρώτον, πλήττεται ολόκληρο το έργο της αξιολόγησης, δεύτερον, δεν προσδιορίζονται τα νομικά ζητήματα και τρίτον, δεν γίνεται υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στον Νόμο.⁷⁴² Ως αποτέλεσμα, θεωρεί πλημμελής την απονομή δικαιοσύνης.⁷⁴³ Για τον λόγο αυτό κρίνει ότι οι εφέσεις θα έπρεπε να επιτραπούν και οι καταδίκες να παραμεριστούν.⁷⁴⁴

Μετά την απόφαση Ismail⁷⁴⁵, ακολούθησαν οι υποθέσεις EVIA⁷⁴⁶ και ΑΓΡΑΦΙΩΤΗΣ⁷⁴⁷. Στην EVIA τονίσθηκε ότι η εμπορία ανθρώπων αποτελεί σοβαρό έγκλημα, το οποίο είναι πολυδιάστατο και συνεχώς λαμβάνει νέες μορφές.⁷⁴⁸ Είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα και χρήζει άμεσης αντιμετώπισης, όχι μέσω μεμονωμένων δράσεων, αλλά με μία ολοκληρωμένη προσέγγιση.⁷⁴⁹ Επισημαίνεται ότι το πρόβλημα της εμπορίας ανθρώπων καθίσταται ακόμη πιο έντονο όταν αφορά παιδιά και ότι η παράνομη υιοθεσία αποτελεί έκφανση της εμπορίας.⁷⁵⁰ Τέλος, σημειώνει ότι η εμπορία ανθρώπων είναι ένα κοινωνικό πρόβλημα καθώς και διεθνές ζήτημα, διότι επεκτείνεται και πέραν των ορίων του εσωτερικού ενός κράτους.⁷⁵¹ Στην απόφαση ΑΓΡΑΦΙΩΤΗΣ σημειώθηκε ότι η εμπορία ανθρώπων παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και υπονομεύεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια.⁷⁵² Συνήθως, διαπράττεται στο πλαίσιο οργανωμένου εγκλήματος και λαμβάνει διεθνείς διαστάσεις.⁷⁵³ Καταληκτικά, σημειώνει ότι ο κυριότερος λόγος της

⁷⁴⁰ Ibid., σ. 109

⁷⁴¹ Ibid.

⁷⁴² Ibid., σ. 111, 112

⁷⁴³ Ibid., σ. 112

⁷⁴⁴ Ibid.

⁷⁴⁵ Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ κ.α. v. KOLTHUM IBRAHIM ABDEL MAGUID ISMAIL κ.α.* (2016) 2 ΑΑΔ 891, 17/10/2016

⁷⁴⁶ Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *EVIA v. ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ*, Ποινική Έφεση Αρ.174 /2019, 21/04/2021

⁷⁴⁷ Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΓΡΑΦΙΩΤΗΣ v. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ*, Ποινική Έφεση Αρ. 60/2022, 23/11/2022

⁷⁴⁸ Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *EVIA v. ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ*, Ποινική Έφεση Αρ.174 /2019, 21/04/2021, σ. 10

⁷⁴⁹ Ibid.

⁷⁵⁰ Ibid., σ. 11

⁷⁵¹ Ibid.

⁷⁵² Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΓΡΑΦΙΩΤΗΣ v. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ*, Ποινική Έφεση Αρ. 60/2022, 23/11/2022, σ. 21

⁷⁵³ Ibid.

ραγδαίας εξάπλωσής της είναι το τεράστιο κέρδος το οποίο εξασφαλίζεται και εν συνεχεία διοχετεύεται στα διεθνή δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος.⁷⁵⁴

Κεφάλαιο III: Η εμπορία ανθρώπων στην Κυπριακή Δημοκρατία βάσει της GRETA

A. Οι Γύροι Αξιολογήσεων της GRETA

1. 1^{ος} Γύρος Αξιολόγησης

Κατά τον 1ο Γύρο Αξιολόγησης, η GRETA σημειώνει ότι οι κυπριακές αρχές έχουν λάβει σημαντικά βήματα για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.⁷⁵⁵ Ένα από αυτά είναι η υιοθέτηση του Ν. 87(I)/2007, ο οποίος, σύμφωνα με την GRETA, αποτελεί έναν ολοκληρωμένο νόμο κατά της εμπορίας.⁷⁵⁶ Παρατηρεί ότι στην Κυπριακή Δημοκρατία, οι συχνότερες μορφές εμπορίας είναι η διακρατική εμπορία ενηλίκων, κυρίως αλλοδαπών γυναικών, με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση.⁷⁵⁷ Εμπορία παιδιών μέχρι και το 2009 δεν είχε εντοπισθεί.⁷⁵⁸ Επιπρόσθετα, επισημαίνει ως θετικό το γεγονός ότι το καθεστώς των «Artiste Visas» καταργήθηκε με Υπουργική Απόφαση στις 13/09/2008 και υιοθετήθηκε καινούργια πολιτική ρύθμιση από το Υπουργικό Συμβούλιο για την είσοδο και διαμονή αλλοδαπών καλλιτεχνίδων στην Κυπριακή Δημοκρατία.⁷⁵⁹

Αναφορικά με τις κυριότερες συστάσεις της GRETA προς την Κύπρο, αρχικά, προτρέπει τις κυπριακές αρχές να διασφαλίσουν ότι η αρχή, βάσει της οποίας η συναίνεση του θύματος εμπορίας είναι άσχετη όταν χρησιμοποιηθεί ένα από τα μέσα που ορίζει η Σύμβαση, πρέπει να ισχύει, όχι μόνο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, αλλά και στην αναγνώριση, προστασία και βοήθεια των θυμάτων.⁷⁶⁰ Επιπλέον, πρέπει να ενισχυθεί ο συντονισμός και η συνεργασία μεταξύ των κυβερνητικών υπηρεσιών, των ΜΚΟ και άλλων μελών της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στην καταπολέμηση

⁷⁵⁴ Ibid.

⁷⁵⁵ Council of Europe - GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - First evaluation round*, GRETA (2011) 8, 12/09/2011, σ. 7

⁷⁵⁶ Ibid.

⁷⁵⁷ Ibid., σ. 10

⁷⁵⁸ Ibid.

⁷⁵⁹ Ibid., σ. 11

⁷⁶⁰ Ibid., σ. 16

της εμπορίας.⁷⁶¹ Επίσης, πρέπει να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες για την παροχή εξειδικευμένης εκπαίδευσης σε όλους όσοι εμπλέκονται στο ζήτημα εμπορίας, να σχεδιασθούν μελλοντικά προγράμματα κατάρτισης για τη βελτίωση των γνώσεων και δεξιοτήτων των σχετικών επαγγελματιών⁷⁶² και να ληφθούν μελλοντικές δράσεις στον τομέα ευαισθητοποίησης για την πρόληψη της εμπορίας⁷⁶³.

Η GRETA κατά την επίσκεψή της στην Κύπρο πληροφορήθηκε ότι η περίοδος περίσκεψης δεν είναι υποχρεωτική και τα θύματα εμπορίας τα οποία επιθυμούν να συνεργαστούν λαμβάνουν αμέσως προσωρινή άδεια παραμονής.⁷⁶⁴ Έτσι, προτρέπει όπως η Κύπρος εφαρμόσει αυστηρά την περίοδο περίσκεψης για όλα τα πρόσωπα τα οποία εύλογα πιστεύεται ότι είναι θύματα εμπορίας.⁷⁶⁵ Στο πλαίσιο αυτό, τα θύματα πρέπει να ενημερώνονται δεόντως για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.⁷⁶⁶ Ακόμη, πρέπει να λαμβάνουν κυρίως ψυχολογική στήριξη και να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση.⁷⁶⁷

Σημαντική παρότρυνση της GRETA αποτελεί και η παροχή πληροφοριών και νομικής αρωγής στα θύματα εμπορίας αναφορικά με το δικαίωμα υποβολής αξίωσης για αποζημίωση κατά των δραστών, καθώς επίσης και να καταστεί το σύστημα κρατικών αποζημιώσεων προσβάσιμο σε όλα τα θύματα.⁷⁶⁸ Σχετικά με τον επαναπατρισμό των θυμάτων, πρέπει να αναπτυχθεί ένα σαφές θεσμικό και διαδικαστικό πλαίσιο, λαμβάνοντας όμως πάντοτε υπόψιν την ασφάλεια των θυμάτων και την αποφυγή εκ νέου θυματοποίησής τους.⁷⁶⁹ Στο τέλος, προτρέπει το δικαστικό σώμα να περιορίσει τις καθυστερήσεις και τις αναβολές για να μειωθεί σημαντικά ο χρόνος αναμονής των θυμάτων.⁷⁷⁰

Συμπερασματικά, η GRETA χαιρετίζει το γεγονός ότι οι κυπριακές αρχές θεωρούν ότι η εμπορία προσώπων παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁷⁷¹ Ωστόσο, τέσσερα

⁷⁶¹ Ibid., σ. 18

⁷⁶² Ibid., σ. 19

⁷⁶³ Ibid., σ. 21

⁷⁶⁴ Ibid., σ. 29

⁷⁶⁵ Ibid.

⁷⁶⁶ Ibid., σ. 30

⁷⁶⁷ Ibid., σ. 31

⁷⁶⁸ Ibid., σ. 33

⁷⁶⁹ Ibid., σ. 34

⁷⁷⁰ Ibid., σ. 40

⁷⁷¹ Ibid., σ. 41

χρόνια μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 87(I)/2007 δεν υπήρξε ούτε και μία καταδίκη για την εμπορία προσώπων και κανένα θύμα εμπορίας δεν έχει λάβει αποζημίωση ούτε από δράστη ούτε από το κράτος.⁷⁷² Συνεπώς, εγείρονται ανησυχίες για το κατά πόσο τελικά η συγκεκριμένη νομοθεσία είναι αποτελεσματική και εφαρμόζεται ορθώς.⁷⁷³ Επιπρόσθετα, η GRETA θεωρεί ότι οι κυπριακές αρχές πρέπει να λαμβάνουν συνεχώς μέτρα για τη βοήθεια, στήριξη και αποκατάσταση των θυμάτων εμπορίας καθώς και για τη διασφάλιση ότι εντοπίζονται όλα τα θύματα.⁷⁷⁴ Καταληκτικά, τονίζει ότι όλοι οι σχετικοί και αρμόδιοι επαγγελματίες, οι οποίοι έρχονται σε επαφή με θύματα ή πιθανά θύματα εμπορίας, πρέπει να τυγχάνουν ορθής και ολοκληρωμένης εκπαίδευσης.⁷⁷⁵ Η εκπαίδευση αυτή πρέπει να βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα και να ακολουθεί τη Σύμβαση του 2005 και τη νομολογία του ΕΔΑΔ.⁷⁷⁶

2. 2^{ος} Γύρος Αξιολόγησης

Κατά τον 2^ο Γύρο Αξιολόγησης, το 2014⁷⁷⁷, η GRETA παρατηρεί ότι, με την κατάργηση των «Artiste Visas», ο αριθμός των καμπαρέ μειώθηκε δραστικά.⁷⁷⁸ Η κυριότερη νομοθετική εξέλιξη, από τον 1^ο Γύρο Αξιολόγησης, είναι η υιοθέτηση του Ν. 60(I)/2014 και ως εκ τούτου χαιρετίζει την υιοθέτησή του ως έναν ολοκληρωμένο νόμο, στον οποίο αντικατοπτρίζονται οι συστάσεις του 1^{ου} Γύρου Αξιολόγησης από την GRETA.⁷⁷⁹

Σχετικά με την εκπαίδευση των σχετικών επαγγελματιών, παρατηρήθηκε ότι τα σεμινάρια κατάρτισης το 2014 δεν ήταν αρκετά, αν και διοργανώθηκε διήμερη εκπαίδευση των Εισαγγελέων και Αστυνομικών από το Υπουργείο Εσωτερικών καθώς και διήμερο εκπαιδευτικό πρόγραμμα από το ΓΚΕΠ.⁷⁸⁰ Η GRETA ενθαρρύνει το Υπουργείο

⁷⁷² Ibid.

⁷⁷³ Ibid.

⁷⁷⁴ Ibid.

⁷⁷⁵ Ibid.

⁷⁷⁶ Ibid.

⁷⁷⁷ Council of Europe – GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - Second evaluation round*, GRETA (2015) 20, 06/11/2015, σ. 5

⁷⁷⁸ Ibid., σ. 7

⁷⁷⁹ Ibid., σ. 8

⁷⁸⁰ Ibid., σ. 10

Εσωτερικών να παρέχει κατάλληλη εκπαίδευση σε όλους τους σχετικούς επαγγελματίες, δεδομένου του χαμηλού αριθμού καταδικών και της δυσκολίας που παρουσιάζεται στον εντοπισμό των θυμάτων εμπορίας.⁷⁸¹

Αναφορικά με τη συλλογή πληροφοριών για πιθανά ή εντοπισμένα θύματα και δράστες σε μηχανογραφημένη βάση δεδομένων, η GRETA επαινεί την εξέλιξη αυτή, όμως προτρέπει τις αρχές να συνεχίσουν την παροχή χρηματοδότησης και υποστήριξης προς βελτίωση της συλλογής δεδομένων.⁷⁸² Σε κάθε περίπτωση, οι κυπριακές αρχές οφείλουν να συνεχίσουν τις προσπάθειες ευαισθητοποίησης για την εμπορία ανθρώπων και τον σχεδιασμό μελλοντικών δράσεων στον συγκεκριμένο τομέα.⁷⁸³

Για την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή τους εκμετάλλευση, η GRETA παροτρύνει τις κυπριακές αρχές να εντατικοποιήσουν τις προσπάθειες για την πρόληψη, ενισχύοντας κυρίως την εποπτεία ιδιωτικών γραφείων απασχόλησης.⁷⁸⁴ Επίσης, παροτρύνει να ενισχυθούν οι επιθεωρήσεις εργασίας στους τομείς που είναι γνωστό ότι είναι επιρρεπείς σε αδήλωτη εργασία και εμπορία προσώπων.⁷⁸⁵ Ακόμη, παροτρύνει όπως ενισχυθούν τα μέτρα προστασίας των οικιακών βοηθών.⁷⁸⁶

Στην πρώτη έκθεση της GRETA, υπήρξε σύσταση όπως εφαρμοσθεί αυστηρά η περίοδος επίσκεψης.⁷⁸⁷ Με το Άρθρο 45 (5) του Ν. 60(I)/2014, αυτή ισχύει τουλάχιστον ένα μήνα για κάθε θύμα εμπορίας, ανεξαρτήτως υπηκοότητας, ώστε να μπορεί το θύμα να αποφασίσει το ίδιο εάν θα συνεργασθεί με τις αρμόδιες αρχές.⁷⁸⁸ Επιπρόσθετα, η GRETA χαιρετίζει τη δυνατότητα των θυμάτων για λήψη ανανεώσιμης άδειας παραμονής βάσει της προσωπικής τους κατάστασης καθώς και για τη συνεργασία τους με τις αρμόδιες αρχές.⁷⁸⁹

Για τη χορήγηση αποζημιώσεων, η GRETA, στον 1^ο Γύρο Αξιολόγησης, κάλεσε τις αρχές να παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες και νομική αρωγή στα θύματα για το

⁷⁸¹ Ibid., σ. 11

⁷⁸² Ibid.

⁷⁸³ Ibid., σ. 12

⁷⁸⁴ Ibid., σ. 14

⁷⁸⁵ Ibid.

⁷⁸⁶ Ibid.

⁷⁸⁷ Ibid., σ. 23

⁷⁸⁸ Ibid.

⁷⁸⁹ Ibid., σ. 24

δικαίωμα υποβολής αξίωσης για αποζημίωση κατά των δραστών.⁷⁹⁰ Επιπλέον, υπήρξε σύσταση όπως το σύστημα κρατικών αποζημιώσεων καταστεί προσβάσιμο σε όλα ανεξαιρέτως τα θύματα.⁷⁹¹ Συνεπώς, η GRETA, χαιρετίζει τη δημιουργία κρατικού ταμείου για στήριξη των θυμάτων, μέσω του Ν. 60(I)/2014, από το οποίο μπορούν να χορηγηθούν αποζημιώσεις.⁷⁹² Λόγω όμως της δυσκολίας λήψης αποζημιώσεων από τους δράστες, ενθαρρύνονται οι αρχές, μεταξύ άλλων, όπως προχωρήσουν στη δημιουργία ταμείου αποζημίωσης, εξετάζοντας το ενδεχόμενο διάθεσης κρατικών πόρων σε αυτό πέραν των εσόδων από πρόστιμα, κατασχέσεις και δωρεές.⁷⁹³ Επίσης, συστήνει τροποποίηση της νομοθεσίας ώστε η κρατική αποζημίωση να μην εξαρτάται από τη λήψη αποζημίωσης μέσω αστικών διαδικασιών.⁷⁹⁴

Θετικά σημεία τα οποία εντοπίζει η GRETA στον Ν. 60(I)/2014 είναι η συμπερίληψη ως επιβαρυντικού παράγοντα της διάπραξης εμπορίας από δημόσιο λειτουργό κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του.⁷⁹⁵ Επίσης, ο ορισμός της εμπορίας είναι πιο ολοκληρωμένος σε σχέση με τον προηγούμενο και σύμφωνος με τη Σύμβαση του 2005.⁷⁹⁶ Επιπλέον, η αρχή για την προστασία των θυμάτων από την ποινικοποίηση διαφέρει από τον προηγούμενο Νόμο, στο γεγονός ότι δεν απαιτείται η χρήση βίας, εξαναγκασμού ή κατάχρησης εξουσίας⁷⁹⁷ και η GRETA χαιρετίζει την πρακτική εφαρμογή της διάταξης αυτής⁷⁹⁸. Σχετικά με τη δίωξη υποθέσεων εμπορίας, η GRETA ενθαρρύνει το Γραφείο του Γ.Ε. να βασίζεται στον Ν. 60(I)/2014 και όχι στον Ποινικό Κώδικα.⁷⁹⁹ Συνεπακόλουθα, θεωρεί απαραίτητη την ανάπτυξη περαιτέρω εκπαίδευσης των εισαγγελέων και δικαστών.⁸⁰⁰

Συμπερασματικά, η GRETA σημειώνει ότι, από τον 1^ο Γύρο Αξιολόγησης, έχει σημειωθεί πρόοδος.⁸⁰¹ Αναπτύχθηκε το νομικό πλαίσιο, λαμβάνοντας υπόψιν τις

⁷⁹⁰ Ibid.

⁷⁹¹ Ibid.

⁷⁹² Ibid., σ. 25

⁷⁹³ Ibid.

⁷⁹⁴ Ibid., σ. 26

⁷⁹⁵ Ibid., σ. 7, 27

⁷⁹⁶ Ibid., σ. 27

⁷⁹⁷ Ibid., σ. 29

⁷⁹⁸ Ibid., σ. 30

⁷⁹⁹ Ibid., σ. 32

⁸⁰⁰ Ibid.

⁸⁰¹ Ibid., σ. 36

συστάσεις της GRETA, υιοθετώντας έτσι τον Ν. 60(I)/2014, ο οποίος είναι πιο ολοκληρωμένος.⁸⁰² Ο ορισμός της εμπορίας είναι ευρύτερος, περιλαμβάνοντας και την εκμετάλλευση της επαιτείας, της διάπραξης εγκληματικών δραστηριοτήτων και την εκμετάλλευση ατόμου για υιοθεσία, γεγονός που αποδεικνύει την ανάγκη αντιμετώπισης των νέων αυτών μορφών εμπορίας στην Κύπρο.⁸⁰³ Επιπρόσθετα, ενισχύθηκε η ικανότητα του ΓΚΕΠ στις υποθέσεις εμπορίας και η GRETA το επαινεί για τη στήριξη που παρέχει στα θύματα.⁸⁰⁴ Ακόμη, παρατηρείται μία έντονη προσπάθεια για την εκπαίδευση των σχετικών επαγγελματιών.⁸⁰⁵ Ωστόσο, η GRETA, σημειώνει ότι οι κυπριακές αρχές δεν πρέπει να επαναπαυθούν αλλά αντιθέτως να λάβουν μέτρα σε διάφορους τομείς λαμβάνοντας υπόψιν τις συστάσεις της.⁸⁰⁶

3. 3^{ος} Γύρος Αξιολόγησης

Ο 3^{ος} Γύρος Αξιολόγησης επικεντρώνεται στη δυνατότητα πρόσβασης των θυμάτων στη δικαιοσύνη και τα αποτελεσματικά ένδικα μέσα.⁸⁰⁷ Ειδικότερα, η GRETA αρχικά παρατηρεί ότι, από τον 2^ο Γύρο Αξιολόγησης, η Κύπρος ανέπτυξε περαιτέρω το νομοθετικό της πλαίσιο, καθώς με τον Ν. 117(I)/2019⁸⁰⁸ τροποποιήθηκε ο Ν. 60(I)/2014.⁸⁰⁹ Με τις τροποποιήσεις αυτές ενισχύεται το προληπτικό και ποινικό πλαίσιο του Ν. 60(I)/2014 καθώς αυξάνονται οι ποινές του αδικήματος της εμπορίας.⁸¹⁰ Πλέον, η ποινή για εμπορία ενηλίκου ανέρχεται σε φυλάκιση 25 ετών και για παιδιά σε διά βίου φυλάκιση.⁸¹¹ Παρ' όλα αυτά, διαπιστώνει ότι η Κύπρος εξακολουθεί να αποτελεί χώρα προορισμού για θύματα εμπορίας, μέχρι στιγμής κανένα θύμα δεν έλαβε κρατική αποζημίωση και ο αριθμός των καταδικών για εμπορία ανθρώπων είναι χαμηλός.⁸¹²

⁸⁰² Ibid.

⁸⁰³ Ibid.

⁸⁰⁴ Ibid.

⁸⁰⁵ Ibid.

⁸⁰⁶ Ibid.

⁸⁰⁷ Council of Europe – GRETA, *Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings – Third evaluation round*, GRETA (2020) 04, 11/06/2020, σ. 3

⁸⁰⁸ Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων (Τροποποιητικός) Νόμος του 2019 (Ν.117(I)/2019)

⁸⁰⁹ Council of Europe – GRETA, *Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings – Third evaluation round*, GRETA (2020) 04, 11/06/2020, σ. 4

⁸¹⁰ Ibid., σ. 9

⁸¹¹ Ibid.

⁸¹² Ibid., σ. 4, 5

Χαιρετίζει όμως τη σύσταση EMA⁸¹³ το 2016⁸¹⁴ και τις καλές συνθήκες διαβίωσης που συναντώνται στο κρατικό καταφύγιο για τις γυναίκες θύματα⁸¹⁵.

Η GRETA τονίζει ότι όλα ανεξαιρέτως τα θύματα εμπορίας δικαιούνται να έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη και σε αποτελεσματικά ένδικα μέσα.⁸¹⁶ Εάν ένα άτομο πιστεύεται ότι είναι θύμα, τότε, βάσει του EMA, ενημερώνεται για τα δικαιώματά του από τις ΥΚΕ και παραπέμπονται στο ΓΚΕΠ.⁸¹⁷ Ακολούθως, τα θύματα εμπορίας λαμβάνουν ενημέρωση για την πορεία της καταγγελίας τους, την εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας και την τελική απόφαση του Δικαστηρίου.⁸¹⁸ Εντούτοις, η GRETA ενημερώθηκε ότι η παραπάνω διαδικασία αναγνώρισης και παραπομπής των θυμάτων δεν ακολουθείται πάντοτε και το προσωπικό των ΥΚΕ δεν ενημερώνει τα θύματα για τα δικαιώματά τους.⁸¹⁹ Συνεπώς, συστήνει την ενίσχυση της παροχής πληροφοριών στα θύματα ή πιθανά θύματα εμπορίας για τα δικαιώματά τους και την παροχή εκπαίδευσης στο προσωπικό των ΥΚΕ και των αστυνομικών.⁸²⁰

Σχετικά με τη νομική αρωγή, η GRETA ενθαρρύνει τις κυπριακές αρχές να διευκολύνουν και να διασφαλίσουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη των θυμάτων εμπορίας, διασφαλίζοντας παράλληλα τη λήψη νομικής βοήθειας ακόμη και δωρεάν νομικής αρωγής κατά την ποινική διαδικασία.⁸²¹ Απαιτείται επίσης ο διορισμός δικηγόρου όταν εύλογα πιστεύεται ότι άτομο είναι θύμα εμπορίας, πριν ακόμη το τελευταίο αποφασίσει για τη συνεργασία του με τις αρμόδιες αρχές.⁸²² Επιπλέον, οι δικηγόροι οι οποίοι εκπροσωπούν θύματα εμπορίας πρέπει να εκπαιδεύονται κατάλληλα.⁸²³

Αναφορικά με το δικαίωμα αποζημίωσης στα θύματα εμπορίας, έχει ενημερωθεί η GRETA για ένα νομικό κενό που υφίσταται, σύμφωνα με το οποίο επιτρέπεται να απορριφθεί η αξίωση αποζημίωσης του θύματος στην αστική διαδικασία, εάν προηγήθηκε

⁸¹³ Ibid., σ. 5

⁸¹⁴ Ibid., σ. 4

⁸¹⁵ Ibid., σ. 5

⁸¹⁶ Ibid., σ. 10

⁸¹⁷ Ibid., σ. 12, 13

⁸¹⁸ Ibid., σ. 13

⁸¹⁹ Ibid.

⁸²⁰ Ibid., σ. 14

⁸²¹ Ibid., σ. 15

⁸²² Ibid.

⁸²³ Ibid.

αθώωση του κατηγορουμένου σε ποινική διαδικασία, διότι τότε αδίκημα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει διαπραχθεί.⁸²⁴ Συνεπώς, προτρέπονται οι κυπριακές αρχές όπως προχωρήσουν στην υιοθέτηση μέτρων για τη διευκόλυνση πρόσβασης των θυμάτων σε αποζημίωση από τους δράστες.⁸²⁵ Πρέπει να δίδεται η δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος αποζημίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα θύματα εμπορίας, απολαμβάνοντας παράλληλα το δικαίωμά τους σε νομική αρωγή.⁸²⁶ Ακόμη, είναι αναγκαίο να διασφαλίζεται το δικαίωμα των θυμάτων για διεκδίκηση αποζημίωσης μέσω αστικής διαδικασίας χωρίς να επηρεάζει η έκβαση της ποινικής διαδικασίας.⁸²⁷ Επιπλέον, η GRETA εισηγείται τροποποίηση της νομοθεσίας για τη διασφάλιση ότι η παροχή κρατικής αποζημίωσης δεν προϋποθέτει τη μη λήψη αποζημίωσης από αστική διαδικασία.⁸²⁸

Περαιτέρω σημαντικές παρατηρήσεις και εισηγήσεις που έχει σημειώσει η GRETA αφορούν τη λήψη μέτρων για να διασφαλισθεί η έγκαιρη διερεύνηση των υποθέσεων εμπορίας, η επιτυχής δίωξή τους και η επιβολή αποτελεσματικών και κατάλληλων κυρώσεων.⁸²⁹ Επιπρόσθετα, απαιτείται η λήψη μέτρων για την αποτελεσματική εφαρμογή της διάταξης περί προστασίας των θυμάτων από την ποινικοποίηση.⁸³⁰ Ακόμη, τονίζει την ανάγκη αποτελεσματικής προστασίας την οποία πρέπει να απολαμβάνουν τα θύματα, οι οικογένειές τους και οι μάρτυρες εμπορίας προσώπων.⁸³¹ Επαινεί την ύπαρξη του ΓΚΕΠ, όμως ενθαρρύνει τις κυπριακές αρχές να ενισχύσουν το έργο του.⁸³² Λαμβάνοντας υπόψιν τον χαμηλό αριθμό καταδικών για εμπορία και την απουσία παροχής αποζημιώσεων σε θύματα, η GRETA συστήνει την προώθηση περαιτέρω εκπαίδευσης στους εισαγγελείς, δικαστές και όλους τους σχετικούς επαγγελματίες.⁸³³

Καταληκτικά, παρατίθενται ορισμένα στατιστικά που αποδεικνύουν ότι το πρόβλημα της εμπορίας συνεχίζει ακόμη να λαμβάνει χώρα και στην Κύπρο και παρά την

⁸²⁴ Ibid., σ. 18

⁸²⁵ Ibid., σ. 19

⁸²⁶ Ibid., σ. 20

⁸²⁷ Ibid.

⁸²⁸ Ibid.

⁸²⁹ Ibid., σ. 25

⁸³⁰ Ibid., σ. 27

⁸³¹ Ibid., σ. 29

⁸³² Ibid., σ. 30

⁸³³ Ibid.

πρόοδο που έχει σημειωθεί, οι προσπάθειες πρέπει να συνεχισθούν. Τα πιθανά θύματα κατά τα έτη 2015, 2016, 2017, 2018 ήταν 178, 181, 103 και 177 αντίστοιχα.⁸³⁴ Από αυτά αναγνωρίστηκαν 46, 44, 23 και 41 επίσημα ως θύματα εμπορίας κατά τα αντίστοιχα παραπάνω έτη.⁸³⁵ Έχουν λάβει βοήθεια 46, 44, 68 και 111 θύματα εμπορίας κατά το 2015, 2016, 2017 και 2018 αντίστοιχα και φιλοξενήθηκαν σε κρατικό καταφύγιο συνολικά 172 θύματα.⁸³⁶ Θεωρώ ότι ο αριθμός των πιθανών αλλά και αναγνωρισμένων θυμάτων είναι αρκετά μεγάλος, δεδομένης της μικρής έκτασης του νησιού μας. Η παροχή βοήθειας πρέπει να συνεχισθεί για όλα τα πιθανά ή αναγνωρισμένα θύματα και σε κάθε περίπτωση να μην επαναπαυθούν οι κυπριακές αρχές από τα όσα θετικά στοιχεία έχει παρατηρήσει η GRETA, αλλά αντιθέτως να ακολουθήσουν τις συστάσεις της.

⁸³⁴ Council of Europe – GRETA, *Reply from Cyprus to the Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties - Third evaluation round*, GRETA(2018)26_CYP_rep, 20/03/2019, σ. 34-37

⁸³⁵ Ibid., σ. 38-41

⁸³⁶ Ibid., σ. 42

Επίλογος – Γενικά Συμπεράσματα

Η εμπορία ανθρώπων αποτελεί σοβαρό έγκλημα, το οποίο παραβιάζει κατάφωρα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.⁸³⁷ Αν και σημειώνεται μία πρόοδος τα τελευταία χρόνια, εντούτοις η απειλή βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα.⁸³⁸ Ειδικότερα, με την πανδημία COVID-19 και τον πόλεμο Ρωσίας - Ουκρανίας, αυξήθηκε η εκμετάλλευση των προσώπων, λόγω επιδείνωσης της ευαλωτότητάς τους.⁸³⁹ Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι κατά το 2019-2020 έχουν αναγνωρισθεί 14.311 θύματα εμπορίας στην Ε.Ε, ενώ κατά το 2021-2022 καταγράφηκαν 14.145, λαμβάνοντας όμως πάντοτε υπόψιν ότι ο πραγματικός αριθμός των θυμάτων πιθανόν να είναι μεγαλύτερος.⁸⁴⁰ Παρά την μικρή αύξηση στον αριθμό των αναγνωρισμένων θυμάτων, με τα υποβληθέντα στοιχεία των κρατών μελών, φαίνεται ότι η εμπορία ακόμη δεν έχει μειωθεί και πολλά θύματα δεν εντοπίζονται.⁸⁴¹ Εντούτοις, με την υιοθέτηση της καινούργιας στρατηγικής της Ε.Ε. 2021-2025 για την καταπολέμηση της εμπορίας, τα κράτη μέλη έχουν λάβει αρκετά μέτρα, στοχεύοντας στην αντιμετώπιση του προβλήματος της εμπορίας με ολοκληρωμένο τρόπο.⁸⁴²

Δυστυχώς, η Κύπρος δεν εξαιρείται από τη μάστιγα αυτή⁸⁴³, καθώς έχει διαπιστωθεί ότι η εμπορία ανθρώπων λαμβάνει συνεχώς ανησυχητικές διαστάσεις και στο νησί μας.⁸⁴⁴ Ο λόγος για τον οποίο ευάλωτα άτομα υπόκεινται σε εμπορία στο νησί μας είναι η γεωγραφική θέση της Κύπρου, η οποία την καθιστά χώρα προορισμού.⁸⁴⁵ Όπως

⁸³⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ - Έκθεση σχετικά με την πρόοδο που σημειώνεται στις ενέργειες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (τέταρτη έκθεση)*, SWD(2022) 429 final, COM(2022) 736 final (Βρυξέλλες, 19.12.2022), σ. 1

⁸³⁸ Ibid.

⁸³⁹ Ibid.

⁸⁴⁰ Ibid., σ. 3, 4

⁸⁴¹ Ibid., σ. 22

⁸⁴² Ibid.

⁸⁴³ Reporter Cyprus, 'Η απάνθρωπη πλευρά των ανθρώπων-Η φρικτή πραγματικότητα του trafficking' της Μικαέλλας Λοΐζου, 17/04/2023, διαθέσιμο στο <https://reporter.com.cy/article/2023/4/17/705940/e-apanthrope-pleura-ton-anthropon-e-phrikte-pragmatikoteta-tou-trafficking/>

⁸⁴⁴ Μόνιμο Κακουργιοδικείο Λεμεσού, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ* v. *Χ.Χ. κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 4968/21, 18/03/2022, σ. 5

⁸⁴⁵ Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών - Ανακοινωθέντα, 'Τοποθέτηση Επιτρόπου Διοικήσεως, ως Εθνική Ανεξάρτητη Αρχή Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά της Εμπορίας Ανθρώπων', 30/07/2020, διαθέσιμο στο <https://www.pio.gov.cy/%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%B8%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B1-%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF.html?id=15034#flat>

επισημαίνει και η Επίτροπος Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, κα Λοττίδη, παρά το υφιστάμενο εθνικό δίκαιο της Κύπρου, το οποίο ενσωματώνει διεθνή νομικά κείμενα για την καταπολέμηση της εμπορίας, και τις προσπάθειες που καταβάλλονται, εντούτοις το εγχώριο μας σύστημα είναι ανεπαρκές αναφορικά με την πρόληψη της εμπορίας, την προστασία των θυμάτων και την καταδίκη των δραστών.⁸⁴⁶ Σημειώνεται ωστόσο ότι, όπως αναφέρεται και ανωτέρω⁸⁴⁷, η Ομάδα GRETA, παρατηρεί πρόοδο σχετικά με τα διαβήματα που λαμβάνει η Κυπριακή Δημοκρατία. Επίσης, η υπεύθυνη του ΓΚΕΠ επισημαίνει ότι πλέον το Γραφείο της συνεργάζεται άμογα με τις ΥΚΕ και το Γραφείο Εργασίας, με σκοπό την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων και την προστασία και στήριξη των θυμάτων.⁸⁴⁸ Ακόμη ανέφερε την πρόσφατη λειτουργία της τηλεφωνικής γραμμής 1497, στην οποία όποιος επιθυμεί δύναται εμπιστευτικά να επικοινωνήσει επώνυμα ή ανώνυμα με την Αστυνομία για να καταγγείλει υπόθεση εμπορίας.⁸⁴⁹ Αξίζει να σημειωθεί ότι σε πρόσφατη δήλωση της Υπουργού Δικαιοσύνης της Κυπριακής Δημοκρατίας, αναφέρθηκε αυτολεξεί ότι η «*πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας προσώπων, αλλά και η στήριξη των θυμάτων, αποτελούν προτεραιότητα της παρούσας Κυβέρνησης*», δήλωση με την οποία θεωρώ ότι τουλάχιστον αναγνωρίζεται ότι πρόβλημα της εμπορίας υπάρχει και στην Κύπρο.⁸⁵⁰

Προκύπτει λοιπόν ότι πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου προβλήματος και απαιτείται η λήψη κατάλληλων μέτρων. Προτεινόμενα μέτρα για την αντιμετώπιση της εμπορίας είναι καταρχάς η θέσπιση κατάλληλων και επαρκών νομοθεσιών και παράλληλα η υιοθέτηση αποτελεσματικών στρατηγικών από κάθε κράτος.⁸⁵¹ Επιπρόσθετα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, μέσω ντοκιμαντέρ, ρεπορτάζ και ειδήσεων μπορούν να συμβάλουν στην ευαισθητοποίηση του

⁸⁴⁶ Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 'Επ. Διοικήσεως: Ανεπάρκειες στην πρόληψη εμπορίας προσώπων στην Κύπρο', 30/07/2021, διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.com.cy/gr/kypros/ep-dioikiseos-aneparkeies-sto-systima-prolipsis-emporias-proswpon-stin-kypro>

⁸⁴⁷ Μέρος III, Κεφάλαιο III της παρούσης διπλωματικής εργασίας, σ. 72-80

⁸⁴⁸ Philenews, '666 υποθέσεις εμπορίας προσώπων – Λίγες φτάνουν στα δικαστήρια', 22/06/2023, διαθέσιμο στο <https://www.philenews.com/kipros/koinonia/article/1335680/666-ipothesis-emporias-prosopon-apo-to-2021/>

⁸⁴⁹ Ibid.

⁸⁵⁰ Philenews, 'Υπουργός Δικαιοσύνης: Προτεραιότητα η καταπολέμηση της εμπορίας προσώπων', 21/06/2023, διαθέσιμο στο <https://www.philenews.com/kipros/astinomika/article/1335323/ipourgos-dikeosinis-protereotita-i-katapolemisi-tis-emporias-prosopon/>

⁸⁵¹ Louise Shelley, *Human Trafficking - A Global Perspective* (Online edn, Cambridge University Press, 2010) 320

συγκεκριμένου ζητήματος.⁸⁵² Σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση της εμπορίας διαδραματίζει και η κοινωνία των πολιτών, διότι μέσω αυτής μπορεί να ασκηθεί πίεση στις κυβερνήσεις όπως προχωρήσουν στην υιοθέτηση και εφαρμογή κατάλληλης νομοθεσίας.⁸⁵³ Επίσης, μέσω μελών της κοινωνίας των πολιτών αρκετά συχνά στελεχώνονται τηλεφωνικές γραμμές για τη λήψη παραπόνων αλλά και την παροχή βοήθειας σε θύματα ή πιθανά θύματα εμπορίας και στις οικογένειες τους.⁸⁵⁴ Η στήριξη και βοήθεια των θυμάτων παρέχεται επιπλέον και από ΜΚΟ.⁸⁵⁵

Λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα παραπάνω, υιοθετώ κι εγώ τη θέση που έχει εκφραστεί από διεθνείς και ευρωπαϊκούς φορείς, ότι η εμπορία προσώπων αποτελεί σοβαρό έγκλημα και αποτρόπαια μορφή παραβίασης θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κατά την άποψη μου, το συγκεκριμένο ζήτημα είναι παγκόσμιο και χρήζει άμεσης αντιμετώπισης. Όπως έχει επισημάνει και ο κ. Μύρων Νικολάτος, πρώην Δικαστής του Ανωτάτου Δικαστηρίου, απαιτείται πλήρης συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων υπηρεσιών τόσο σε εθνικό όσο και σε διακρατικό επίπεδο,⁸⁵⁶ άποψη με την οποία συμφωνώ απόλυτα. Το ζήτημα της εμπορίας δυστυχώς λαμβάνει χώρα και στο μικρό νησί μας και θεωρώ ανεπίτρεπτο οι κυπριακές αρχές να μην καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την πρόληψη αλλά και την προστασία των θυμάτων. Πιστεύω ότι πρωταρχικό ρόλο στην αντιμετώπιση της εμπορίας έχει η κυπριακή κυβέρνηση, την οποία θεωρώ υπεύθυνη για την υιοθέτηση αποτελεσματικών μέτρων και νομοθεσιών, την ορθή επιβολή του νόμου, τη δίωξη των δραστών και την προστασία και στήριξη των θυμάτων. Και παρά το γεγονός ότι η GRETA επισημαίνει την πρόοδο που σημειώνει η Κυπριακή Δημοκρατία, οι αρμόδιες αρχές του κράτους δεν πρέπει να επαναπαυθούν αλλά αντιθέτως να εντείνουν τις προσπάθειες τους για την καταπολέμηση της εμπορίας. Πέρα όμως από την ευθύνη της Κυπριακής Δημοκρατίας, βασικό ρόλο διαδραματίζει και ο κάθε πολίτης ξεχωριστά, ο οποίος μπορεί να συμβάλει ενεργά στην πρόληψη της εμπορίας είτε μέσω καταγγελιών είτε μέσω παροχής βοήθειας των θυμάτων. Εξάλλου, η εμπορία δεν επιλέγει

⁸⁵² Ibid., 317

⁸⁵³ Ibid., 316

⁸⁵⁴ Ibid.

⁸⁵⁵ Ibid.

⁸⁵⁶ Ανώτατο Δικαστήριο, Ομιλία από τον Δικαστή του Ανωτάτου Δικαστηρίου Μύρωνα Νικολάτο, «Η εμπορία προσώπων: η κυπριακή εμπειρία», 04/07/2011, σ. 13

μεταξύ των πολιτών και θύμα εμπορίας μπορεί να είναι ο οποιοσδήποτε. Στο χέρι μας είναι να συμβάλουμε, ο κάθε ένας ξεχωριστά με τον δικό του τρόπο, στην καταπολέμηση της εμπορίας και να μην επιλέγουμε τη σιωπή και την αδράνεια, διότι τότε γινόμαστε κι εμείς συνένοχοι.

Βιβλιογραφία

Ελληνόφωνα Βιβλία:

1. Αιμιλιανίδης Κ. Α., *Η υπέρβαση του Κυπριακού Συντάγματος* (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2006)
2. Λοΐζου Ν. Α., *ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ* (Λευκωσία, Τυπογραφία Καϊλα, 2001)
3. Λοΐζου Ν. Α., *Η Κύπρος και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων* (Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2003)
4. Μαγγανάς Δ. Α., και Καρατζά Χ. Λ., *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ – Αποφάσεις και πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, Β' έκδοση, 2005)
5. Παρασκευά Κ., *ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ – Θεμελιώδη Δικαιώματα & Ελευθερίες* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015)
6. Σαρμάς Δ. Ι., Κοντιάδης Ξ., και Ανθόπουλος Χ., *ΕΣΔΑ: Κατ' άρθρο ερμηνεία* (Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2021)
7. Σισιλιάνος Λ. Α., *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ: Ερμηνεία κατ' άρθρο, Δικαιώματα – Παραδεκτό – Δίκαιη ικανοποίηση – Εκτέλεση* (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013)

Αγγλόφωνα Βιβλία:

1. Brière C., *The External Dimension of the EU's Policy against Trafficking in Human Beings* (Great Britain, Hart Publishing, 2021)
2. Elliott J., *The Role of Consent in Human Trafficking* (London and New York, Routledge, 2015)
3. Harris D., O' Boyle M., Bates E., and Buckley C., *Harris, O'Boyle, and Warbrick Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 2nd edn, 2009)
4. Jansson D. B., *Modern Slavery: a comparative study of the definition of trafficking in persons* (Leiden, Brill Nijhoff, 2015)

5. Krieg S., *Multilevel Regulation against Trafficking in Human Beings: A Critical Application Analysis of International European and German Approaches* (Germany, Nomos Verlagsgesellschaft, 2014)
6. Magliveras D. K., *Combating Trafficking in Persons: The Role and Action of International Organisations* (Athens, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2007)
7. Mowbray A., *Cases, Materials, and Commentary on the EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS* (Oxford University Press, 3rd edn, 2012)
8. Peers S., Hervey T., Kenner J., and Ward A., *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (Beck • Hart • Nomos, 2nd edn, 2022)
9. Piotrowicz R., Rijken C. and Uhl B. H., *Routledge Handbook of Human Trafficking* (London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2018)
10. Planitzer J., *Trafficking in Human Beings and Human Rights: The Role of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Wien, NWV Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2014)
11. Scarpa S., *Trafficking in human beings: Modern Slavery* (United States, Oxford University Press, 2008)
12. White R., and Ovey C., *Jacobs, White & Ovey: The European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 5th edn, 2010)

Ηλεκτρονικά Αγγλόφωνα Βιβλία:

1. Kellerbauer M., Klamert M., and Tomkin J., *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (Online edn, Oxford Academic, 2019)
2. Marija Jovanovic, *State Responsibility for 'Modern Slavery' in Human Rights Law* (Online edn, Oxford Academic, 2023)
3. Nollkaemper A., and Plakokefalos I., *The Practice of Share Responsibility in International Law* (Online edn, Cambridge University Press, 2017)
4. Opeskin B., Perruchoud R. and Redpath-Cross J., *Foundations of International Migration Law* (Online edn, Cambridge University Press, 2012)
5. Planitzer J. and Sax H., *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings* (Online edn, Edward Elgar Publishing, 2020)

6. Shelley L., *Human Trafficking - A Global Perspective* (Online edn, Cambridge University Press, 2010)
7. Wylie G. and McRedmond P., *Human Trafficking in Europe: Character, Causes and Consequences* (Online edn, Palgrave Macmillan London, 2010)

Ηλεκτρονικά Ελληνόφωνα Άρθρα:

1. Ανώτατο Δικαστήριο, Ομιλία από τον Δικαστή του Ανωτάτου Δικαστηρίου Μύρωνα Νικολάτο, «*Η εμπορία προσώπων: η κυπριακή εμπειρία*», 04/07/2011, διαθέσιμο στο <http://www.supremecourt.gov.cy/judicial/sc.nsf/All/8FEB517C687DDD7AC225843B001FB662?OpenDocument>
2. Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών - Ανακοινωθέντα, ‘*Τοποθέτηση Επιτρόπου Διοικήσεως, ως Εθνική Ανεξάρτητη Αρχή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά της Εμπορίας Ανθρώπων*’, 30/07/2020, διαθέσιμο στο <https://www.pio.gov.cy/%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%B8%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B1-%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF.html?id=15034#flat>
3. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ‘*Επ. Διοικήσεως: Ανεπάρκειες στην πρόληψη εμπορίας προσώπων στην Κύπρο*’, 30/07/2021, διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.com.cy/gr/kypros/ep-dioikiseos-aneparkeies-sto-systima-prolipsis-emporias-proswpon-stin-kypro>
4. Philenews, ‘*Υπουργός Δικαιοσύνης: Προτεραιότητα η καταπολέμηση της εμπορίας προσώπων*’, 21/06/2023, διαθέσιμο στο <https://www.philenews.com/kipros/astinomika/article/1335323/ipourgos-dikeosinis-protereotita-i-katapolemisi-tis-emporias-prosopon/>
5. Philenews, ‘*666 υποθέσεις εμπορίας προσώπων – Λίγες φτάνουν στα δικαστήρια*’, 22/06/2023, διαθέσιμο στο <https://www.philenews.com/kipros/koinonia/article/1335680/666-ipothesis-emporias-prosopon-apo-to-2021/>
6. Reporter Cyprus, ‘*Η απάνθρωπη πλευρά των ανθρώπων-Η φρικτή πραγματικότητα του trafficking*’ της Μικαέλλας Λοΐζου, 17/04/2023, διαθέσιμο στο

<https://reporter.com.cy/article/2023/4/17/705940/e-apanthrope-pleura-ton-anthropon-e-phrikte-pragmatikoteta-tou-trafficking/>

Αγγλόφωνα Άρθρα:

1. Allain J., ‘Rantsev v Cyprus and Russia: The European Court of Human Rights and Trafficking as Slavery’ *Human Rights Law Review* (2010) 10 (3)
2. Berman J., and Friesendorf C., ‘EU Foreign Policy and the Fight Against Human Trafficking: Coercive Governance as Crime Control’ *European Foreign Affairs Review* (2008) 13 (2)
3. Coster van Voorhout J. E. B., ‘Combatting Human Trafficking Holistically through Proactive Financial Investigations’ *Journal of International Criminal Justice* (2020) 18 (1)
4. Cullen H., ‘Siliadin v France : Positive Obligations under Article 4 of the European Convention on Human Rights’ *Human Rights Law Review* (2006) 6 (3)
5. George A., Vindhya U., and Sawmya Ray S., ‘Sex Trafficking and Sex Work: Definitions, Debates and Dynamics — A Review of Literature’ *Economic and Political Weekly* (2010) 45 (17)
6. Jones J., ‘Human Dignity in the EU Charter of Fundamental Rights and its Interpretation Before the European Court of Justice’ *Liverpool Law Review* (2012) 33
7. Jones J., and Winterdyk J., ‘Introduction: Human Trafficking: Challenges and Opportunities for the 21st Century’ *Oñati Socio-Legal Series* (2018) 8 (1)
8. Landgren K., ‘The Protective Environment: Development support for child protection’ *Human Rights Quarterly* (2005) 27 (1)
9. Lightowers C., Broad R., and Gadd D., ‘Victims and suspects of modern slavery: Identifying subgroups using latent class analysis’ *Policing: A Journal of Policy and Practice* (2021) 15 (2)
10. Mantouvalou V., ‘Servitude and Forced Labour in the 21st Century: The Human Rights of Domestic Workers’ *Industrial Law Journal* (2006) 35 (4)

11. Milano V., 'The European Court of Human Rights' Case Law on Human Trafficking in Light of L.E. v Greece: A Disturbing Setback?' *Human Rights Law Review* (2017) 17 (4)
12. Mowbray A., 'European Court of Human Rights: May 2009–April 2010' *European Public Law* (2010) 16 (4)
13. 'Opinion No. 6/2010 of the Group of Experts on Trafficking in Human Beings of the European Commission: On the Decision of the European Court of Human Rights in the Case of Rantsev v. Cyprus and Russia' *International Journal of Refugee Law* (2010) 22 (4)
14. Patrick Belser, 'Forced labour and human trafficking: Estimating the profits' *International Labour Office* (2005)
15. Piotrowicz R., 'States' Obligations under Human Rights Law towards Victims of Trafficking in Human Beings: Positive Developments in Positive Obligations' *International Journal of Refugee Law* (2012) 24 (2)
16. Rijken C., and Koster D., 'A Human Rights Based Approach to Trafficking in Human Beings in Theory and Practice' *Social Science Research Network* (2008)
17. Salazar Parreñas S. R., Hwang C. M., and Lee R. H., 'What Is Human Trafficking? A Review Essay' *Sex: A Thematic Issue* (2012) 37 (4)
18. Stoyanova V., 'ARTICLE 4 OF THE ECHR AND THE OBLIGATION OF CRIMINALISING SLAVERY, SERVITUDE, FORCED LABOUR AND HUMAN TRAFFICKING' *Cambridge Journal of International and Comparative Law* (2014) 3 (2)
19. Weitzer R., 'New Directions in Research on Human Trafficking' *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* (2014) 653 (1)

Αγγλόφωνα Περιοδικά:

1. Chamie J., 'Human Trafficking: A serious challenge to humanity' *Great Decisions* (2015)
2. Farbey J., 'HUMAN TRAFFICKING: MODERN DAY SLAVERY' *Socialist Lawyer* (2007)
3. Feingold A. D., 'Human Trafficking' *Foreign Policy* (2005)

Απόφαση – Πλαίσιο, Πρωτόκολλο, Συνθήκες – Συμβάσεις, Χάρτης:

1. Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, CO29 - *Διεθνής Σύμβαση Εργασίας*, 1930, No. 29
2. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απόφαση–Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ της 19ης Ιουλίου 2002 για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων* L 203/1
3. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2000/C 364/01 - *Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (18.12.2000)
4. Ηνωμένα Έθνη, *Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών* (15 Νοεμβρίου 2000)
5. Κοινωνία των Εθνών, *Σύμβαση κατά της Δουλείας*, 25/09/1926
6. Συμβούλιο της Ευρώπης, *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – European Convention on Human Rights*, (1950) ETS 5
7. Συμβούλιο της Ευρώπης, *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005)

Ανακοίνωση, Ενημερωτικά Δελτία, Επεξηγηματικές Εκθέσεις, Κοινή Δράση, Οδηγοί, Ψηφίσματα:

1. Γενική Συνέλευση Ηνωμένων Εθνών, *United Nations Convention against Transnational Organized Crime - A/RES/55/25 - General Assembly Resolution 55/25* (15 Νοεμβρίου 2000)
2. Γραφείο Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα - UNODC, *Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocol Thereto* (New York, United Nations, 2004)
3. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Κοινή Δράση της 24ης Φεβρουαρίου 1997 που ενέκρινε το Συμβούλιο με βάση το άρθρο Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών* L 63/2

4. Επιτροπή Υπουργών Συμβουλίου της Ευρώπης, *Resolution CM/Res(2008)7 on rules on the election procedure of the members of the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA)* (11 June 2008)
5. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων 2021- 2025*, COM(2021) 171 final (Βρυξέλλες, 14.4.2021)
6. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ - Έκθεση σχετικά με την πρόοδο που σημειώνεται στις ενέργειες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (τέταρτη έκθεση)*, SWD(2022) 429 final, COM(2022) 736 final (Βρυξέλλες, 19.12.2022)
7. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων – Press Unit, *Factsheets – Trafficking in human beings* (February 2022)
8. Ευρώπη - EUROPOL PUBLIC INFORMATION, *Situation Report Trafficking in human beings in the EU*, DOCUMENT REF No: 765175, Φεβρουάριος 2016
9. Συμβούλιο της Ευρώπης, *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, Council of Europe Treaty Series - No. 197 (Warsaw, 2005)
10. Συμβούλιο της Ευρώπης, *Internal rules of procedure of the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA)*, THB-GRETA(2009)1 (Strasbourg, 24 February 2009)
11. Συμβούλιο της Ευρώπης, *Rules of procedure for evaluating implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the parties*, THB-GRETA(2014)52 (Strasbourg, 21 November 2014)

Οδηγίες Ευρωπαϊκής Ένωσης:

1. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011 για την*

- πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου L 101/1*
2. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές* L 261/19

Αξιολογήσεις από την Ομάδα Εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων – GRETA:

1. Council of Europe – GRETA, *Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings – Third evaluation round*, GRETA (2020) 04, 11/06/2020
2. Council of Europe – GRETA, *Reply from Cyprus to the Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties - Third evaluation round*, GRETA (2018) 26_CYP_rep, 20/03/2019
3. Council of Europe - GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - First evaluation round*, GRETA (2011) 8, 12/09/2011
4. Council of Europe – GRETA, *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Cyprus - Second evaluation round*, GRETA (2015) 20, 06/11/2015

Νομοθεσίες Κυπριακής Δημοκρατίας:

1. Ο περί Καταπολέμησης της Εμπορίας Προσώπων και περί Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Ανηλίκων Νόμος του 2000 (Ν.3(Ι)/2000)
2. Ο περί της Καταπολέμησης της Εμπορίας και της Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2007 (Ν.87(Ι)/2007)

3. Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 (Ν.60(Ι)/2014)
4. Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων (Τροποποιητικός) Νόμος του 2019 (Ν.117(Ι)/2019)

Νομολογία Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

1. ECtHR, *Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom*, No. 9214/80; 9473/81; 9474/81, 28/05/1985
2. ECtHR, *Bayatyan v. Armenia*, No. 23459/03, 07/07/2011
3. ECtHR, *Chitos v. Greece*, No. 51637/12, 04/06/2015
4. ECtHR, *Chowdury and Others v. Greece*, No. 21884/15, 30/03/2017
5. ECtHR, *C.N. and V. v. France*, No. no. 67724/09, 11/10/2012
6. ECtHR, *F.A. v. the United Kingdom*, No. 20658/11, 10/09/2013
7. ECtHR, *J. and Others v. Austria*, No. 58216/12, 17/01/2017
8. ECtHR, *Karlheinz Schmidt v. Germany*, No. 13580/88, 18/07/1994
9. ECtHR, *L.E. v. Greece*, No. 71545/12, 21/01/2016
10. ECtHR, *M. and Others v. Italy and Bulgaria*, No. no. 40020/03, 31/07/2012
11. ECtHR, *Rantsev v. Cyprus and Russia*, No. 25965/04, 07/01/2010
12. ECtHR, *Siliadin v. France*, No. 73316/01, 26/10/2005
13. ECtHR, *S.M. v. Croatia*, No. 60561/14, 25/06/2020
14. ECtHR, *T.I. and Others v. Greece*, No. 40311/10, 18/07/2019
15. ECtHR, *Van der Mussele v. Belgium*, No. 8919/80, 23/11/1983
16. ECtHR, *V.C.L. and A.N. v. the United Kingdom*, No. 77587/12 and 74603/12, 16/02/2021
17. ECtHR, *V.F. v. France*, No. 7196/10, 29/11/2011
18. ECtHR, *Zarb Adami v Malta*, No. 17209/02, 20/06/2006
19. ECtHR, *Zoletić and Others v. Azerbaijan*, No. 20116/12, 07/10/2021

Νομολογία Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κυπριακής Δημοκρατίας:

1. Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ κ.α. ν. KOLTHUM IBRAHIM ABDEL MAGUID ISMAIL κ.α.* (2016) 2 ΑΑΔ 891, 17/10/2016
2. Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *Κ.Κ. ν. Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας* (2008) 2 ΑΑΔ 294, 14/04/2008
3. Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *Κυριάκου Μάμας ν. Δημοκρατίας* (2003) 2 ΑΑΔ 141, 20/03/2003
4. Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΓΡΑΦΙΩΤΗΣ ν. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ*, Ποινική Έφεση Αρ. 60/2022, 23/11/2022
5. Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου, *ΕΥΙΑ ν. ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ*, Ποινική Έφεση Αρ.174 /2019, 21/04/2021

Νομολογία Πρωτόδικων Δικαστηρίων της Κυπριακής Δημοκρατίας:

1. Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Αστυνομικό Διευθυντή Λευκωσίας ν. Τ. ΜΑΗΑΜΙΔ*, Υπόθεση αρ.: 975/16, 26/02/2019
2. Επαρχιακό Δικαστήριο Λάρνακας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λάρνακας ν. Κ. Μ.*, Υπόθεση αρ.: 11157/14, 28/01/2016
3. Επαρχιακό Δικαστήριο Λεμεσού, *Αστυνομικός Διευθυντής Λεμεσού ν. Σακκάς κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 20383/16, 31/07/2020
4. Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας ν. Διογένης ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 1502/08, 27/04/2010
5. Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας ν. Κύπρος Ψύλλος κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 14835/08, 26/11/2009
6. Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας ν. Comet Hatcheries LTD κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 36876/12, 24/06/2015
7. Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ ν. GINDAC κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8960/17, 05/02/2020
8. Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ ν. JAN CATALIN GINDAC κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8960/2017, 20/04/2018

9. Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ v. NASIR κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 19535/19, 26/06/2020
10. Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, *Αστυνομικός Διευθυντής Λευκωσίας v. Xiaoping LIU κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 12811/2014, 29/05/2014
11. Κακουργιοδικείο Αμμοχώστου, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Α.Α.*, Υπόθεση Αρ.: 3940/20, 11/05/2022
12. Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Γεωργία Αντρέου κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8708/15, 25/04/2017
13. Κακουργιοδικείο Λάρνακας, *Δημοκρατία v. Κ. Κ.*, Υπόθεση αρ.: 2/07, 06/06/2007
14. Κακουργιοδικείο Λεμεσού, *Δημοκρατία v. ΧΠ*, Υπόθεση αρ.: 15601/2021, 23/02/2022
15. Κακουργιοδικείο Λεμεσού, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Χ.Χ. κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 4968/21, 18/03/2022
16. Μόνιμο Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Abdus Sobhan Rajon κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 8639/16, 03/06/2016
17. Κακουργιοδικείο Λάρνακας, *Δημοκρατία v. Ahmad Ahmadin*, Υπόθεση αρ.: 12321/10, 13/10/2010
18. Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Danail Naydenov*, Υπόθεση αρ.: 23076/13, 03/07/2014
19. Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Danail Naydenov*, Υπόθεση αρ.: 23076/13, 23/07/2014
20. Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Deyan Veskov Zhelev κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 32227/14, 06/10/2015
21. Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *Δημοκρατία v. Deyan Veskov Zhelev κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 32227/14, 13/11/2015
22. Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Md Mesbah Uddin κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 9292/15, 29/09/2017
23. Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Md Mesbah Uddin κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 9292/15, 02/11/2017
24. Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ v. Muhammad Talha Farooq κ.α.*, Υπόθεση αρ.: 15044/16, 19/03/2018

25. Κακουργιοδικείο Λευκωσίας, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ν. Muhammad Talha Farooq κ.α., Υπόθεση. αρ.: 15044/16, 03/04/2018
26. Κακουργιοδικείο Λεμεσού, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ν. ΧΡΙΣΤΑΚΗ ΠΕΛΟΠΙΔΑ κ.α., Υπόθεση αρ.: 34444/10, 14/12/2011
27. Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας, Charitin Altsgracia Baez Nunez ν. Γιαννάκης Γεωργίου κ.α., Υπόθεση αρ.: 1930/09, 19/01/2018

Ηλεκτρονικές Σελίδες:

1. Επίσημη Ιστοσελίδα «Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών», διαθέσιμη στο <https://www.pio.gov.cy/>
2. Επίσημη Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (HUDOC), διαθέσιμη στο <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%20>
3. Επίσημη Ιστοσελίδα Εφημερίδας «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», διαθέσιμη στο <https://www.kathimerini.com.cy/gr/>
4. Επίσημη Ιστοσελίδα «Council of Europe», διαθέσιμη στο <https://www.coe.int/el/web/portal/home>
5. Επίσημη Ιστοσελίδα «CyLaw – Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος – Η Κυπριακή Πηγή Νομικής Πληροφόρησης», διαθέσιμη στο <http://www.cylaw.org/>
6. Επίσημη Ιστοσελίδα «EUR-Lex – Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης», διαθέσιμη στο <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
7. Επίσημη Ιστοσελίδα «European Commission», διαθέσιμη στο https://commission.europa.eu/index_en
8. Επίσημη Ιστοσελίδα «Philenews», διαθέσιμη στο <https://www.philenews.com/>
9. Επίσημη Ιστοσελίδα «Reporter Cyprus», διαθέσιμη στο <https://reporter.com.cy/>
10. Επίσημη Ιστοσελίδα «United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC», διαθέσιμη στο <https://www.unodc.org/>
11. Επίσημη Ιστοσελίδα «United Nations Treaty Collection», διαθέσιμη στο <https://treaties.un.org/>